لەچارەنووسسازترین ساتەوەختەکانی ژیاندا، کاتێ کەسێکی جحێڵ ئەگەرگەلێکی کراوە وەلادەنێ، تەنها یەکێکیان هەڵدەبژێرێ و بەچارەنووسی خۆیەوە گرێی دەدا و پاشان پێ دەنێتە تافی جحێڵێییەوە. سێ رووداوی کریتیی رۆحیان رزگار کردم.- نا، رۆحیان رزگار نەکردم، بەڵکو هەوڵیاندا رزگاری کەن- دەشێ رۆحی تریش رزگارکەن، هەر بۆیە لێم دەبوورن گەر باسیان کەم. ئەو سێ رووداوە زۆر ساکارن بەتوێکڵی ئەستووری جوتیارییەوە. بەڵام هەر کەسێ ئەو توێکڵە بشکێنێ، ئەوا تامی سێ بابۆڵە مۆخی شێرانە و حیسابیی دەکات.

***

رووداوی یەکەم: شوانێکی ئانۆگیا، ئانۆگیا گوندێکی دوورەدەست و قاقڕی دامێنی چیای پسیلۆریتییە. ئەو شوانە وا راهاتبوو لەبارەی شتە سەیر و سەمەرەکانی میگالۆکاستڕۆوە گوێ بۆ قسەی خەڵکی گوند رادێرێ. بۆیان دەگێڕایەوە کە دەتوانی لەو شارەدا تەواوی کەلوپەلەکانی دونیا پەیداکەیت: لۆبیا بەقاپ، ماسی کەپوور بەزەمبیلە، ماسی ساردین بەبەرمیل. مەغازەگەل پڕ لە پێڵاو، مەغازەگەل تفەنگ و باڕووت و قەڵەمبڕ و خەنجەری لێ دەفرۆشن، نانەواخانەکان هەموو بەیانییەک باوەش باوەش کولێرەی سپی و تەنک دەبرژێنن، جگە لەمەش بەگوێرەی ریوایەتەکان ژنانێک بەشەو لەو شارەدا هەن، کە گەر دەستیان بۆ بەریت وەک کیژانی کریتی ناتکوژن. پێستی ئەو ژنانە سپی و بەتامە وەک کولێرە.

کاکەی شوان بەگوێڕادێرانی بۆ ئەو موجیزانە، ئاو دەزایە دەمی و میگالۆکاسترۆ لە ئەندێشەیدا وەک بەهەشتی کریت، تژیی لەماسی کەپوورو تفەنگ و ژن دەدرەوشایەوە. گوێی رادەدێرا و گوێی رادەدێرا، نیوەڕۆیەکیان کە ئیدی برستی لێ بڕا، پشتێنەکەی توند کردەوە، پارزینگ(*)ە بەنەخش و نیگار چنراوەکەی کردە کۆڵ، گۆچانەکەی بەدەستەوە گرت و لە پسیلۆریتی ئاودیو بوو، لەماوەی چەند سەعاتێکدا گەیشتە میگالۆکاسترۆ، هێشتا دونیا رووناک و دەروازەی شار کراوە بوو. شوانە لەبەر دەرگاکەدا راوەستا، هەنگاوێکی تر و ئیدی پێی دەنایە بەهەشت. بەڵام کوتوپڕ رۆحی راپەڕی و لەسەر پێیان راست بۆوە، پێدەچوو وا هەست کا هەناسەی بەئارەزوو قانگدرابێ، ئیدی ئەوەی ئەنجام نەدا کە ئارەزووی دەکرد، ئیدی ئازاد نەبوو، شوانەی کریتی بەشەرمەوە برۆی هێنایەوە یەک، ئاخر دەبوو بەرگری لە عیززەتی نەفسی خۆی بکات.

گوتی: "گەر بمەوێ دەچمە ژوورێ، گەر نەمەوێ ناچمە ژوورێ! کەواتە من ناچمە ژوورێ!"

وای گوت و ئەوسا پشتی کردە میگالۆ کاسترۆ و هەمدیس رێی چیای گرتەوەبەر.

***

ڕووداوی دووەم: جحێڵێکی قۆز و بەهێز لەگوندێکی تری کریت، لەچیا سپییەکان مردبوو. چوار کەس لەنێزیکترین هاوڕێکانی هەستان و گوتیان:" ئەرێ باشتر نییە ئەمشەو بچین بەدیار جەنازەکەیەوە

(*) کۆڵەپشت.

بمێنینەوە تا ژنانیش دەست لە شین و شەپۆڕ هەڵگرن؟"

هەر چواریان بەدەنگێکی خەمین گوتیان:" بەڵێ با بڕۆین!"

ئەو جحێڵەی مردبوو باشترین پالیکار(*)ی گوند بوو، تەمەنی بیستساڵان و مەرگی وی خەنجەرێک بوو بەدڵی هاوڕێکانیدا رۆچووبوو. یەکێکیان گوتی:" ئەمڕۆ کەمێک عارەقیان بۆ هێناوم، عارەقی شاتووە، ئەم عارەقە تەنانەت مردووش زیندوو دەکاتەوە، کوڕینە چ دەڵێن، چۆنە ئەو عارەقە لەگەڵ خۆمدا بێنم؟"

- "دایکی منیش ئەمڕۆ نانی کردووە، چ دەڵێن منیش چەند نانێک بێنم؟"

- "منیش کەمێک سوسیسی بەرازم هەیە، چۆنە شیشێکی لێ بێنم؟"

چوارەمیشیان گوتی: "منیش پەرداخ و بڕێک بەڕوولە خەیار دێنم!"

ئیدی هەریەکە شتی خۆی نایە ژێر کەپەنکەکەی و لەگەڵ داهاتنی شەودا خۆیان کرد بەماڵی هاوڕێ کۆچکردووەکەیاندا.

جەنازەکەیان لەنێو تابووتێکدا درێژ کردبوو، تابووتەکە لەناوەڕاستی ژوورەکەدا لەسەر سێپایەک دانراو و بەرێحان و شیوەران رازێنرابۆوە. پێی جەنازەکە رووەو دەرگاکە و ژنانیش بەدەوریدا شیوەنیان دەکرد و دەیانلاواندەوە.

چوار هاوڕێکە سڵاویان کرد و بەژنگەلیان گوت:" وا باشترە ئێوە بچن بنوون، ئێمە بەدیار جەنازەکەوە دەمێنینەوە!"

ژنان چوونە ژوورەکانی ناوەوە و دەرگاکانیان لەو دیوەوە داخست. چوار هاوڕێکە لەسەر کورسی دانیشتن و عارەق و مەزەکانیان لای قاچیانەوە دانا و بەچاوانێکی پڕ لەفرمێسکەوە لە هاوڕێ کۆچکردووەکەیان دەنۆڕی. نیو سەعات تێپەڕی و پاشان سەعاتێک. دواجار یەکێکیان چاوی لەسەر جەنازەکە هەڵگرت.

- "کوڕینە، ئەرێ پێکێ نەخۆینەوە؟"

هەموو وەڵامیان دایەوە: "بێگومان، ئاو بێنە و دەست بشۆ. ئەدی خۆ ئێمە نەمردووین، یاڵڵا دەی با بخۆینەوە!"

دانەوینەوە و دەستیان دایە مەزەکە، یەکێکیان بەسووتاندنی مقەبا سوسیسەکەی برژاند، ژووری مردووەکە سیخناخ بوو لەبۆنی خۆشی دووکەڵی گۆشت، ئەوسا پێکەکانیان تێ کرد و پەرداخەکانیان

(*) پالیکار وشەیەکی گریکییە واتە پیاوی راستەقینە و حیسابیی، پیاوی ئازا و بەهێز و بەتوانا بۆ بەرگەگرتنی ئازار. ئەم نازناوە لە بنەڕەتدا بەو سەربازانەی هێزی پیادە دەدرا کە هاوڕێی سوارەیان دەکرد، بەڵام دواتر ئەم نازناوە بەهەموو سەربازێکی ئازا دەدرا، هەنووکەش بەهەر جحێڵێک دەڵێن پالیکار کە هەڵگری سیفاتی سەربازی ئازابێ، ئەم نازناوە لەگریکستانی ئەمڕۆدا ئەوپەڕی ستایشکردن دەگەیەنێ.

لەیەک دا.

- "خودا لێی خۆشبێ. دەخۆینەوە بەسلامەتی خۆمان!"

- "بەسلامەتی! خودا لێی خۆشبێ!"

پێکێک و دووان و سیان و مەزەکەیان هەموو خوارد و بوتڵەکەیان چۆڕبڕ کرد و هێور هێور نەشوە گرتنی.

هەمدیس لە جەنازەکە خوردبوونەوە، کوتوپڕ یەکێکیان راپەڕی و هەستایە سەر پا و گوتی: "کوڕینە دەڵێن چی؟ - بەلاچاو سەیرێکی جەنازەکەی کرد - دەڵێن چی ببنێژین؟"

- "باشە دەی!"

ئیدی شەرواڵە دەڵبەکانیان هەڵکێشا و چمکێکیان لەژێر پشتوێنەکەیان نا، تا لەکاتی راکردندا دەرەلنگەکەی لەقاچیان نەگیرێت. پاشان تابووتەکەیان رووەو دەرگای دەرەوە برد و دەرگای رووەو حەوشەیان کردەوە.

ئەوسا تفیان لە لەپی دەستی خۆ کرد و بەرەو ناشتنی جەنازەکە کەوتنەخۆ.

ئەمەش دوا رووداوە

یەکشەممەیەکی جێژنی پاک، کەمێک بەر لە سپێدە، باوکە کاپاتۆس لەچیاکانی کریت بەخێرایی برووسکە رادەکا و مەسیح زیندوو دەکاتەوە. پەلە پەلی وی لەبەر ئەوەیە کە ژمارەی گوندەکان زۆرن و جگە لەم چ قەشەی تر لەو ناوچەیەدا نییە. بۆیە دەبوو بەر لەسپێدە رێوڕەسمی زیندووبوونەوەی مەسیحی لەهەموو ئەو گوندانەدا بەئەنجام گەیاندبا. باوکە کاپاتۆس قۆڵی لێ هەڵکردبوو، لەژێر قورسایی جبە رەهبانییەکەی و ئینجیلە قورسە بەرگ زیوینەکەی دەستیدا، بەسەر چیای بەردەڵان و پۆشراو بەدڕک و داڵدا هەڵدەگژا. بەهەناسەبڕکێوە بەدرێژایی ئەو بەرەبەیانییە هەر رادەکا، دەگاتە هەر گوندێک و هاوار دەکا: "کریستۆس ئانیستی(*) - واتە مەسیح هەستاوەتەوە - پاشان بەزوبانێکی بەپەلاس بووەوە بەهەڵەداوان بەرەو گوندێکی تر دەکەوێتە رێ.

لەدوا گوند، کە کەوتۆتە نێوان دوو گاشە بەردەوە، خەڵکی لەکڵێسایەکی چکۆڵە کۆبوونەتەوە. پیوسۆزەکانیان داگیرساندووە و پەیکەرەکان و سەر دەرگای کڵێساکەیان بەگەڵای دار دێمشت و گوڵە مۆرت رازاندۆتەوە، ئەو گەڵاو گوڵانەیان لەزنارە عاسییەکەی چیاوە هێناوە، مۆمەکانیان بەدانەگیرساوی بەدەستەوەیە، چاوەڕێی (وشەی مەزن)ن تا مۆمەکان داگیرسێنن.

لەو بێدەنگییەدا خرمەی بەریەککەوتنی چەویان دەکەوێتە بەرگوێ، وا پێدەچێ ئەسپێک بەغار بەدامێنی چیادا هەڵگژێ و بەرد لەژێر پێیدا بترازێ.

(*) Christos Anesti

- "وا هات... وا هات!"

هەموان دەرژێنە دەرێ، خۆرهەڵات گوڵڕەنگ و ئاسمان بزەی دەهاتێ، دەنگی هەناسەبڕکێی قورس دێتە گوێ، سەگی پاسەمەڕ لەخۆشیاندا دەکەونە وەڕین، پاشان کوتوپڕ لەودیو دارگوێزێکەوە، بەکراسێکی قۆپچە ترازاوەوە، شەلاڵ لەئارەقە، سوورهەڵگەڕاو بەهۆی راکردنەوە، نوقوم لەو مەسیحگەلەی کە زیندووی کردبوونەوە، باوکە کاپاتۆسی پیر و کورتەبنە، بەسەرو قژی ئاڵۆزکاوەوە وەدیاردەکەوێ.

لەهەمان ئەو لەحزەیەدا، خۆر خەریکە لەودیو چیاکەوە هەڵدێ، قەشە بازێک دەدا و لەبەردەم خەڵکی ئاواییدا خۆی دەگرێتەوە و باوەشی دەکاتەوە. هاوار دەکا: (کریستۆس ئانستاکاس)(*) ئاخر وشەی باو و دووبارەی (ئانستی) کوتوپڕ بەلایەوە چکۆڵە و هەرزان و ناچیزە خۆدەنوێنێ کە ئیدی ناتوانێ (مزگێنیی مەزن لەخۆ بگرێ). وشەکە لەسەر زاری قەشە دەکشێ و مەودایەکی بەرینتر لەخۆدەگرێ. ئیدی یاساکانی زەمانەوانییی پاشەکشێ دەکەن و لەبەردەم گوڕی ئەو هێزە مەزنەی رۆحدا تێکوپێک دەشکێن و یاسای نوێ دەخولقێن. ئیدی بنۆڕە! ئەم بەیانییە لە خولقاندنی وشەی نوێدا، کریتیی پیر بۆ یەکەم جار هەستی کرد کە هەر بەڕاستیی مەسیح زیندوو دەکاتەوە - تەواوی بوونی وی و ئینج بەئینجی بالا مەزنەکەی زیندوو دەکاتەوە - عیشق بەئازادی، سەر نەویی نەکردن بۆ قەبووڵکردنی کۆیلایەتی، رۆحمان تەنانەت لەبەرامبەر بەهەشتیشدا، گەمەکردنی ئازایانە لە سەروو ئەڤین و عەزابەوە، لەسەروو مەرگەوە، شکاندنی قاڵبە کۆنەکان، پیرۆزترین قاڵبەکان، کاتێ کە ئیدی جێگەت تییایاندا نابێتەوە - ئەمانە سێ هاوارە مەزنەکەی کریتێ.

ئەوەی لەم سێ رووداوەدا، رۆح تژیی دەکات لە چێژێکی پاکژ و ساخ، ئەوەیە کە لێرەدا فەیلەسووفان و رەوشتگەران نائاخڤن، ئەوانە نادوێن تا لەکاتی بێ ئیشی و دوور لەهەر خەتەرێکدا تیۆرە دژوار و قورسەکانیان رادەگەیەنن. ئێمە لێرەدا لەبری ئەوانە سەروکارمان لەگەڵ خەڵکانی ساکار، لەگەڵ جوتیارانی کریتیدا هەیە، سەروکارمان لەگەڵ ئەوانەدا هەیە کە شوێنپێی ئارەزووە ناوەکییەکانیان هەڵدەگرن و بێ ئەوەی لەهەناسە بکەون، بەبەرزترین تروپکدا هەڵدەگژێن کە ئینسان لە توانایدایە بیگاتێ، واتە ترۆپکی ئازادی، واتە گاڵتەکردن بەمەرگ، واتە خولقاندنی یاسای نوێ. لێرەدا بنچینە رەسەنەکەی ئینسان لەبەرچاوانماندا وەدیاردەکەوێ. بۆیە دەبینین چۆناوچۆنیی ئەم وەحشە دوو پێیە بەگرتنەبەری رێگەگەلی جیاواز لە رێگەی ئەقڵانیی، دەگاتە ئینسان بوون. بەم پێیە سەفەرەکەمان بەجەلجەتای دژواری ئەقڵانیدا، لێواولێو دەبێ لە بەرپرسیاری، چونکە ئەلعان بەبینینی کریتییەکان دەزانین کە ئەگەر لەرێگەی بەئینسان بووندا شکست بێنین، ئەوە تەنهاو تەنها خۆمان خەتابارین، هەر لەبەر ئەمەش ئەو جۆرە والایە - ئینسان - بوونی هەیە، لەسەر ئەرز وەدیارکەوتووە و ئیدی چ پاساوێک بۆ ترسنۆکی و کەوتنمان نییە. لەکریت ئەو کەسەی هەوڵی فریودانی خۆی یان فریودانی خەڵکانی تر نادا، ئەوا خۆی رووبەڕوو لەبەردەم خواوەندی یەک مەمکی ئامازۆندا دەبینێتەوە. ئەم (خواوەندی

(*) Christos Anestakas

بەرپرسیاریی)یە رووی خۆش پیشانی کەس نادا و لەسەر ئەژنۆی چ کەسێک – نە خواوەند و نە ئینسان – دانانیشێ.

***

رۆژانێکی زۆر بەو پەناگە ئازیزانەدا گەڕام کە جحێڵیم تیایاندا گوزەراندبوو. پیاسە لە کەناری زەریادا، بای فێنکی عەسران هەمان ئەو با فێنکە بوو کە جاران بەسەر قژە رەشەکەمدا هەڵی کردبوو. بۆنی یاسەمین و ریحان و شەوەر هەمان بۆن بوون. بۆنیان چ فەرقێکی نەکردبوو لەگەڵ بۆنیان لەگەڵ ئەو رۆژانەدا کە ئێواران بەکۆڵانە تەنگەبەرەکاندا تێدەپەڕیم و دەرگاکان کراوە بوون و کیژان لەحەوشە ئینجانەکانیان ئاو دەدا.

شنە و بۆن و زەریا خاوەن جحێڵییەکی نەمر بوون، تەنها خانووەکان و هاوڕێکانی جارانم پیر ببوون، زۆر لەو هاوڕێیانەم نەناسییەوە، زۆریشیان منیان نەناسییەوە. بۆ ساتێک دیقەتیان دەدام – کەسێکم وەیادیان دەهێنانەوە- بەڵام کێ؟ وەختێ لە تێفکرین شەکەت دەبوون ئەوسا بەرێگەی خۆیاندا دەرۆیشتن. تەنها یەکێک لەو هاوڕێیانە بەبینینی من، بەسەرسوڕمانەوە راوەستا و دەستی هەڵبڕی و هاواری کرد: "هاوڕێی دێرین ئەمە تۆیت؟ تەماشای خۆتکە، چ بووە؟"

ئەوە هاوڕێیەکی دێرینی گیانی بەگیانیم بوو، سێیەمین ئەندامی ئەنجومەنی هاوڕێیان بوو، پێدەچوو حاڵوگوزەرانی باش بێ، پایپێکی بێ تووتنی بەدەمەوە تا بۆنەکەی هەڵمژێ و بەو رێگەیە- بەفریودانی خۆی-جگەرە تەرک کات. دیقەتی دام، پاشان بەتوندی باوەشی پێداکردم.

– "چەندێک لاوازو رەش داگەڕاویت! گۆناکانت بەقووڵاچوون و نیوچەوانت پڕبووە لە چرچولۆچ، بڕۆت وەک درک تۆپەڵ بووە و ئاگر لە چاوانتەوە دەپژێ. چیت لێ بەسەرهاتووە؟ ئەرێ تا کەی دەسووتێی؟ تا کەنگێ دونیا لەپێوە دەدەی؟"

– "تا زیندوو بم! تا ئەو کاتەی کە ئیدی ناتوانم بگۆڕێم، ئەوسا خۆشگوزەران و مردوو، پایپێکی بێ تووتن بەلێوەوە دەنێم و رادەوەستم و لاقرتێ بەژیان دەکەم!"

هاوڕێکەم گوتی: "یەعنی من پیرم؟ یەعنی مردووم؟" وای گوت و دایە قاقای پێکەنینێکی گاڵتەجارییانە.

هیچم نەگوت، ئاخر بیرکردنەوە لەم هاوڕێ دێرینەم، لێوڕێژی کردم لە خەم و تووڕەیی. ئەدی چۆناوچۆنیی خۆشم ویستبوو؟ لەو رۆژە پڕ شکۆ و مەلەکوتییانەی جحێڵیدا کە تا بەرەبەیان شەقامەکانی میگالۆکاسترۆمان لەپێوەدەدا، وەی بەچ باوەڕ و کەفوکوڵێکەوە دونیامان وێران دەکرد و سەرلەنوێ رۆمان دەنایەوە! لەناو چوارچێوەی تەنگی شارەکەماندا جێمان نەدەبۆوە، لەو فیکرانەدا جێمان نەدەبۆوە کە لەمامۆستاکانمانەوە فێریان دەبووین. مەحاڵ بوو بەلامانەوە داسەکنان لەژێر سێبەری لەزەت و چێژە هاکەزاییەکانی ئینساندا. هەمیشە دەمانگوت: "وەرن با سنوورەکان تێکوپێک بشکێنین!" بەڵام کام سنوور؟ نەماندەزانی کامە! تەنها باسکمان رایەڵ دەکرد، وەک بڵێی خەریک بین بخنکێین!

هەنووکە باسکی هاوڕێکەم شۆڕ و چ کێشەیەکی لە هەناسەداندا نەبوو، خۆ گەر هێشتا ئارەزوویەکی ناشەرعی لە کەللەیدا مابێ، ئەوا هەوڵی دەدا بەکێشانی پایپی بێ تووتن ئەو ئارەزووە دامرکێنێتەوە.

***

هەر ئەو شەوەی گەیشتمەوە، بابم لێی پرسیم: "چۆن بوو چوویت بۆ روسیا؟ بۆچی چوویت؟"

وای گوت و بەتووڕەیی سەیری کردم، بەزەحمەت توانی جڵەوی تووڕەیی خۆی بگرێ. ئاخر ساڵانێکی زۆر چاوەڕێی ئەوە بووە نووسینگەیەک بکەمەوە و ئەم گوند و ئەو گوند بگەڕێم و ببمە شاهیدی رێوڕەسمی غوسڵی تەعمید و عەرووسییەکان، ئیدی بەو جۆرە هاوڕێگەلێکی زۆرم لە دەور کۆدەبوونەوە و دەمتوانی لەو رێیەوە خۆم لە هەڵبژاردنی پارلەماندا کاندید کەم. بەڵام ئەلعان دەبینێ دونیا لەپێوە دەدەم، سەرباری ئەوە بڵاوبۆتەوە کە خەریکی کتێب نووسینیشم! دوایەمین جاریش کە بینیمی، لێی پرسیم: "چ جۆرە کتێبێ دەنووسیت؟ حەکایەت؟ نامەی دڵداری؟ گۆرانی ئەمان ئەمان؟ نووسین تەنها کاری خەڵکانی خەسیو و قەشەکانە. چ شەرمەزارییەکە! وەرە واز لەم ئیشە بێنە، ئاخر تۆ پیاویت، دەس بەرە ئیشێ ئیشی پیاوان بێ!" وا ئەلعانیش بەتیلەی چاو سەیرێکی کردم و گوتی: "ناشێ بووبیتە بەڵشەویک؟ ئەوانە نە خواوەندیان هەیە و نە نیشتیمان و نە شەرەف. بێ باوەڕی وەک خۆیان هەر نییە!"

بەخۆم گوت هەنووکە کاتی ئەوەیە بۆی روون کەمەوە کە لەروسیا چ رووددەدا و لەوێ چ جۆرە دونیایەکی نوێ رۆدەنرێ. بۆیە بەزوبانێکی ساکار بۆم باس کرد کە ئیدی فەقیر و دەوڵەمەند لەروسیادا نییە، هەمووان کار دەکەن و دەخۆن:

– "ئەلعان لەوێ ئاغا و کۆیلە نییە، هەر کەسێ بۆ خۆی ئاغایە، لەوێ ئینسانییەتی نوێ و رەوشتی باڵاو خێزانی نوێ دروست بوون، ئیدی روسیا بۆتە پێشڕەو و رێنوێن، تەواوی دونیا لەوەدایە شوێنپێی روسیا هەڵگرێ تا داد و بەختەوەری باڵ بەسەر سەراپای ئەرزدا بکێشێ."

حەماسەت گرتبوومی و خەریکبوو دەکەوتمە خوتبەدان. بابم بەبێدەنگی گوێی ڕادێرابوو، لێکدا لێکدا سیگاری دەپێچایەوە و هەڵیدەوەشاندەوە بێ ئەوەی دایگیرسێنێ. بەخۆم گوت: "سوپاس بۆ خودا کە بابم تێدەگات!" لە ناکاوێکرا بەتووڕەیی دەستی هەڵبڕی و ئیدی من بێدەنگ بووم.

سەرێکی راوەشاند و گوتی: "هەموو قسەکانت چاک و بەرزن، بەڵام ئەی ئەگەر بکرێنە کردار چی؟"

بەواتایەکی تر: بەردەوامبە! قسە بکە و قسە بکە گەر پێتوایە مەسەلەکە دەهێنێ، بەڵام ئەی نمەک بەحەرام، ئاگادار بە و قسەکانت نەکەیتە کردار.

وەی چەند حەزم دەکرد بمتوانیبا قسەکانم بکردایەتە کردار! بەڵام ئەفسووس نەمتوانی، ئاخر هێزی مەزنی گەلەکەم لەمندا رەویبۆوە و کەشتیی پڕ لەچەتەی زەریایی باپیرانم غەرق ببوو، کردار ببووە قسە و قسەش بەمەرەکەب. لەجیاتی رم هەڵگرتن و شەڕ هەڵایساندن، پەڕەمووچێکی چکۆڵەم گرتبوو بەدەستەوە و دەمنووسی. تێکەڵاوبوون لەگەڵ خەڵکیدا بێزاری دەکردم، هێزی ئەڤینی لێ زەوت دەکردم. تەنێ

لەخەڵوەتی خۆم و رامان لەچارەنووسی ئینساندا بوو دڵم تژی دەبوو لە میهرەبانی و ئومێد.

لەگەڵ گەڕانەوەمدا لەتاقیگەی جیهانزای روسیا ، ئازایەتیم تێ هاتەوە. هەنووکە بەخۆم دەگوت: "ئینسان دەتوانێ بەسەر لاوازی و بەسەر خەوشەکانیدا زاڵ بێ. ناتوانێ؟ هەڵبەت دەتوانێ. چەند شەرمەزارییە ئاوها بەتاڵ و حەتاڵ دانیشم و هەرچییەک کە سروشت دەمداتێ قەبووڵم بێ. ئیدی ئالای یاخیبوون بەرز دەکەمەوە!"

رێک لەو لەحزەیەدا کە پێویستم پێی بوو ، مامێکی دەوڵەمەندم هات و برێک پارەی دا پێم تا بەقەولی خۆی، لەبری ئەم وڵاتە و وڵات کردنە بێ هوودەیە ، بەئیشێکەوە بنووسێم و نووسینگەیەکی پارێزەری بکەمەوەو خۆم بۆ نوێنەرایەتی پارلەمان هەڵبژێرم. دەشێ رۆژێکیش داوام لێ بکرێ ببمە وەزیر و بەو شێوەیە ناوی خێزانەکەم بەرزکەمەوە. ئاخر من دوا کەسی ئەم بنەماڵەیە بووم کە بەسەواد بووم و دەمتوانی کتێبان بخوێنمەوە ، بۆیە پێویست بوو بەو ئەرکە هەستم.

چەندین جار ئەو مەسەلەیەم لەگەڵ خۆمدا هێناوبرد. نا ، هێشتا نەمدەتوانی خۆم لەنووسینگەیەکی پارێزەریدا زیندانی کەم چونکە دەتاسام. رێگەیەکی تر دەدۆزمەوە بۆ چوونە نێو ژیانی ئیشکردنەوە ، کام رێگە ؟ نەمدەزانی. لە خەیاڵی خۆمدا ، کرێکارانم کۆدەکردنەوە ، پێکەوە دەستمان دەدایە ئیشێک، یەک جۆر خواردنمان دەخوارد ، یەک جۆر جلکمان دەپۆشی، خاوەن کار و کرێکار لەمیانا نەبوو ، بەهەمان حەق و حقووقی خۆم.

دوای گەڕانەوە لەروسیا ، خۆیشم حەزم بەوەبوو هەوڵ بدەم لە کەلی شەیتان بێمە خوارێ و لەگەڵ ئینساندا بکەومە کار.

رێک لەوکاتەدا- وەک ئەوەی قەدەر حەزی لەگەمە بێ- بەکرێکارێکی پیری کانەکان، بەناوی (ئەلیکسیس زۆربا) ئاشنا بووم!

زۆربا

خەون و سەفەر گەورەترین یارمەتیدەرانی ژیانم بوون، خەڵکێکی کەم نەبێ (چ زیندوو چ مردوو) لە تێکۆشانمدا کۆمەکیان نەکردووم. گەر هەوڵ بدەم ئەو خەڵکانە دەسنیشان کەم کە کاریگەریی قووڵیان لە ناخمدا جێ هێشتووە ، دەشێ ناوی هۆمەر، بوزا ، نیچە ، برگسۆن و زۆربا بێنم. هۆمەر بۆ من چاوێکی ئارام و وردبین بوو کە بەشکۆ شیفابەخشەکەی دونیای رووناک دەکردەوە ، بوزا چاوێکی رەنگ شەبەقیی و قووڵ بوو کە دونیا لەناویدا غەرق دەبوو ، ئیدی پاشان رزگاریی وەدەس دەهێنا ، برگسۆن لەو کێشە فەلسەفییانە رزگاری کردم کە لەتافی جحێڵیدا ئازاریان دەدام، نیچە شەهدی عەزابی نوێی بەرۆحم نۆشی و فێری کردم چۆناوچۆنیی شکست و تاڵوتفتی و گومان بکەمە شانازیی، زۆر باش فێری کردم ژیانم خۆش بوێ و لەمەرگ نەترسێم.

گەر پرسیاری عومرم لەبارەی هەڵبژاردنی رێنوێنیی رۆحی، یان ئەوەی هیندۆسەکان پێی دەڵێن (گۆرۆ) و راهیبەکانی چیای ئاتوس پێی دەڵێن (باوک) لێ بکرێ، ئەوا بەدڵنیاییەوە زۆربا بەرێنوێنی رۆحیی

خۆم هەڵدەبژێرم، لەبەرئەوەی وی خاوەن هەموو ئەو شتانەیە کە خاوەن قەڵەمان بۆ رزگاری پێویستیان پێیەتی. وی خاوەن روانینێکی خۆڕسکانە بوو کە وەک تیر نێچیرەکەی خۆی بەئاسمانەوە دەپێکا ، بێ هونەرییەکی ئەفرێنەر کە هەموو سپێدانێک نوێ دەبۆوە و گوڕی ئەوەی پێ دەبەخشی هەمیشە شتەکان بۆ یەکەم جار ببینێ و پاکیژەیی دەبەخشییە توخمە رۆژانە و هەمیشەییەکان: هەر لەهەوا و زەریا و ئاگرەوە تا ژن و نان. دەستێکی بەجموجووڵ، دڵێکی جحێڵ، خاوەن جورئەت بۆ راپسکاندنی رۆحی خۆی، وەک بڵێی لەقوڵاییڕا خاوەن هێزێکی زۆرتربێ لەرۆحی خۆی، دواجاریش قاقای پێکەنینە هەمەجییانەکەی کە لەقووڵاییەکی قووڵترەوە لەناخی ئینسان هەڵدەقوڵی، قاقای پێکەنینێک کە لە ساتەوەختە قەیراناوییەکاندا لەسینگی پیری ویدا دەتەقییەوە و تەواوی بەربەستەکانی: رەوشت، ئایین و نیشتیمانی رادەماڵی، بەربەستگەلێک کە ئینسان، ئەو مەخلوقە ترسنۆکە داماوە بەدەوری خۆیدا رۆیان دەنێ تا لەزەلکاوی ژیانە فەلاکەتبارەکەیدا ئەمانی پێ ببەخشێ و لەجێگەی خۆیدا راوح کا.

هەرکاتێک ئەو کتێب و مامۆستایانەم وەبیر دێنەوە کە ساڵەهای ساڵ هەوڵیان دا بۆ قایلکردنی رۆحی برسیم چ خۆراکێکم دەرخوارد بدەن، پاشان کاتێ (زۆربا)شم بیردێتەوە کە تەنها لەماوەی چەند مانگێکدا چ رۆحێکی تۆکمە و شێرانەی رژاندە گیانمەوە ، ئیدی پێمزەحمەتە بتوانم بەرگەی ئەو تاڵی و تفتی و تووڕەییبە بگرم کە لە خۆیمەوە دەپێچێ.

کاتێ ئەو قسانەیم بیر دێتەوە کە پێی گوتم، کاتێ ئەو سەمایانەیم بیر دێتەوە کە بۆی کردم، کاتێ ئەو سەنتوورەیم بیر دێتەوە کە بۆی ژەندم، چۆن دەتوانم دڵم رانەچڵەکێ؟ لەو کەنارەی کریتدا لەگەڵ ژمارەیەک کرێکاری تردا بۆ ماوەی شەش مانگ عەردمان هەڵدەکەند گوایە بەدوای کانە خەڵووزی بەردیندا دەگەڕێین، بەڵام ئێمە هەردووکمان دەمانزانی ئەم ئامانجە تەپوتۆزێکە بۆ بەهەڵەبردنی چاوانی خەڵکی، بەدڵەڕاوکێوە چاوەڕێی ئاوابوونی خۆرمان دەکرد تا کرێکارەکان دەست لە ئیش هەڵگرن و هەردووکمان دوو قۆڵی سفرەی شێو لە کەناری زەریا راخەین و ئەوسا بکەوینە خواردنی ژەمە دێهاتییە بەتامەکەمان و خواردنەوەی شەرابی خەستی کریتی و دامەزراندنی سەری قسە!

من بەدەگمەن زارم هەڵدەهێنایەوە ، ئاخر (رۆشنبیر)ێک دەتوانێ چ بە(غەول)ێک بڵێ؟ بۆیە من هەر گوێم رادەدێرا و ئەویش باسی گوندەکەی خۆی بۆ دەکردم کە کەوتبووە دامێنی چیای (ئۆلۆمپ)ەوە ، باسی بەفر و گورگ و قەدیس سۆفیا و خەڵووز و ژن و خواوەند و نیشتیمانپەروەری و مردن، کاتێکیش ئیدی وشە بەهانایەوە نەدەهات و هەستی بەهەناسەتەنگی دەکرد ، یەک قەڵەمبازی دەدا و لەسەر لم و وردە زیخی کەنار دەکەوتە سەما . باریک ئەندام و بەهێز، باڵابەرز و رێک، چاوانی ورد و گرد وەکی چاوانی تەیر، سەری نەوی دەکرد و سەمای دەکرد ، هاواری دەکرد و پێ زلەکەی دەکێشا بەکەناردا و دەموچاوی بەئاوی زەریا تەڕ دەکردم.

گەر بەقسەی وی - قسە نا ، بەڵکو هاوار- م کردبا ، ئەوا ژیانم بەهایەکی وەدەس دەهێنا ، ئەو تشتەی کە ئەلعان وەکی بەنگکێشان تێیدا رۆدەچم و هەوڵ دەدەم بەقاقز و مەرەکەب بیناسم، ئەوکات بەخوێن و گۆشت و ئێسک تەجروبەیم دەکرد. بەڵام نەموێرا. زۆربام دەبینی نیوەشەوان سەمای دەکرد و نەعرەتەی

دەکێشا، بانگی دەکردم تا منیش لە حەشارگەی ئەقڵ و عورف و عادەتەوە بازێک بدەم و لەگەڵیدا بەرەو سەفەرە بێگەڕانەوەکان بچم، بەڵام من جووڵەم لەخۆ دەبڕی و لە جێگەی خۆدا هەڵدەلەرزیم.

لە ژیانمدا جارەهای جار شەرمەزار بووم، چونکە ڕۆحم دەرەقەتی کردنی ئەو کارە نەهاتووە کە حەماقەتی مەزن (جەوهەری ژیان) پێی سپاردووم، بەڵام ڕۆحم لەبەرامبەر چ کەسێکدا خۆی سەرشۆڕ نەبینیوە وەک ئەوەی لە بەرامبەر زۆربادا خۆی دەبینی.

پرۆژەی کانە خەڵووز بە با چوو. من و زۆربا هەرچییەکمان توانی کردمان تا بەپێکەنین و گەمە و گفتوگۆ بەقوڵایی کارەسات بگەین، ئاخر ئێمە ئەرزمان بۆ دۆزینەوەی خەڵووز هەڵنەدەکەند، ئەوە دەمامکێک بوو بۆ چەواشەکردنی کاڵفام و ئاقڵەکان، تا زۆربا گوتەنی نەهێڵین بەر توێکڵە لیمۆمان بدەن. زۆربا لە کاتێکدا لە تاو پێکەنین خەریک بوو ژانی دەکرد، ئەو قسەیەی دەکرد و دەیگوت: "بەڵام ڕەیس (وی منی بەرەیس بانگ دەکرد و پێدەکەنی) بەڵام ڕەیس، ئێمە خۆمان ئامانجی ترمان هەیە، ئامانجی مەزن!"

لێیم دەپرسی: "زۆربا، ئەو ئامانجانە چین؟"

- "وا پێدەچێ ئێمە بۆیە ئەرز هەڵدەکەنین تا بزانین چ شەیتانگەلێک لەناوەوەمانڕا خۆیان حەشارداوە؟"

لەماوەیەکی کەمدا توانیمان ئەو پارەیە تەخشان و پەخشان کەین کە مامی ئازیزم پێی دابووم تا گوایە نووسینگەیەکی پێ بکەمەوە. من و زۆربا کرێکارەکانمان ئیزن دا، بەرخێکمان برژاند، بەرمیلێکی چکۆڵەمان پڕکرد لە شەراب، ئەوسا لە نزیک زەریا و لەبەردەم کانەکەدا، سفرەمان ڕاخست و کەوتینە خواردن و خواردنەوە. زۆربا سەنتورەکەی هەڵگرت، ملە پیرەکەی درێژ کرد و کەوتە گۆرانی، خواردمان و خواردمانەوە، هەرگیز لەژیانمدا ورە و چالاکییەکی هاوشێوەی ئەوەم لەخۆمدا هەست پێ نەکردبوو.

پێکەوە هاوارمان کرد: "خودا لە کۆچکردووانی ئازیز خۆشبێ، خواوەند پرۆژە جوانەمەرگەکەمان غەرقی ڕەحمەت کا و عومری درێژ بەخۆمان عەتا بفەرموێ و کانە خەڵووزیش بەجەهەننەم!"

سپێدە لەیەکتر جوێ بووینەوە، من کە بەتیری خوێناویی ڕۆح - چونکە نازانین چ ناوێکی تری لێ بنێین- زامێکی بەسوێم تێ ببوو، هەمدیس پەنام بۆ قاقز و مەرەکەب بردەوە. زۆربا بەرەو باکوور ڕۆیشت و لە نزیکی (سکۆبلیچە) لە سیربستان جێگیربوو، هەڵبەت لەوێ کانەبەردێکی دۆزیبۆوە، کرێکارانی لەدەوری پرۆژەکە کۆکردبۆوە و دینامێتی بۆ لێدانی تونێل بەنێو ئەرزدا بەکارهێنا، جاددەی ڕاکێشا، ئاوی هێنا و خانووی ڕۆنا. بەوەی کە پیرەمێردێکی تژیی بەچالاکی و ژیانیش بوو، بێوەژنێکی شۆخ و بەکەیفی بەناوی (لیوبا) هێنا و منالێکی لێی بوو.

ڕۆژێکیان برووسکەیەکیم پێگەیشت. نووسیبووی: "بەردێکی سەوزی لەڕادەبەدەر جوانم دۆزیوەتەوە، هەر ئێستا بکەوە ڕێ. زۆربا!"

ئەمە لەو کاتەدا بوو کە یەکەمین هاتوباتی جەنگی دووەمی جیهانی بەرگوێ دەکەوت. نوقلانەی تۆفانێک کە سەراپای ئەرزی دادەپۆشی، ملێونەها کەس بەمەزەندەکردنی ئەگەری نەهاتە ساڵ و قەتلوعام

و دێوانەیی لەرز دای گرتبوون. سەرجەم ئەهریمەنەکانی ناخی خەڵکی بێدار ببوونەوە و هەر هەمووشیان تینووی خوێن. لەو ڕۆژە سەختانەدا بوو برووسکەکەی زۆربام بەدەست گەیشت، سەرەتا تووڕە بووم، ئاخر وا خەریک بوو دونیا نغرۆ دەبوو، شەرەف و ڕۆح و ئینسان و ژیان لە خەتەردا بوون، لە وەزعێکی ئاوهادا برووسکەیەکم پێ بگا و بانگێشتمکا هەزاران کیلۆمەتر بۆ بینینی بەردێکی جوانی سەوز ببرم! بەخۆم گوت: "نەفرەت لەو جوانییە بێ! ئەمە بەڵگەی ئەوەیە کە ئەو کابرایە چ دڵی لای خەڵکی نییە و سوکایەتی بەعەزابەکانی ئینسان دەکات!"

بەڵام کوتوپڕ ترسێک لەخۆوەی پێچام، کاتێ تووڕەییم دامرکایەوە، بەترسەوە پەیم بەوە برد کە بانگێکی تری نائینسانی لە قووڵاییم ڕا وەڵامی ئەو بانگە نائینسانییەی زۆربا دەداتەوە، هەڵۆیەکی چنگ بەخوێن لەناخمدا هێلانەی چێ کردووە، هەڵۆیەک لە قوڵاییمڕا باڵ لێک دەدا تا هانم بۆ ئەو سەفەرە بدات.

ئەمجارەیش نەچووم، چونکە هەمدیس ترسام، گوێم بۆ ئەو بانگە غەیبی و زاڵمانەیە ڕانەدێرا کە لەناخمەوە بەرز دەبۆوە و بەو جۆرە شانم نەدایە بەر کردنی کارێکی خەتەر و نائەقڵانی. ئاخر من هەر بەتەنێ گوێم لە دەنگی هاوسەنگ و ساردوسڕ و ئینسانیی مەنتیق ڕادێرابوو. قەڵەمم هەڵگرت و لە نامەیەکدا باسی ئەو وەزعەم بۆ زۆربا کرد.

وی ئاوها وەڵامی دامەوە: "ڕەیس، تۆ هەر قاقز ڕەشکەرەوەکەی جارانیت، ئاخر تۆ هەلی عومرت لەبەردەمدا بوو تا بەردێکی جوانی سەوز ببینیت و لەکیس خۆتت دا و نەتبینی! دەی بەشەرەفم من زۆر جاران، کاتێ بێ ئیش دەبم، لەخۆم دەپرسم چما ئایا دۆزەخ هەیە یان نا؟ بەڵام دوێنێ کە نامەکەی تۆم پێگەیشت بەخۆم گوت هەڵبەت دەبێ دۆزەخ هەبێ تا چەند قاقز ڕەشکەرەوەیەکی وەکی تۆی تێ تووڕبدرێ!"

ساڵانێکی زۆر تێپەڕین، ساڵانێکی ترسناک کە تیایاندا زەمەن وزەی خۆی کۆکردەوە و شێتیی لە کەللەی دا، ساڵانێک کە سنوورە جوگرافییەکان کەوتنە سەما و ڕووبەری وڵاتان وەک ئۆکۆردوێن دەکشان و دەهاتنەوەیەک. لەو ڕۆژانەدا پەیوەندیی نێوان من و زۆربا پچڕا، بەڵام جارناجار پۆستکارتێکی بچووکیم بەدەس دەگەیشت. جارێکیان پۆستکارتێکیم لەسیربستانەوە بەدەست گەیشت. بۆی نوسیبووم: "هێشتا زیندووم، لێرە سەرمایەکە شەیتانیش دەیبەستێ، هەر لەبەر ئەمەبوو ناچار بووم ژن بێنم، کارتەکە هەڵگێڕەوە وێنەکەی دەبینی، ژنێکی وردئەندام و قەشەنگە، زگی کەمێک ئاوساوە، چونکە خەریکە زۆربایەکی چکۆڵەم بۆ دێنێ. ژنەکەم ناوی (لیوبا)یە، ئەم پاڵتۆیەی لەبەرمدایە و یەخەکەی لە پێستە ڕێوییە، جازیی ئەوە، ماینێکی ڕەسەن و حەوت بەچکە بەرازیشی لەگەڵ خۆیدا هێناوە، لە دڵەوە ماچت دەکەم. ئەلیکسیس زۆربا. بوخچە نەکراوەکەی جاران!"

جارێکی تر کڵاوێکی ئاوریشمی لە سیربستانەوە بۆ ناردم، زەنگێک بەگوڵنکەی کڵاوەکەوە بوو. بۆی نووسیبووم: "ڕەیس! کاتێ خەریکی نووسینە قۆڕەکانتیت، ئەم کڵاوە لەسەرکە! ئاخر منیش لەکاتی ئیشدا کڵاوێکی وەک ئەمە لەسەردەکەم، خەڵکی پێدەکەنن و دەپرسن: زۆربا چییە شێت بوویت؟ ئەو

زەنگە چییە بەکلاوەکەتەوە؟ بەڵام من پێدەکەنم و وەڵامیان نادەمەوە. ئاخر ڕەیس، هەر بەتەنێ ئێمە هەردووکمان دەزانین بۆچی زەنگ بەکلاوەکانمانەوەیە!"

لەو ماوەیەدا هەمدیس خۆم بەقاقز و مەرەکەبەوە گرێدایەوە. ئاخر ئیدی من زۆربام درەنگ ناسیبوو، ئیدی چ ڕزگاربوونێکم نەبوو، دەبوو مل بۆ قەدەریی ئەو باش کاتبییەی خۆم بدەم.

کەوتمە نووسین، بەڵام هەرچییەکم دەنووسی- شیعر یان شانۆنامە یاخود ڕۆمان - هەمیشە نووسینەکەم بەبێ چ هەوڵێکی ئاگایانە لە منەوە، ڕەنگ و شێوەیەکی بەخۆوە دەگرت کە تژیی بوو لە هێزی بەشەڕهاتوو، پڕ لەململانێ، پڕ لە تووڕەیی، پڕ لە شۆڕش، پڕ لە گەڕان بەدوای هاوسەنگییەکی بزربوودا، لێوڕێژ لەهەواڵی شووم و تژیی لەو پزیسکانەی لە زریانێک نزیک دەبوونەوە. هەرچی هەوڵم دەدا شێوەیەکی هاوسەنگ بەنووسینەکانم ببەخشم، کەچی خێرا ڕیتمێکی توندیان لەخۆدەگرت، دەنگێکی ئارام کە دەمویست بەرجەستەی کەم، بەپێچەوانەی ئارەزوومەوە دەبووە هاوار. بەهەمان بەڵگە، دوای تەواوبوونی نووسینێک و کاتێک سەرنجم دەدا ئەو نووسینە قورسایی سەر دڵمی هەڵنەگرتووە، ئیدی نائومێدانە دەکەوتمە نووسینێکی تر و هەمیشەش بەئومێدەوە بووم بتوانم لەنێوان هێزە تاریک و ڕووناکەکاندا - کە ئەوکات لە شەڕدا بوون - ئاشتی بەرقەرارکەم و پەی بەو شێوەبەندییە بدەم کە لەگەڵ هاوئاهەنگیی ئایندەیاندا دەهاتەوە.

فۆرمی درامایی لەڕێگەی بەرجەستەکردنی هێزە سەرکێشەکانی سەردەمەکەمان و ڕۆحمانەوە لە پاڵەوانانی کاری ئەدەبیدا، توانای ئەوە بەئەدەبیاتی داهێنەر دەدا ئەم هێزانە دیسپلین کات، هەوڵم دا بەئەمانەت و وردبینییەکی تەواوەوە، ئەو سەردەمە چارەنووسسازە تەجروبەکەم کە تیایدا لەدایک ببووم.

چینییەکان نەفرەتێکی سەیریان هەیە، دەڵێن: (نەفرەتت لێ بێ، هیوادارم لەسەردەمێکی چارەنووسسازدا لەدایک بیت!). ئێمە لەسەردەمێکی چارەنووسسازی لێواولێو لەئەزموونی دووبارە و ڕووداوو بەیەکدادانی جۆراوجۆردا لەدایک بووین، نەک وەک ڕابردوو پێکدادان لەنێوان چاکە و خەراپەدا، بەڵکو- ئەمەش لە هەمووی مەرگەساتترە - لەنێوان خودی چاکەخوازییدا. ئاخر چاکەخوازییە ناسراوە دێرینەکان خەریکە دەسەڵاتی خۆیان ون دەکەن، چیدی ناتوانن خواستە ئایینی، ئەخلاقی، ئەقڵی و کۆمەڵایەتییەکانی ڕۆحی سەردەم وەڵام بدەنەوە. وا پێدەچێ ڕۆحی ئینسان بەرینتر بووبێ و ئیدی نەتوانێ خۆی لە قاڵبە کۆنەکاندا بگونجێنێ.

شەڕێکی ناوخۆی خوێناویی لەنێوان بەهاکانی سەردەمەکەماندا هەڵایساوە، ئاگا یاخود نائاگا جەنگێک لەنێوان بەهاکانی هەر ئینسانێک لەگەڵ سەردەمەکەیدا هەڵایساوە: جەنگێکی ناوخۆ لەنێوان ئەفسانەی کۆن و ئەفسانەی نوێدا، ئەفسانەی کۆن کە پێشتر خاوەن دەسەڵاتی ڕەها بووە و ئەلعانیش هێزی پێ نەماوە، بەڵام لەگەڵ ئەوەشدا بەحیرسەوە هەوڵ دەدا پارێزگاریی بەدەسەڵاتییەوە بەسەر ژیانماندا بکا و ڕۆڵی خۆی لە ڕێکخستنی ئەم ژیانەدا بهێڵێتەوە. ئەفسانەی نوێش کە هەوڵی داوە و هەنووکەش ناشیانە و بەبێ ڕێکخستن هەوڵ دەدا فەرمانڕەوایی ڕۆحمان کا، لەبەر ئەمەیە وا دەکا هەموو ئینسانێکی زیندوو، بەهۆی ئەو چارەنووسە درامییەی زەمەنەکەیەوە ئینسانێک بێ لە ڕەنج و عەزاب.

ددانەکانی ڕەوڕەوەی چارەنووس بەر لە هەموو کەس هونەرمەند دەشێلن. جۆرە لێو و سەرپەنجەیەکی هەستیار هەن بەر لە تۆفان، پێدەچێ هەزاران سوژنیان پێدا ڕۆببرێ. ئاخر لێو و سەرپەنجەی هونەرمەند بەو جۆرەن. کاتێ هونەرمەند بەیەقینێکی تەواوەوە لەبارەی ئەو زریانەوە دەدوێ کە هورووژمان بۆ دێنێ، ئەوا ئەوەی دەئاخڤێ خەیاڵی هونەرمەند نییە، بەڵکو لێو و سەرپەنجەکانی وین کە یەکەمین پزیسکەکانی زریانیان بەردەکەوێ. ئێمە دەبێ بەپاڵەوانێتییەوە خۆ تەسلیمی ئەو حەقیقەتە بکەین کە ئاشتی و خۆشی و ئەوەی پێیدەگوترێ بەختەوەری، مەسەلەگەلێکن هی سەردەمەکانی تر: هی ڕابردوو یاخود ئایندە. بەڵام هی ئەم سەردەمەی ئێمە نین، سەردەمەکەی ئێمە لە دەمێکەوە چووەتە مەداری پەشێوییەوە.

بەڵام من بۆ دیسپلینکردنی ئەم پەشێوییە، بەبێ چ هەوڵێکی ئاگایانە لە شەڕدابووم تا لەوە تێپەڕێنم و فۆرمی ڕزگاری بدۆزمەوە (یا بیخولقێنم). لەهەموو نووسینەکانما، زەمینەی کارەکانم بەزەمەن و ئەفسانە دێرینەکان پۆشیوە، بەوەشەوە جەوهەری نووسینەکانم نوێ و زیندوو بووە، تانوپۆیان بەئازار و مەسەلەگەلی هەنووکەیی چنراوە، بەڵام ئەم ئازارانە لەچاو ئومێدە مۆلەق و هێشتا نادیارەکاندا کە لەهەوڵی جێگیرکردنی ڕوخساریاندا بووم، کەمتر ئازاریان داوم و ئەفسوونیان کردووم. ئاخر ترووسکەی ئەم ئومێدە مەزنانە توانای ئەوەمان پێ دەبەخشن تا ڕێک و ڕاست بەپێوە خۆمان ڕاگرین و بەدڵنیاییەوە لەوبەری زریان، لەبەردەم خۆماندا، لە چارەنووسی ئینسان بنۆڕین.

نیگەرانیم بۆ ئینسانی ئەمڕۆ لەو وەزعە لێکبەر هەڵوەشاوەیدا، کەمتر بووە لە نیگەرانیم بۆ ئینسانی ئایندە لەحاڵەتی دروستبوون و نەشونومایدا، هەمیشە لەبیری ئەوەدابووم ئەگەر هونەرمەندی داهێنەر تەواو و ڕاستگۆیانە گوزارشت بکا لە وتووێژە قوڵەکانی ناخی، ئەوا بەم کارەی یارمەتی ئینسانی ئایندە دەدا تا سەعاتێک بەر لە وادەی خۆی لەدایک بێ و ئیدی ئەم ئینسانەش نێزیکتر دەبێ لە کامڵی.

لەبەرئەمە بەئاشکراییەکی فرەوە، بەرپرسیارێتیی هونەرمەندی داهێنەرم ستایش کردوە، بەخۆم دەگوت: "حەقیقەت، تەواو و ئامادە و سەربەخۆ لە ئینسان بوونی نییە، بەڵکو حەقیقەت بەهاوکاریی ئینسان و بەهۆی بەشداریی ئەوەوە دەخوڵقێ، ئەم حەقیقەتەش ڕێژەییە بەگوێرەی بەهای ئینسان. کاتێ بەنووسین یان بەکار مەجرای ڕووبارێک دەکەینەوە، ئەوا حەقیقەت بەناو ئەو مەجرایەدا دەڕوا و ئاراستەیەک وەردەگرێ کە ئەگەر دەستێوەردان و بەشداری ئێمە نەبێ، ئەوا ئەو ئاقارە ناگرێتەبەر. هەڵبەت ئێمە بەرپرسیارێتی تەواو لەئەستۆ ناگرین، بەڵام بەرپرسیارێتییەکی گەورەمان لەسەر شانە.

دەشێ نووسین لە سەردەمەکانی تردا گەمەیەک بووبێ: ڕۆژانی هاوسەنگی و هاوگونجان. بەڵام نووسین ئەوڕۆکە ئەرکێکی خەتەرە. ئامانجی نووسین خەڵەفاندنی ئەقڵەکان نییە بەحەکایەتی پەرییان یاخود یارمەتیدانی ئەقڵەکان بۆ لەبیرکردن، بەڵکو ئامانجی نووسین وەدیهێنانی دۆخێکی یەکانگیرییە لەنێوان سەرجەم ئەو هێزە ڕووناکانەدا کە هێشتا لەم سەردەمە ئینتیقالییەی ئێمەشدا توانای ژیانیان هەیە. ئامانج لەنووسین هاندانی ئینسانە تا ئەوپەڕی وزەی خۆی بەکاربێنێ لەپێناو تێپەڕاندنی دڕندە شاراوەکانی ناخی.

قارەمانانی تراژیدیا گریکییە دێرینەکان، ئەندامانی پەرتەوازەی جەستەی دیۆنیزیۆس بوون و لەنێوان

خۆیاندا لە کێشمەکێشدا بوون. پێکهەڵپژانیان بەهۆی پەرتەوازەییانەوە بوو، هەریەکەیان گوزارشتی لەبەشێکی خواوەندێتی دەکرد، واتە هیچکامیان خواوەندێکی تەواو نەبوون. دیۆنیزیۆس، خواوەندی تەواو، بەنەبینراوی لەجەوهەری تراژیدیادا ڕادەوەستاو لەدایکبوونی چیرۆک و گەشە و ساتەوەختی ترۆپک و پاکژبوونەوە (کاساریس)ی بەڕێوەدەبرد. بەلای بینەری سەرەتاییەوە، ئەندامانی پەرتەوازەی خواوەند، گەرچی لەناویەکدا لەپێکهەڵپژاندا بوون، بەڵام بەنهێنی لەقووڵایی ئەو بینەرەدا یەکانگیر و تەبابوون، وی دەیزانی ئەم ئەندامانە جەستەی خواوەندی لەگەڵ پێکدەهێنن و لەناو یەکدا بەتەرزێکی ڕاستەقینە تەبا و هاوگونجاون.

هەمیشە لەو باوەڕەدا بووم کە هاوئاهەنگیی ئاینده لە تراژیدیای ئەمڕۆدا دەبێ بەهەمان شێوە بەژوور دوژمنایەتی و جەنگەوە بشەکێتەوە و لەنێو قارەمانانی پەرتەوازە و دوژمن بەیەکدا بەکامڵی بمێنێتەوە. ئاوها ئەرکێک لەرادەبەدەر قورسە و دەشێ هەر وەدیش نەیەت. ئێمە خۆمان لە لەحزەی نابووتیی کەونی و خولّقاندنی کەونی بینیوەتەوە کە تەنانەت مەزنترین هەوڵی فەردیی لەزۆر کاتدا نەزۆک دەکەوێتەوە، بەڵام خودی ئەم هەوڵە بێ سەمەرانە وەبەردێن، نەک بۆ ئێمە، بەڵکو بۆ ئەوانەی دوای ئێمە دێن، ڕێگە دەکاتەوە و کۆمەکی ئاینده دەکا تا لەو ڕێگەیەوە هەنگاو بنێ.

لەکاتی نووسیندا، چ لەسەفەر و چ لەماڵەوە و لەناو خێزاندا، هەرگیز ئەم بەرپرسیارێتییە خەتەرە بەری نەداوم، سەرەتا تەنها وشە بوو، وشە بەر لە کردار، کوڕ، تەنها کوڕ، کوڕی خواوەند، ئەو وشە نوتفەیەی پێکەوە هەردوو دونیای بینراو و نەبینراو دەخولّقێنێ.

هێور هێور، بەحەماسەتێکی زیاترەوە، لەزەریای مەرەکەبدا ڕۆچووم. ئیدی سێبەرگەلی مەزن – ژولیانی مورتەد، نیسفۆرۆس فوکاس، کونستانتین بالیلۆگۆس و پرۆمیسیۆس– دەوری دڵیان دابووم و لەچاوەڕوانیی دەرفەتێکدا بوون خوێنی گەرم بخۆنەوە تا بۆ ژیانیان بگەڕێنێتەوە. ئەم ڕۆحە مەزن و ئازار چەشتووانە لەژیانیاندا ڕووبەڕووی ڕەنج و ئەڤینێکی فرە ببوونەوە و بەتوندی بەرامبەر خودا و چارەنووس ڕاوەستابوون. زۆر هەوڵم دا تا ئەم ڕۆحانە لەو دونیای تر دەربێنم، تا عەزاب و بەرخۆدانیان– کە عەزاب و بەرخۆدانی ئینسانە – لەبەردەم زیندووواندا بەرز و پیرۆز ڕاگرم و خۆیشم ئازایەتیم تێبێ.

من دەزانم هەرگیز نووسینەکانم لەڕووی هونەرییەوە کامڵ نابن، چونکە من بەدەستی ئەنقەست هەوڵ دەدەم سنوورەکانی هونەر تێپەڕێنم، بەو جۆرەش هاوئاهەنگی جەوهەری جوانی دەشکێ. هەرچەندێک زیاتر نووسیم، قووڵتر پەیم بەوە برد لەنووسیندا هەوڵم بۆ جوانی نەداوە، بەڵکو سەروبەری هەوڵم بۆ ڕزگاری بووە. پێچەوانەی نووسەرێکی واقیعی، لەبەکارهێنانی گوتەیەکی جوان یان سەجعێکی مەوزوون لەزەتم نەبردووە. ئاخر من ئینسانێک بووم لە ململانێ و عەزاب، ئینسانێک لە دووی ڕزگاری، ویستوومە لەهاوار و نەعرەتەی باپیرانم قوتارم بێ و بیانکەمە مەخلۆقگەلی زیندوو. هەر لەبەر ئەمە بوو یارمەتیم لەو کەسێتییە مەزنانە دەخواست کە بەسەرفرازی لەئەزموونە سەخت و دژوارەکان هاتبوونەدەر. ویستوومە بەتەماشاکردنی توانای ڕۆحی ئینسانی بۆ هەڵگژان بەسەر هەر شتێکدا، ئازایەتیم تێبێ، ئەمە بوو ئەوەی زانیم و ئەوەی بینیم: هەمان جەنگی هەمیشەیی کە لەناخی منالیمدا لە پێش چاوامدا

هەڵایسابوو، ئەو جەنگە هێشتا بێ وچان لە ناخم و لە دونیای دەرەوەدا درێژەی هەبوو، ئەو جەنگە ببووە فاکتەری بێ پشووی هەموو ژیانم، لەبەر ئەمەیە کە لەتەواوی کارەکانما، ئەم دوو ململانێکەرە، تەنها ئەم دووە، هەمیشە کەسایەتی سەرەکی بوون.

حەیفێک نووسین تاقە پاڵپشتێکم بووە لە بەرخۆداندا، هەر لەبەر ئەمەش بوو پەنام بۆ نووسین برد. کریت و تورکیا، خێرو شەڕ، ڕوناکی و تاریکی بێوچان لە ناخمدا لەململانێدا بوون. ئامانجم لە نووسین، ئامانجێک کە سەرەتا نائاگایانە و دواتر ئاگایانە، ئەوە بوو کە بەهەموو توانامەوە یارمەتی کریت و خێر و ڕووناکی بدەم تا سەرکەون. ئامانجی من لەنووسین جوانی نەبووە، بەڵکو ڕزگاری بووە.

کاتێک هاتمە دونیا ئەم ململانێیە لەوپەڕیدا بوو، پێداویستی کۆمەککردن هێند هەنووکەیی بوو کە بەخێرایی توانیم پەیوەندی توندوتۆڵی نێوان خەباتی کەسیم و خەبات لە دونیای هاوچەرخدا ببینم. هەردووکمان لە شەڕەکەماندا بۆ ڕزگاربوون لەیەک دەچووین، ڕزگاربوونی من لەباپیرە تاریکەکانم و ڕزگاربوونی دونیاش لە کۆنی تاوانبار. ئاخر هەردووکمان دەجەنگین تا ڕزگارمان بێ لە تاریکی.

جەنگی دووەمی جیهانی هەڵایسابوو، شەڕ باڵی بەسەر سەرانسەری ئەرزدا کێشابوو. هەنووکە بەئاشکرا دەبینم کە هەر سەردەمێک شەیتانێکی تایبەتی خۆی هەیە، فەرمانڕەوا ئەو شەیتانەیە نەک ئێمە، شەیتانی سەردەمەکەی ئێمە لەجۆرە خوێنخۆرەکانە، هەر وەختێ دونیا دەگەنێ و پێویستە ئیدی لەبەین بچێ، بارودۆخەکە بەو تەرزەی لێدێ. پێدەچێ ئەقڵێکی نائینسانی، سەروو ئینسانی هەبێ یارمەتی ڕۆح بدا تا خۆی لەئینسانی گەنیو ڕزگارکا و بەرەو سەرەوە هەڵگژێ، کاتێ ڕۆح دەبینێ دونیا بەبەردەمیدا تێدەپەڕێ و ڕێگەی لەبەردەمدا دادەخا، ئیدی ئەو شەیتانە خوێنەخۆرە سەرپشک دەکا تا ئەم دونیایە لەبەین بەرێ و ڕێگەی بۆ بکاتەوە. ڕێگەی خوێناوی. تا ئیدی بێ ترس بەڕێگەی خۆیدا بڕوات.

دونیای چواردەورم دەبینی و دەژنەفت کە نابووت دەبوو، هەموو ئینسانێک نابووتیی دونیای دەبینی، ڕۆحە پاکژەکان هەوڵی بەرەنگاربوونەوەیان دا، بەڵام شەیتان فووی پێداکردن و پەڕوباڵیانی سووتاند.

کە جەنگ هەڵایسا، هەمدیس ڕێی چیاکانی کریتم گرتەوەبەر، دەمزانی لەوێ ئارامی و سەبووری وەدەست ناهێنم، بەڵکو تاقە شتێ بەدەستی دێنم شانازییەکە کە بونیادەم لە ساتەوەختە دژوارەکاندا گەرەکیەتی تا خۆی لەبێ بەهایی پێ قووتارکات. جارێکیان جەنگاوەرێکی پیرم بینی کە دوای ڕێوڕەسمی یەکشەممە لەسەر سەکۆی کڵێسا دانیشتبوو، قسانی بۆ جحێڵان دەکرد تا ئازایەتییان بخاتەبەر. دەیگوت: (لە ترس بنۆڕن، گەر دەتوانن ڕێک چاو لەچاوانی ببڕن، ئیدی ئەوکات ترس دەترسێ و هەڵدێ!) هەربۆیە منیش گۆچانەکم هەڵگرت و کۆڵەپشتەکەم لەکۆڵ نا و ڕووم کردە شاخ، ئەمە لەوکاتەدا بوو کە ئەڵمانەکان ڕێی خۆیان بۆ نەرویژ دەکردەوە و لە داگیرکردنیدا بوون.

نیوەڕۆیەکیان بەدامێنی پسیلۆریتیدا تێدەپەڕیم، کەسێک لەقەدی شاخەکەوە بەدەنگێکی زیقن بانگی کردم: "هێی ئامۆزا، ئا لەحزەیەک ڕاوەستە، گەرەکمە پرسیارێکت عەرزکەم!"

کە سەرم هەڵبڕی، پیاوێکم بینی لەچیاکەوە شۆڕدەبۆوە، لەمبەرەوە بازی بۆ ئەوبەر دەدا و بەردەکانی ژێرپێی دەترازان و دەنگدانەوەیەکی گەورەیان دەخستەوە، پێدەچوو تەواوی شاخەکە لەگەڵ ویدا هەرەس

بێنێتە خوارەوە، هەنووکە دەمتوانی ببینم کە وی شوانێکی پیر و کەتەیە، ڕاوەستام و چاوەڕێیم کرد. لەخۆم پرسی: "دەبێ چی لێم بوێ و ئەم هەموو پەرۆشییەی بۆ وەڵامی چ پرسیارێک بێ؟"

لێم نزیک بۆوە و لەسەر بەردێک ڕاوەستا، سینگی ڕووت و کوڵکن و هەڵمی لێ هەڵدەسا. بەهەناسەبڕکێوە پرسی: "هێی ئامۆزا، ئەرێ وەزعی نەرویژ چۆنە؟" ئاخر بیستبووی وڵاتێک لە خەتەری دیلیدایە. هەڵبەت نەیدەزانی نەرویژ چییە و کەوتۆتە کوێوە و چ جۆرە بونیادەمگەلێکی لێ دەژین، تاقە شتێک کە دەیزانی ئەوە بوو: ئازادیی لە خەتەردایە.

وەڵامیم دایەوە: "باشترە باپیرە، جێی نیگەرانی نییە!"

شوانەی پیر بەدەم خاچکێشانەوە، مڕاندی:" سوپاس بۆ خودا!"

پرسیم: "حەزت لە سیگار نییە؟"

– "نا، چی لەسیگار بکەم؟ مادامەکی نەرویژ باشە ئیدی ئەوەندەم بەسە!" وای گوت و گۆچانەکەی بادا، هەمدیس بەهەورازدا هەڵزنییەوە تا بەگایەلەکەی بگاتەوە.

بەخۆم گوت: هەر بەراستیی هەوای گریکستان پیرۆزە، هەر بەڕاستی ئازادی لێرە لەدایک بووە، ئاخر چ جوتیار و شوانێکی ترم نەدیوە وەک ئەم شوانە بەئاوها شلەژان و پەرۆشییەکەوە ئەزموونی دژواری سەرزەمینێکی نەناسراوی تەجروبە کردبێ کە لەپێناوی ئازادیدا دەجەنگێ. ئاخر خەباتی نەرویژ ببووە خەباتی ئەم شوانە گریکستانییە، لەبەرئەوەی ئازادی بەلای ئەم شوانەوە وەکی کیژەکەی وەهابوو.

هەروا کە لەئارامیی ژینگەی خێزانیدا دەمنووسی، ئەم گۆڕانکارییە ئازایانەیەم وەدی هێنا بەوەی بەرۆڵی خۆم بەشداری لەو جەنگە نەمرەدا بکەم، بەڵام ناو بەناو قەڵەم و قاقزم وەلاوە دەنا تا ئەو ڕێگەیە بگرمەبەر کە بەدار زەیتوون و ڕەز دەورەدراو و بە(کنۆسۆس) کۆتایی دەهات. سەرەتا کە ئەم موجیزە پێشبینیی نەکراوەی کریت وەک هەڵقوڵینی بەهار لەخاکەوە وەدیارکەوت، سەرەتا کە پێپلیکانەی بەردین، ستونگەکان، حەوشە و نیگارەکانی سەر دیوارم بینی، خۆشی و خەمێک دایگرتم لەدەربڕین نایەت، خۆشی و خەم بۆ دونیایەک کە وێران ببوو، خۆشی و خەم بۆ چارەنووسی پاڵەوانیەتییەکانی ئینسان، جێکردنەوەی خۆی لەڕووناکیدا بۆ یەک خولەک و پاشان ڕۆچوونێکی نەمرانە لەگەرداوی فەنابووندا.

بەڕادەیەک کە لەئەندێشەمدا کۆشکی پادشایەتی ڕۆنرابۆوە، جارێکی تر لەژێر هەتاوی کریتدا خۆی دەشت، هەروا شەڕە گا و ژنان بەسینگ و مەمکی ڕووتەوە، لێو سووراو کراو و کەزی لوول و پەخشان، هەموو ئەوانە بەسەر دیوارە نیوە وێرانەکانەوە زیندوو ببوونەوە، بەهەمان ئەندازەش قیامەتێک لە بەرامبەرما وەدیارکەوت، باپیرانی نەناسراو لە قووڵایی سەردەمەکانەوە سەریان بەرز کردەوە: پیاوانی لاڵ و کەیفساز و فێڵباز، ژنان بەئاوەڵکراسی چنراو بەئەستێرەی ئاسمان و چنراو بەئەستێرەی زەریا و چنراو بەگوڵی ئەرز و ماری ژەهراوی خواوەندیش بەقۆڵ و باسکیاندا شۆڕببۆوە.

بەڵام ڕۆژێکیان کە هەمدیس ئەم ڕێگە بەبەرەکەتەم گرتەبەر و گەیشتمە چیای پیرۆزی قیامەت و بەسەعات لەنێو ئەو موجیزە داڕووخاوەدا کەوتمە پیاسە، تابلۆیەک زیاتر لە تابلۆکانی تر ڕایچڵەکاندم،

وەک ئەوەی یەکەم جار بێ ببینم. بێ چ دوودڵییەک، ترس و ئومێدەکانی ئێستای ڕۆحم وەڵامی ئەم تابلۆیەیان دەدایەوە، هەر لەبەر ئەمەش بوو ئەو ڕۆژە بۆ یەکەم جار پەیم بەمانا شاراوەکەی برد. ماسیی جۆراوجۆر بەکلکی بەرزیانەوە شاد و خۆشحاڵ لە ئاوەکەدا هەڵبەز و دابەزیان بوو. لەهەمان ساتدا، کوتوپڕ ماسییە باڵدارێک لە ناوەڕاستیانەوە باڵە چکۆڵەکانی کردەوە، لە ئاوی زەریاکەدا خۆی ڕادەپسکاند تا هەوا هەڵمژێ، ئاخر ئاوها کارێک لە سروشتی ماسێتیی ئەوەوە بەدوور بوو، بەڵام لەهەمان کاتیشدا نەیدەتوانی هەموو تەمەنی خۆی لە ئاودا بەسەربەرێ، لەبەرئەمە حەزی کردبوو لەچارەنووسی خۆی ئەولاوەتر بچێ و بۆ لەحزەیەکی تێپەڕ، بەگوێرەی توانای خۆی هەوا هەڵمژێ و ببێتە چۆلەکە، بەڵام ئیدی ئەمە بەس بوو، ئەو لەحزە تێپەڕە ئەبەدییەت بوو، ئاخر ئەمەیە مانای ئەبەدییەت.

کە سەیری ئەم ماسییە تەیرەم کرد، لەگەڵیدا هەستم بەهاودڵی کرد و تژیی بووم لە ورووژان، وەک بڵێی تەماشای ڕۆحی خۆم بکەم کە هەزاران ساڵ لەوەوبەر بەدیواری ئەو کۆشکەوە وێنەکێشرابوو. بەچرپە گوتم: "ئەم ماسییە پیرۆزە کریتە، ماسییەک کە باز دەدا تا لە ناچاری تێپەڕێنێ و ئازادی هەڵمژێ!" ئەی مەگەر عیسا، Ichthys(*) بەتێپەڕاندنی چارەنووسی بەشەریی و یەکانگیربوون لەگەڵ خواوەندا، بەواتایەکی تر، بەیەکانگیربوون لەگەڵ ئازادیی ڕەهادا هەمان شتی داوا نەکردووە؟ ئەی مەگەر هەموو ڕۆحێکی جەنگاوەر بەدوای هەمان شتدا ناگەڕێ: تێکوپێک شکاندنی بەربەست و سنوورەکان؟" بەخۆم گوت: "بەخت یاوەری کریت بووە و دەشێ یەکەمین جێگەی سەر ئەرزبێ لەدایکبوونی ئەم ڕەمزەی ڕۆح دەبینێ کە لەپێناوی ئازادیدا دەجەنگێ و دەمرێ." ئەمەیە ماسییە باڵدار، ڕۆحی ئینسانی بەرخۆدەر و تەسلیم نەبوو.

لە ماسییە باڵدارەکە ورد دەبوومەوە کە دەیویست دلێرانە لەئاوەکە باز بداتە دەرێ. دیقەتی پیاوان و ژنانێکی شۆخ و شەنگ و ناوقەد باریکم دەدا کە لە گۆڕەپانی بەرد ڕێژکراودا لەگەڵ گادا گەمەیان دەکرد، لەمێیە شێرێکم دەنۆڕی کەلەنێو گوڵە سۆسەنەکاندا ڕاکشابوو، هەوڵم دا ئاماژە شاراوەکانیان لێک بدەمەوە. ئەرێ سەرچاوەی ئەو هەموو ئازایەتی و خۆشحاڵییە چ بوو؟ باسکی داگیرکەرانەی ژن، ئەو باسکە ڕووتەی ماری ڕەشی پێدا شۆڕببۆوە، چ نوێژێکیان دەکرد و نوێژیان بۆ کێ دەکرد؟ ئەم تینووێتییە بێ کۆتاییە بۆ ژیان و ئەم زەردەخەنە ئازایانە و بێ ترسە لەبەرامبەر خەتەر و مەرگدا، سەرکێشی و سەرچڵیی مەرگباری باپیران و ڕووبەڕوبوونەوەیان لەگەڵ مەرگدا، لە مندا دەژیانەوە. وا پێدەچوو گا و ئینسان، مەرگ و ڕۆح لەگەڵ یەکدیدا هاوڕێ بن. هەردووکیان ڕووت، هەردووکیان وەک جەنگاوەر بەزەیتی بۆنخۆش چەورکراو. سەعاتێک، دوو سەعات تا ئاوابوونی خۆر گەمە دەکەن. شپرزە و تووڕە بەخۆم گوت: "لێرەدا، لە لەحزەی ئەم ڕووبەڕوبوونەوەیەی نێوان کریت و هەڵدێردا، نهێنیی کریت شاردراوەتەوە، پێویستە لەسەرم ئەو نهێنییە بدۆزمەوە.

مەسیح و بوزا و لینین لە قووڵاییمڕا ڕەنگیان پەڕیبوو، خاکی کریت هۆشی پێ نەهێشتبووم، هەنووکە

(*) ئەم وشەیە بنەچەکەی گریکییە – بەمانای ماسیی دێت.

بێ ئەوەی ئاوڕبدەمەوە، سەرم هەڵبڕی تا بەپەرۆشی و ترسەوە چاو ببڕمە ترۆپکێکی نەبینراو کە هێشتا بەهەور پۆشرابوو، چاو ببڕمە ترۆپکی سینا کە خواوەندی من لەوێ، چەکدار بەبلێسە و یاساگەلی بەزەبر و زەنگ نیشتەجێ بوو. (دڵم وای پێدەگوتم).

هەستم کرد هێزی نوێ، بەرپرسیاریی نوێ ڕژاونەتە دەمارەکانمەوە، وا پێدەچوو ڕۆحم پێکەوە لەگەڵ خاکی کریتدا، بەپێکەنین و فرمێسکی دێرینەتر شێلرابن. جارێکی دی سەرنجم دا خاکی کریت چەندێک توندو تۆڵ و پتەو و بەچ دڵنیاییەکی پەنهانەوە پەیوەندیی خۆی بەرۆحەوە دەخاتە ڕوو. بەهەمان شێوە، گوڵیش هەمان هۆشیاریی ناوەکی بەو گڵە هەیە کە بەڕەگەکانیدا هەڵدەگژێ و دەبێتە ڕەنگ و بۆن.

بینیم ڕۆحم وەکو مینیاتۆری نهێنیئامێزی کریت لەخوێنما ڕاخراوە و شێوەی چارۆکەیەکی سێ ستونگەی وەرگرتووە، لەهەمان سەدەدا و بەهەمان ترس و پەرۆشییەوە دەژیا و بەنێوان سێ کیشوەر و سێ (با)ی بەزەبروزەنگ و نوتفەییدا – ئاسیای پیرۆز و ئەفریکای هەلایساو و ئەورووپای هۆشیاردا – سەفەری دەکرد. پەرۆشیی ئاگایانە –یاخود نائاگایانە–ی ساڵەهای ساڵم بەزەرورەتێکی زیاترەوە لەناخما وەئاگابوونەوە. پەرۆشی بۆ ئاشتکردنەوەی ئەم سێ ئارەزووە و هەوڵی ناهاوڕەنگ و گەیشتن بەپاڵەوانێتیی مەزن – گەیشتن بەپێکهاتن، واتە گەیشتن بەتاکی پیرۆز و سێ کوچکەیی.

ڕەمزی ئایینی (سێ کوچکەی پیرۆز) لە ناخمدا لە ئاستێکی تردا بووە ئاستێکی کەمتر ڕەمزی، بووە واقیعێکی سووتێنەر و مەحکەم و ئەرکێکی خێرا و باڵا. لەساتەوەختێکی نەشوەدا بەڵێنم بەخۆم دا کە (یان ئەمە یاخود هیچ!) بەفەرمانێکی سەرەوە ئەم سێ کوچکەیەم بەئامادەکراوی بۆ نەهات، بەڵکو دەبوو خۆم ڕۆینێم. ئاخر ئەرکی من ئەمە بوو، ئەمە و چ شتێکی تر نا. بەخۆم گوت: "بێ هوودە نەبووە کە کریت کەوتە نێوان ئەو سێ هەناسە مەزنەوە، بێ هۆ نەبوو کە ڕۆحم باری قەدەری کریتیی لەکۆڵ نا. ئەرکی من ئەوە بوو تا هاواری کریت لەساتەکانی خەو و بێداریی وی لەگەڵ خەڵکەکەی، چیاکانی، زەریا کەفچڕێنەکانی دەوروبەری، جەستە و ڕۆحی وەرگرم و بیکەمە پەیامێکی یەکانگیر. ئەدی من کوڕی وی نەبووم؟ چما من لەخاکەکەی وی نەخولقابووم؟ هەنووکەش کە لەگەڵ دێرینترین شکۆیدا ڕووبەڕوو دەبوومەوە، ئەدی ئەو فەرمانی پێ نەدەدام مانای شاراوەی بەرخۆدانەکەی، هۆی هاوارە هەمیشەییەکەی لەمیانەی سەدەکاندا، چۆنێتی پەیامە تایبەتییە کریتییەکەی کە هەوڵی دەدا بەمرۆڤایەتی بگەیەنێ، هەڵبێنم؟

ڕێی ماڵەوەم گرتەبەر، چما کەنگێ لەچڕە دار زەیتوون و ڕەزەکانەوە تێپەڕیم؟ کەنگێ گەیشتمە میگالۆکاسترۆ و خۆم کرد بەماڵدا؟ بێ ئەوەی ئاگاداربم، ماسییە باڵدارەکە لێکدا لێکدا لەپێش چاوانما بازی دەدا. بەخۆم گوت: "خۆزیا بمتوانیبا ڕۆحێکم خولقاندبا کە بیتوانیبا بۆ ساتەوەختێکی زوو تێپەریشبا بازی دابا و سنوورە مرۆییەکانی تێکوپێک شکاندبا، بیتوانیبا گەر بۆ لەحزەیەکی زوو تێپەڕیشبا لە ناچاریی ڕزگاری با، شادومانی و خەم و وەهم و خواوەند لە دوای خۆیەوە جێ بێڵێ و هەوایەک هەڵمژێ کە ئاڵوودە نەبووبێ بەئینسان و ئینسان هەڵی نەمژتبێ."

نامەیەکم بۆ هاتبوو کە بەقردێلەیەکی ڕەش پێچراوو پولی سیربستان لە زەرفەکەی درابوو. تێگەیشتم،

بەدەستێکی لەرزۆک نامەکەم هەڵگرت. بۆچیی بیکەمەوە، ئاخر دەستوبرد مەزەندەی هەواڵە جەرگبڕەکەم کردبوو. بەچرپە گوتم: "مرد... مرد!" وام گوت و ئیدی دونیا تاریک داهات.

ماوەیەکی زۆر لە پەنجەرەکەوە لە هاتنی شەوم نۆڕی، بێگومان ئێوارە گوڵدانەکانی حەوشەیان ئاودابوو، ئەرز بۆنێکی خۆشی لێ هەڵدەسا، ئەستێرەی شەو لەسەر پەلکێکی دڕکاویی ئەکاکیا وەک دڵۆپێک شەونم شۆڕ ببۆوە، بۆ ساتێک نامە خەمینەکەی دەستم لەبیرکرد.

کوتوپڕ هەستم کرد بەهەوڵدانم بۆ ڕامان لەجوانیی دونیا، هەوڵ دەدەم مەرگ لەبیرکەم، هەستم بەشەرمەزاری کرد، بەجووڵەیەکی گرژ زەرفەکەم هەڵپچڕی، یەکەم جار وشەکان لەپێش چاوانمدا کەوتنە سەما، بەڵام هێور هێور لە سەما کەوتن و توانیم نامەکە بخوێنمەوە:

– "من مامۆستای گوندم و ئەم هەواڵە بەسوێیەتان پێ ڕادەگەیەنم سەبارەت بەئەلیکسیس زۆربا کە لێرە خاوەن کانەبەردێک بوو، یەکشەممەی ڕابردوو لەسەعات شەشی ئێوارە کۆچی دوایی کرد. لەکاتی گیانداندا بانگی کردم و گوتی: (مامۆستا نێزیکم بەرەوە، هاوڕێیەکم لە گریکستان هەیە و ناوی فلانە، کە مردم نامەیەکی بۆ بنووسە و پێی بڵێ من تا دوا دەقیقە ئاگام لەخۆم بووە و بیرم لەو کردۆتەوە، لە هیچ کام لەو کارانە ژێوان نیم کە کردوومن، پێی بڵێ ئومێدەوارم وەزعی باش بێ و ئەلعانیش ئیدی کاتی ئەوەیە هۆش بێنێتەوە بەر خۆی، گەر هەر قەشەیەک هات گوێ لە ددانپیانانەکانم بگرێ و دوعای غیفرانم بەسەرا بخوێنێ، بەو قەشەیە بڵێ هەرچی زووە لەم ناوەدا نەمێنێ و هەر چەندێک دەیەوێ دەتوانێ بەنەفرەتم کات. لە ژیانمدا زۆر شتم کردوون، بەڵام هەنووکە تێدەگەم کە هەموو ئەو شتانە بەس نەبوون، ئاخر خەڵکانی وەک من پێویستە هەزار ساڵ بژین. شەوباش!"

چاوانم لێک نا و دڵۆپە فرمێسکی گەرم، هێور هێور بەگۆنامدا تک تک ڕژایەخوار. بەچرپە گوتم: "ئەو مرد، ئەو مردووە، مردووە، زۆربا بەیەکجاری ڕۆیشتووە، پێکەنین مرد، گۆرانی لێک ترازا، سەنتوور شکا، سەمای سەر خڕە بەردەکانی کەنار زەریا کۆتایی هات، ئەو زارەی لە پرسیارکردن نەدەکەوت هەنووکە پڕە لە خۆڵ، ئیدی لەمەولا چ دەستێکی لەو میهرەبانتر و چالاکتر شک نابرێ تا بەرد و زەریا و نان و ژن نەوازش کات!"

حەجمینم نەبوو، نەک لەخەمدا، بەڵکو لە تووڕەییدا. هاوارم کرد: "ئەمە زوڵمە، ئەمە زوڵمە! ئاخر ڕۆحگەلی وەک وی نابێ بمرن. چما ئایا ئەرز و ئاو و ئاگر و ڕێکەوت دەتوانن زۆربایەکی تر دروستکەن؟"

گەرچی چەند مانگێک لە هەواڵی بێ خەبەر بووم، بەڵام چ نیگەران نەبووم، وەک بڵێیی باوەڕم بەنەمریی وی هێنابێ. بەخۆم گوت: "ئەدی چۆن دەبێ سەرچاوەیەکی ئاوها وشک کا؟ چۆن چیرۆن دەتوانێ ڕۆحێکی سەرکێشی وا ناچارکا قەپاڵ بەخاکدا بکات؟ چما لە دوا لەحزەدا پێکەنینێ، سەمایەک، یان هەر فێڵێکی تری شک نەبرد تا چیرۆنی پێ فریودا و لەدەستی هەڵبێ؟"

بەدرێژایی شەو نەمتوانی بنووم، یادەوەرییەکان بەخێرایی یەک لەدوای یەک ڕیز ببوون تا نیگەران و شەکەت بەپێپلیکانەی زەینمدا سەرکەون، وەک بڵێیی بیانەوێ زۆربا لەئەرز و هەوادا کۆکەنەوە و نەهێڵن

پەرتەوازە بێ، تەنانەت چکۆڵەترین ڕووداوی تایبــەت بەو، وەک مــاســیی ڕەنگاوڕەنگی نێــو ئۆقیـانووسێکی تەنکی هاوینە دەدرەوشایەوە، ئاخر پێدەچوو ئەوەی دەستی زۆربای بەرکەوتبێ ئیدی بووبێتە شتێکی نەمر.

بەدرێژایی شەو لە فیکرەوە چووم، لەبیری ئەوەدا بووم تۆ بڵێی بتوانم چ دوعایەک بخوێنم تا مەرگ – مەرگی وی– لە خۆمدا وەدەرنێم؟

دەروازەکـانی ناخم کـەوتنە سەرپشت و یادەوەریی تووڕە دەردەپەڕینە دەرێ و بێ ئارامـانە هورووژمیـان دەهێنا تا لەسەر دڵم کەڵەکە بن، دەمیان دەکردەوە و بانگیان دەکردم تا زۆربا لە ئەرز و زەریا و هەوادا کۆکەمەوە و بۆ ژیانی بگەڕێنمەوە. مەگەر ئەی ئەرکی دڵ ئەمە نەبوو؟ مەگەر ئەی خواوەند دڵی بۆ ئەوها مەبەستێک نەخوڵقاندووە: ژیاندنەوەی ئازیزان و گەڕاندنەوەیان بۆ ژیان؟

زیندووی کەوە!

لە ڕاسـتیـدا دڵی ئینسـان چاڵێکی قـووڵ و داخـراو و پڕ لە خـوێنە، کـاتێ دەکـرێتـەوە، تەواوی تارمایییگەلی بێ تەسەللا و تینوو کە خۆشمان ویستوون، بۆ تینوێتی شکان و هەستانەوە هورووژم دێنن، لە چواردەورمـاندا چڕتر دەبنەوە و هەوا تاریک دەکەن، باشە ئەدی بۆچی بۆ خواردنەوەی خوێنی دڵمـان هورووژم دێنن؟ چونکە دەزانن ئەمە تاقە زیندووبوونەوەیانە و لەودا نەبێ، چ هەستانەوەیەکی تریان نییە. لەو ڕۆژەدا، زۆربا لە پێشی تارمـایییەکـانەوە بەهەنگاوی بەرین ڕای دەکرد، پاڵی پێوەدەنان و وەلاوەی دەنان، چونکە دەیزانی ویم لەهەموو ئازیزانی ترم خۆشتر دەوێ.

کە ڕۆژ بۆوە بڕیاری خۆم دابوو، کوتوپڕ ئارام بوومەوە، وەک بڵێی هەستانەوە لە پێشەوە، لەناوەوەمڕا دەستی پێکردبێ، پێدەچوو دڵم مەجدەلییەک بێ و بەپەلە بەرەو لای گۆڕ هەنگاوبنێ تا قیامەت ببینێ.

تا کـاتێکی درەنگ لەنێو جێگەکەم نەهاتمە دەرەوە، خۆری دەم بەپێکەنینی بەهاری هاتبووە ژوورەوە و پەیکەرە بەردینە یادگـارییـەکـەی ژوور تەختـەنوێنەکـەمی ڕووناک کـردبۆوە. بابم ئەم پەیکەرە بەردینەی دۆزیبـۆوە و کـاتێک منداڵ بووم بەژوور سـەرمـدا هەڵی واسیـبـوو. من بڕوام بەبەخت نییـە، بەڵام بڕوام بەقەدەر و چارەنووس هەیە، ئاخر ئەم پەیکەرە بەردینە، نهێنیی ژیانم و دەشێ نهێنیی ژیانی (زۆربا)شی بەسـاکـارییـەکی سـەرسـوڕهێن کـردبێـتـەوە. ئەم پەیکەرە بەردینە بریتی بوو لە نوسـخـەی بەردێکی هەڵکۆڵراوی سەر گـۆڕێک کـە تیـایدا جەنگاوەرێکی ڕووتوقـووت کە تەنانەت لە سـاتی مـردنیـشـدا دەسبەرداری کڵاوە ئاسنینەکەی نەبووە. جەنگاوەرەکە ئەژنۆی ڕاستی لەسەر ئەرزەکە داناوە و بەهەردوو دەست سینگی خۆی دەگوشێ و زەردەخەنەیەکی ئارام بەسەر لێوە کڵۆمدراوەکەیەوە دەشنێتەوە. جووڵەی ئەم قارەمانە هێند ئەفسووناوییە کە نازانیت ئەوەی دەیکا سەمایە یان مەرگ! خۆ ناشێ سەما و مەرگ پێکەوە بێ؟

منیش کە ئەو خۆرە دەم بەپێکەنینە، ئازایەتی دابوومەبەر، ئەو خۆرەی کە جەنگاوەری ڕووناک کردبۆوە و ئەوی بۆ ژیان گەڕاندبۆوە. بەخـۆم گـوت: "گـەر مـەرگـیش بێ دەیکـەینە سـەما. ئەی دڵ، وەرە من و تۆ خـوێنمـانی بدەینێ تا بەڵکو ژیانی تێ بێـتـەوە، وەرە هەمـوو هەوڵێکمـان بخـەینە کـار تا ئەم ئینسـانە

زۆرخۆرە، مەیخۆرە، ئیشکەرە، مێباز و ئاوارەیە بۆ ساتێکی تر بژی، وای لەم سەماکەرە قارەمانە، کە خاوەن ڕۆحێکی مـەزن و جەسـتـەیەکی بەتوانا و دەنگێکی ئازادانەیە، بەهەمـوو ژیانم چ کـەسێکی ترم نەبینیوە و نەناسیوە لەو بچێ!"

کاتێ نەمامی ئۆدیسە لەناوەوەمڕا چرۆی کرد

ئەفسانەی زۆربا لەناوەوەمڕا دەڕەنگی، سەرەتا شۆڕێکی مۆسیقایی بوو، ڕیتمێکی نوێ بوو، وەک بڵێی خوێن بەگـوڕ بەنێـو دەمـارەکـانما بێ و بچێ، هەستم دەکرد تام لێ هاتووە و سـەرم گـێـژ دەخوا، هەستم بەتێکەڵەیەک لەشادی و کەسەر دەکرد کە لێک جیاکردنەوەی زەحمەت بوو، پێدەچوو بارستەیەکی نامۆی چارەگـران هاتبێـتـە خوێنمـەوە و هەمـوو ئەندامانی جەسـتەم بۆ وەدەرنانی هەسـتـابنە سـەرپێ. بەڵام ئەو جەستە نامۆیە کەوتبووە بەرەنگاری، کەوتبووە تکا و ڕەجا، ڕەگی دادەکوتا، پڕی بەئەندامەکانی جەستەدا دەکرد و نەیدەویست بچێتەدەر، ببووە تۆ و، ببووە دەنکە گەنمێکی ڕەق، پێ دەچوو وا هەستبکا گوڵەگەنم و نانی حەپسبووی ناو ئەو تۆوە لە خەتەردا بن و ئەمیش نائومێدانە بجەنگێ تا خۆی و – ئەوانیش – لە فەنابوون بپارێزێ.

چوومـە دەرێ و چەند سـەعـاتێک بەکـێـڵگەکـاندا گـەڕام، لە زەریادا مـەلەم کرد، دووبارە و دووبارە گەڕامەوە کنۆسۆس، وەکی ئەسپێک کە خۆی ڕادەوەشێنێ و هەوڵ دەدا ئەو مێشەکەرانەیە لەخۆی بکاتەوە کە بەپێـسـتـییـەوە نووسـاوە، ئاوها مـنیش خۆم ڕادەوەشاند و لەقـەم دەهاویشت. بەڵام بێ هوودە بوو، تۆوەکە لێکدا لێکدا ڕەگی تازەی دادەکوتی و باڵی بەسەر بوونمدا دەکێشا.

هەر لەو دەمەدا دووەمین گۆڕانکاریی نهێنی لەناخمدا دەستی پێ کرد، بەخۆڕاکدان و ئاودانی ئەو تۆوە بەخوێنم، دەمکردە بەشێک لە هەناوم و بەو پێیە بەهەرسکردنی دەمخستە ژێر کۆنترۆڵی خۆمەوە. ئاخر ئەمە تاقە ڕێگەی ڕزگاریم بوو، تۆوێک کە وەک داگیرکەرێک هاتبووە بوونمەوە، دەبوو یەکانگیرم بێ تا هەردووکمان ببووینایەتە براوە و دۆڕاو.

وشە و قـافیـە و لێکچوواندنەکان یەکـەندەردوو چواردەوری تۆوەکەیان دا تا وەک نوتفەیەک خۆراکی بدەن، یادەوەرییە کاڵەکان ژیانیان تێ هاتەوە، شادی و کەسەری هاوئاوێتە، پێکەنین و وتووێژی شاراوە بەرزبوونەوە، ڕۆژانی پێکەوەبیمـان وەک کـۆتری سـپیی نازدار بەبەردەممدا تێدەپەڕین، یادەوەرییـەکـان چینێک باڵاتر لە حەقیـقـەت، دوو چین باڵاتر لە درۆ سەریان کرد، زۆربا وردە وردە شێـوەی گـۆڕا و بووە ئەفسانە.

شەوانە جورئەتی ئەوەم نەبوو بچمە سەر قەرەوێڵەکەم، هەستم دەکرد تۆوەکە لەکاتی نووستنی مندا کار دەکات، لە ئارامی پیرۆزی شەودا بەهەموو جەستەم گوێم بۆ ڕادەدێرا، وەک کرمی ئاوریشم پەڕە پەڕەی دڵمی دەجووی و دەیویست پەڕەکان بکاتە ئاوریشم.

شەوانە بەکۆڵانە تەنگەبەرەکانی میگالۆکاسترۆدا پیاسەم دەکرد، یادەوەرییە دێرینەکان لە هەر گۆشە و قوژنێکەوە دەهاتنەدەر، خۆمم وەک منداڵێک دەبینی کە بەتاقی تەنها ڕێ دەکا و حەزناکا لەگەڵ منداڵانی

تردا گەمە بکا، پاشان خۆمم وەک هەرزەکارێک دەبینی کە لەگەڵ هاوڕێکانیدا بەسەر شورا ڤینیسیاییەکەدا پیاسە دەکات، ئەو شورا ڤینیسیاییەی کە بەسەر زەریادا دەینۆڕی. ئێوارەیە و شنەیەکی فێنک هەڵی کردووە، شنەیەکی تژیی بەخوێی زەریا، گوڵە یاسەمین لەباخچە چکۆڵەکانی دەرو دراوسێوە، بۆنی عەتری کچگەلێک کە ئەوانیش پیاسەیان دەکرد و پێدەکەنین و سەریان دەکردە سەرمان تا ئاوڕێک بدەینەوە و تەماشایان کەین، بەڵام ئێمە لەبارەی خواوەندەوە دەدواین و لە وتووێژی ئەوەدا بووین کە چما ڕۆح نەمرە یان نا! هەر کاتێک مانگ دەبووە چواردە و دەدرەوشایەوە، سەرمەستییەکی ئەفسووناوی باڵی بەسەر بووغدا دەکێشا، دەرگا و خشتی سووری سەربانی خانووەکانیش سەرمەست بوون، بەردو دار و سەرچاوە و بورجی ناقووسەکان جلکی قورسیان دادەکەند و لەژێر باری قورساییەک خۆیان ڕزگاردەکرد کە بەدرێژایی ڕۆژ پرزەی لێ بڕیبوون. هەنووکە ڕۆحیان لە ڕووت و قووتییەکی تەواو و لەژێر تریفەی مانگدا پرشنگی دەدا.

یەکەمین پاییزە باران باری، ئاسمان بۆ سەر ئەرز دابەزی، تۆوەکان سەریان لە پەناگەکانی خۆیانەوە هێنایە دەرێ و شاد و خەنی چاوانیان لە ئاسمان بڕی. هەنووکە چوارچێوەی ماڵە بابم گەلێک پێ تەنگ بوو، تەنهای تەنها خۆم گەیاندە خانوویەکی چکۆڵە و چۆڵی یەکێک لەهاوڕێکانم. خانووەکە لە دەرەوەی شار و کەوتبووە کەناری زەریاوە، خاوەن حەوشەیەکی بازنەیی و چواردەورگیراو بەدیواری بەرز، دوو دار لیمۆ و دار سەروویەک و چەند ئینجانەی ڕێحان و شیوەران لە حەوشەکەدا بوون، دەرگای خانووەکە قورس و لە سێ چینکۆی تەختەیی و بەسێ چین دروست کرابوو کە کوتومت لە دەروازەی قەڵا دەچوو، کێلۆنی دەرگاکە بەڕادەیەک قورس بوو کە بۆ ڕاکێشانی دەبوو هەردوو دەست و تەواوی هێزی خۆت بخستبایە گەڕ. چ بەختەوەرییەک دایگرتم کاتێک کێلۆنەکەم ڕاکێشا و دەرگاکەم داخست، ئیدی بەتەنێ مامەوە و چ کەسێ نەیدەتوانی پێبنێتە خەڵوەتمەوە. بەسوپاسگوزارییەوە لە کێلۆنی دەرگاکەم ڕوانی و پێم گوت: "کاتێ دەچمە بەهەشت، قایم لەبنهەنگڵی خۆمت دەنێم و لەگەڵ خۆم بۆ ئەوێندەرت دەبەم!" هەندێ کەس ئەو ئەشیایانە لەبن هەنگڵ دەنێن کە بۆ گوزەرانی ژیان، کاریان پێکردوون، هەندێ کەسیتر ئەو ڕمانە هەڵدەگرن کە پێیان جەنگیون، خەڵکانێکیتر ئەو قەڵەمانە دەبەن کە پێیانووسیون، خەڵکانێکیتریش دەستی دولبەرەکانیان دەگرن. دەی منیش ئەم کێلۆنە لەگەڵ خۆمدا دەبەم.

چ بەتامە تەنها بیت و گوێ بۆ هەناسە هەڵکێشانی زەریا ڕادێریت، گوێڕادێریت بۆ داکردنی یەکەمین دڵۆپە باران بەسەر دارلیمۆو دارسەرووی حەوشەداو هەستبکەیت وا تۆوێک خەریکە هەناوت دەکرۆژێ.

زۆربا لە ناوەوەمڕا وەک قۆزاخەیەکی پێچراو لە توێکڵێکی تۆکمە و تەنک ڕاکشابوو، جووڵەی نەدەکرد، بەڵام هەستم دەکرد شەو و ڕۆژ بزاوتێکی پڕ نهێنی لەنێو ئەو قۆزاخەیەدا لەکاردایە، هێورهێور دەمارەکانی پڕ دەبوون لە خوێن و گۆشتی جەستەی نەرم دەبوو - توێکڵەکە لەهەر ساتێکدا بۆی هەبوو لای شانەکانییەوە درزی تێ بێ و باڵە ناکامڵ و نەکراوە و بێ تواناکانی وەدیارکەون. کرمێک لەنێو قۆزاخەکەدا ڕاکشابوو کە هەناسەیەکی شێتانەی کوتوپڕ و مەلەکوتی تێ هاتبوو، هەر بۆیە خواخوای بوو لەشێوەی پەپوولەیەکدا بێتە دەرێ. منیش خوڕەی یەکەمین بارانم دەژنەفت، دەنگی قلێشبردنی عەرد کە

بارانی لەخۆیدا جێگە دەکردەوە، دەنگی دەنکە گەنم کە لەنێو خاکدا ئاوی دەخواردەوە و دەئاوسا و ڕەگە سەوزە تۆکمەکانی خۆی بەخاکەوە گرێ دەدا، پاشان خاکەکەی لادەبرد و قەدی بەرەو ئاسمان هەڵدەبڕی تا گەنمەکە ببێتە نان و خەڵکی بیخۆن بۆ ئەوەی بەزیندوویێتی بمێنن و خواوەند لە مردن ڕزگارکەن. بەوردی گوێم ڕادەدێرا و دەنگی ڕۆحێکم دەژنەفت کە لەپاڵ هەر پەلکێکی چکۆڵەی گیادا وەستابوو تا لە گەشە و ئەنجامدانی ئەرکەکەی لەسەر ئەرز کۆمەکی بکات. لێرە لە قەڵای تەنهایی خۆدا هەستم دەکرد تەنانەت ناچیزەترین مەخلوقاتەکانی خودا - دەنکە گەنم، کرم، مێروولە - کوتوپڕ نەسەبی مەلەکوتیی خۆیان وەبیردێتەوە، دێوانەییەکی لەخواوەندەوە نازیل بوو دەیانگرێ و دەکارن پلە بەپلە هەڵگژێن تا دەست لە غرووری خواوەندەوە بدەن و هاوشانی فریشتە و مەلایکەتەکان لەپاڵیدا ڕاوەستن، نەک هەر ئەوەندە، بەڵکو بۆ خۆشیان ببنە مەلایکەت.

کاتێ بەزۆربا ئاشنا بووم، ئەو کاتەی کە هێشتا سێبەرەکەی دەکەوتە سەر عەرد و زانیم نە جەستەی و نە گۆڕانی و تەنانەت نەسەماکەشی هێند گەورە نەبوون جێگەی وییان تێدابێتەوە، لەخۆم پرسی چما بەدرزبردنی قۆزاخەکە چ جۆرە دڕندەیەک لە ناخمەوە بێتەدەر. دردۆنگانە چاوەڕێ بووم، چ دڕندەیەک، چ بەرەهوتێکی برسی، چ بلێسەیەکی نەمر و نائومێد؟ بەخۆم گوت: "کاتێ کرم، کرمی ناچیزە گەرەکی بێ ببێتە پەپوولە، ئەدی ئەی زۆربا گەرەکییەتی ببێتە چی؟"

ئەوانە ڕۆژانێکی پیرۆزن لەڕامانی پیرۆز. باران دەباری، هەورەکان ڕەوینەوە و خۆری تازەکی خۆشتوو وەدیارکەوت، گوڵە لیمۆ بەری گرت و لیمۆی سەوز و پیرۆز بەدرەختەکانەوە دەدرەوشانەوە. شەوانە ئەستێرەکان وەدیاردەکەوتن و بەژوور سەرمەوە دەگەڕان و لەخۆرئاوادا دەکەوتن، زەمەن وەک ئاوی زەمزەم خوڕەی دەهات، هەستم دەکرد سەرم بەدڵنیایی و ئازایەتییەوە وەک کەشتییەکەی نوح بەسەر زەمەن و گەرداودا، تژیی لەهەموو جۆرە دووانەیەک، ئاژەڵان، مەلان، ئینسان و خواوەندەکان- چارۆکەی هەڵداوە و دەچێتە پێش. هەموو یادەوەرییەکانم کۆکردنەوە، سەرلەنوێ بەهەموو گەشتەکانمدا سەفەرمکردەوە و هەموو ئەو ڕۆحگەلە مەزنانەم گەڕاندەوە زەین کە لە ژیانمدا مۆمم بۆ داگیرساندبوون و ئیدی شەپۆڵ شەپۆڵ خوێنی خۆم بۆ خۆراکدانی تۆوەکەی ناخم دەبەخشی و چاوەڕێ بووم. خۆراکی ئەو تۆوە هەنگوینێکی گرانبەها بوو کە دوای عومرێک هەڵمژینی بۆنخۆشترین و ژەهراویترین گوڵ کۆم کردبۆوە. بۆ یەکەمین جار مانای واقیعیی ئەڤینی باوکایەتیم چەشت و زانیم کوڕ چ سەرچاوەیەکی نەمرییە. تەواوێک وەک ئەوەی کە مرواری مایەی نەخۆشیی سەدەف و لەهەمان کاتیشدا مەزنترین دەسکەوتێتی، ئاوها منیش هەستم بەشپرزەیی و (تا)م لە خوێنمدا دەکرد و لەهەمان کاتیشدا پەیامێکی نهێنی لەو سەرچاوە قووڵانەوە کە لەچارەنووسسازترین ساتی ژیانمدا پێیان گەیشتبووم - یان لەوەدا بووم پێیان بگەم - دەهاتەدەر. ئاخر چارەنووسم لەسەر بناغەی ئەم تۆوە، ئەم کوڕە دیاری دەکرا.

***

پاییز تێپەڕی و زستان هات، لەکێڵگە کێڵراوەکانی دەوروبەری خەڵوەتگەکەمدا پیاسەم دەکرد و ورەی ئەو عەردە بێ گژوگیایەم ستایش دەکرد کە تۆوی لە ناخی خۆیدا دەپاراست و بەباوەڕ بەخۆبوونەوە

چاوەڕێی هاتنی بەهاری دەکرد. منیش لەگەڵ خاکدا چاوەڕێمدەکرد، هەستم دەکرد جینسی خۆم گۆڕیوە، وەک بلّێی بووبێتمە ژن و وەک عەرد تۆوەکەم - وشە - خۆراکدەم و چاوەڕێ بم. بەخۆم گوت: "خۆزیا بمتوانیبا تەواوی ئازار و ئومێدەکانم لەم وشەیەدا بەرجەستە کردبا و کاتێ دەرکی عەرد دەکەمەوە تا بڕۆم، ئەم کوڕەم لە دوای خۆم جێ هێشتبا!"

زاهیدێکم بیرکەوتەوە کە ڕۆژێکیان لە چیای ئاتووس بینیبووم. گەڵای سپیدارێکی نابووە بەر ڕۆشنایی و دیقەتی لێ دەدا و هۆن هۆن فرمێسکیش لە چاوانییەوە دەڕژایە خوار. حەپەساو لەجێی خۆم ڕاوەستام و پرسیم: "باوکی پیرۆز، ئەرێ لەو گەڵایەدا چ دەبینی کە ئاوها تۆی هێناوەتە گریان؟"

وەڵامی دامەوە: "مەسیحی لەخاچدراو دەبینم!" وای گوت و گەڵاکەی ئەمدیو و ئەودیو کرد و ڕوخساری لە خۆشحاڵیدا پرشنگی دا.

ئەمجارەیان پرسیم: "ئەی هەنووکە چ دەبینی کە ئاوها خۆشحاڵیت؟"

- "کوڕەکەم، مەسیحی ڕابوو دەبینم!"

چ دەبوو گەر هونەرمەندیش بەهەمان شێوە توانیبای سەرلەبەری ئازار و ئومێدەکانی لەناچیزەترین بەشی دونیا- لەمێروو، سەدەف، دلّۆپە ئاودا - بینیبا. نەک تەنها عەزاب و ئومێدەکانی خۆی، بەڵکو عەزاب و ئومێدەکانی هەموو کەون، چ دەبوو گەر توانیبای لەهەر خورپەیەکی دلّدا، ئینسانی لەخاچدراو و ئینسانی ڕابووی بینیبا! چ دەبوو گەر پەی بەوە بردبا کە مێروولە و ئەستێرەو مارماسی و ئەندێشەکان وەک ئێمە لەرەحمی هەمان دایکەوە هاتوونەتە دەر و تێگەیشتبا هەموومان عەزاب دەچێژین و هەر هەموومان چاوەڕێی هاتنی ڕۆژێکین چاوانمان بکەینەوە و ببینین هەموومان یەکێکین و - ئیدی ڕزگاربین.

هەرگیز ئەو مانگە عیرفانییەی چاوەڕوانیم لەیاد ناچێتەوە، خشەی گەڵا لیمۆ، فڕینی هەنگ، ئارام نەگرتن و لێکدا لێکدا ئاهـ هەڵکێشانی زەریا و خۆکێشانی بەدەرگای ماڵەکەمدا، تێپەڕینی قژقڕەیەک بەسەر سەربانندا - ئەمانە هەموو ئازاریان دەدام و کوڵی گریانیان بەردەدام. پێدەچوو خواوەندەک جەستەمی بەر قامچی دابێ و جەستەم تەنانەت حەوسەڵەی هەڵکردنی شنەیەکی بەسەریدا نەمابێ.

تا دواجار ئیدی ڕۆژێکیان نەمتوانی لەوە زیاتر بەرگە بگرم، ئەزموونی ساڵانی لەوەوبەرم فێری کردبووم کە تاقە ڕێگەی خۆڕزگارکردنم لەئازاری بەسوێ و شاگەشکە بوون و وەدەستهێنانەوەی ئازادیم ئەوەیە کە بەوشەگەلی سیحر ئەو ئازارە یاخود ئەو خۆشییە ئەفسوونکەم. لەوڵاتە گەرمەسێرییەکاندا، کرمێکی زۆر ورد و قەیتانی، پێستی بونیادەم درز تێدەبا و دەیخوا، سیحرباز دەگاتە جێ و (نای)ە سیحراوییەکەی دەردێنێ و دەیژەنێ، کرمی ئەفسوون بوو وەدیاردەکەوێ، وردە وردە خاو دەبێتەوە و دێتەدەر. ئاخر (نای) هونەرییش هەر ئاوهایە.

ڕۆژانی ئارام و بەتیشکی هەتاو شۆراوی یەنیوەری هاتن. ڕۆژانێک کە خواوەند بەمیهرەبانیی ڕەهای خۆی لەچلەی زستاندا دایناون تا مەلە زەریاییە بەستەزمان و گوناهەکان بتوانن بەدڵنیاییەوە لەو ڕۆژانەدا هێلکەکانیان لەسەر بەردەکان دانێن. لەو ڕۆژانەدا جارێکیان چووم بۆ زەریا و مەلەم کرد، لە

ئاوی زەریا هاتمە دەر و خۆم بەهەتاو وشک کردەوە، بەهەموو عومرم تامی ئارامییەکی جەستەیی و بەختەوەرییەکی ڕۆحیی ئاوهام نەچەشتبوو. گەڕامەوە ماڵەوە، پەڕەمووچەکەم هەڵگرت (ئاخر نایەکەی من ئەوەیە) و بەنەرمە لەرزێک بەسەر قاقزدا نوشتامەوە.

دەمنووسی و دەمکوژاندەوە، نەمدەتوانی وشەگەلی گونجاو بدۆزمەوە، گا وشەکان هیچ و بێ ڕۆح بوون و گا بەشێوەیەکی بێ مانا ئاڵۆواڵا و بڕێ جاری تریش ڕووتوقووت و پڕ لەهەوا و چۆڵ لەگەرمایی. لەڕێی گەڕانەوەمدا لە زەریا دەمزانی دەمەوێ چ بڵێم، بەڵام وشە تەمبەڵ و جڵەو پساوەکان بۆ جێگەیەکی تریان کێش دەکردم. دەسنووسەکەم بەزێڕ و زیو ڕازایەوە و لەو قاڵبە سەری کرد کە بۆم داڕشتبوو. بێ شەرمانە فەزا و زەمەنێکی زیاتری داگیرکرد، لێکدا لێکدا لەگۆڕاندابوو، نەمدەتوانی ڕوخساری دیاری کەم، ڕۆحیشم لەگەڵیدا دەگۆڕا و سەرلەنوێ دەگۆڕاو نەمدەتوانی ڕوخساری ئەویش دیاری کەم.

بێ هوودە هەوڵم دەدا زاراوەیەکی ساکار و بێ زێڕ و زیو بدۆزمەوە، زاراوەیەک هەستم پڕ نەکا لە خشڵ و تێکوپێکی بدا. ئەرێ ئەو سۆفییە موسوڵمانە تینووە کێ بوو کە جامەکەی بۆ ناو بیرێک شۆڕ کردەوە تا ئاو هەڵگۆزێ و تینوێتیی خۆی پێبشکێنێ؟ جامەکەی هەڵکێشا و بینی پڕ بووە لە زێڕ، زێڕەکەی ڕۆکرد و هەمدیس جامەکەی شۆڕکردەوە و پاشان ڕایکێشایەوە و بینیی ئەمجارەش پڕ بووە لە زێڕ، ئەمیشی ڕۆکرد و گوتی: "خودایا، من دەزانم تۆ پڕیت لە کەنز، بەڵام تەنها تۆزێک ئاوم بدەرێ بیخۆمەوە، ئاخر من تینوومە!" جارێکی تر جامەکەی شۆڕ کردەوە و ئاوەکەی هەڵگۆزی و خواردییەوە. وشە پێویستە ئاوها بێ، بێ زێڕ و زیو.

حاڵی بووم جارێ کاتی نووسین نەهاتووە، ئاخر هێشتا گۆڕانکاریی نهێنی ناو تۆوەکە کامڵ نەببوو. بۆیە قەڵەمم دانا.

بیرم دێ جارێکیان قۆزاخەیەکم لە قەدی دار زەیتوونێک کردەوە و لەنێو لەپی دەستمدا دامنا، لەنێو توێکڵە تەنکەکەیدا مەخلوقێکی زیندووم بەرچاوکەوت دەجووڵایەوە، هەڵبەت پرۆسەی نهێنی ناو قۆزاخەکە گەییبووە کۆتایی، پەپوولەی ئایندە کە هێشتا ئازاد نەببوو، بەلەرزێکی ئارامەوە چاوەڕێی ئەو ساتە پیرۆزە بوو بێتە دەرێ و سڵاو لە هەتاو بکا، پەلەی نەبوو، پشت ئەستوور بەڕووناکی و هەوای گەرم و یاسای ئەبەدیی خودا چاوەڕێ بوو.

بەڵام من پەلەم بوو، دەمویست هەرچی زووترە شاهیدی ڕوودانی موجیزە بم، دەمویست ببینم چۆن جەستە لە گۆڕ و کفن دێتە دەرێ و دەبێتە ڕۆح، دانەویمەوە و بەهەناسەم کەوتمە گەرمکردنی قۆزاخەکە، هەر هێندە و ئیدی زوو بەزوو درزێک کەوتە پشتی قۆزاخەکە و هێور هێور تەواوی کفنەکە لەسەرەوە بۆ خوارەوە درزی برد، پەپوولەی ناکامڵ بەڕەنگێکی سەوزی تۆخ وەدیارکەوت، پەپوولەکە هێشتا گرمۆڵە و باڵەکانی نەکراوە و قاچەکانی بەزگییەوە نووسابوون، لەژێر هەناسەی گەرم و بەردەوامی مندا بەئارامی دەجوڵا و زیندووتر خۆی دەنواند. یەکێ لەباڵەکانی کە لە ڕەنگی خونچەی سپیدار دەچوو، خۆی لە جەستەکە جیاکردەوە و کەوتە جووڵە. پەپوولەکە هەوڵی دا ئەو باڵەی زیاتر بکاتەوە، بەڵام بێ هوودە بوو، نیوەکراوە و لەرزۆک مایەوە، بەزوویی باڵەکەی تریش کەوتە جووڵە و هەوڵی دا بیکاتەوە، بەڵام

نەیتوانی و ئەمیشیان بەنیوەکراوەیی و لەرزۆک مایەوە، منیش بەسەرچڵییەکی بونیادەمانەوە بەردەوام بووم لە گەرمکردنەوەی پەپوولەکە و باڵە ئیفلیجەکانی بەهەناسەم، بەڵام ئیدی باڵەکان لە جووڵە کەوتن و وەک بەرد بێ گیان و وشک هەڵگەڕان.

دڵم لێوڕێژبوو لە کەسەر، ئاخر بەهۆی پەلەپەل و بەهۆی ئەوەوە کە غیرەتم دابووە بەرخۆم یاسای ئەبەدیی پێشێل کەم، پەپوولەکەم کوشتبوو. هەنووکە جەنازەیەک بەسەر لەپی دەستمەوە بوو. ساڵانێک تێپەڕیون، کەچی ئەو جەنازە چکۆڵەیە گەورەترین بارێکە کە بەسەر کۆڵی ویژدانمەوە هەڵمگرتووە.

ئینسان پەلەیەتی، بەڵام خواوەند پەلە ناکا. لەبەر ئەمەیە کارەکانی ئینسان شێواو و ناتەواون و کارەکانی خواوەندیش ڕێک و تەواو. بەچاوانێکی فرمێسکاوییەوە سوێندم خوارد کە ئیدی ئەم یاسا ئەبەدییە پێشێل نەکەم، وەک درەختێک قامچیی باو خۆر و بارانم دەچەشت و بەباوەڕ بەخۆبوونەوە چاوەڕێم دەکرد، تا ساتی پشکوتنی گوڵ و گەیینی میوە دەهات.

بەڵام بنۆڕە، لەهەمان لەحزەدا سوێندەکەم دەشکاند، گەرچی هێشتا قۆزاخەکەی زۆربا کامڵ نەببوو، کەچی پەلەم بوو کفنەکەی بکەمەوە. تەواوی هەموو ئەو شتە هەڵیت و پڵیتانەم دڕاند کە لەسەر قاقز نووسیبوومن و چوومە دەرەوە تا لەنزیک زەریاوە ڕاکشێم.

ئەو قسەیەم بیرکەوتەوە کە جارێکیان زۆربا پێی گوتم: "من هەمیشە جۆرێک ڕەوتار دەکەم وەک ئەوەی نەمر بم!" ڕەوتاری خواوەند ئاوهایە، ئێمەیش خەڵکانی فانی، دەبێ شوێنپێی وی هەڵگرین، نەک لەڕووی خۆبەزلزانی و لاسارییەوە، بەڵکو لەڕووی پەرۆشبوونی ڕۆحەوە بۆ باڵایی. هەوڵدان بۆ لاساییکردنەوەی خواوەند، تاقە شێوازێکی ئێمەیە بۆ تێپەڕاندنی سنووردارییەکانی بەشەرییەت، تەنانەت گەر ئەو تێپەڕاندنەش لە لەحزەیەک زیاتر نەبێ (ماسییە باڵدارەکە وەبیر خۆت بێنەرەوە!) مادامەکی ئێمە لەجەستەماندا حەپسین، مادامەکی ئێمە قۆزاخەین، ئەوا ئەو فەرمانگەلە سەختانەی لە لایەن خواوەندەوە خراونەتە سەر شانی ئێمە بریتین لە: ئارام بگرە، ڕامێنە، متمانەت هەبێ!

لە ئاوابوونی خۆرم ڕوانی، دوورگە چۆلوهۆڵەکەی بەرامبەر، گوڵڕەنگ و دەم بەپێکەنین، وەک گۆنای دوای ماچ پرشنگی دەدا. دەنگی تەیرە سترانچڕەکانم دەژنەفت کە شەکەت و ماندوو دوای ڕۆژێک لە ڕاو و گۆرانی، خەواڵوو دەگەڕێنەوە ماڵەوە تا بنوون، زوو بەزوو ئەستێرەکان هەڵدەهاتن تا جێگەی یەک بەیەکی تەیرەکان بگرنەوە و ئیدی ڕەوڕەوەی شەو دەکەوتە سووڕانەوە. نیوەشەو دێ و کازێوە دێ و هەڵبەت خۆریش هەڵدێ و ڕەوڕەوەی ڕۆژیش دەکەوێتە سووڕانەوەی خۆی.

ریتمێکی مەلەکوتی، تۆوەکانی ناو خاک، مەلان و ئەستێران هەموویان ملکەچی ئەم ڕیتمەن، تەنێ ئینسانە دەستی یاخیبوون هەڵدەبڕێ و دەیەوێ یاسا پێشێل کا و ملکەچی بکاتە ئازادی. لەبەر ئەمەیە کە لەنێو هەموو مەخلوقەکانی خودادا تەنها ئەوە گوناهی لێ دەوەشێتەوە، ئەدی گوناهکردن مانای چی؟ یانی تێکوپێکدانی هاوگونجان و هاوئاهەنگیی (هارمۆنیی).

***

بەهەستکردنم بەوەی سەفەرێک حەوسەڵەی ئارامگرتنم پێ دەبەخشێ، لە بەلەمێکدا دانیشتم کە بەرەو دوورگە چکۆڵەکانی سانتۆرین، ناکسۆس، پارۆس و میکۆنیۆس دەچوو لەزەریای دلڕفێنی ئیژە. گوتوومە و هەمدیس دەیڵێمەوە: یەکێک لە مەزنترین ئەو چێژانەی لەم دونیایەدا بەبونیادەم بەخشراوە، ئەوەیە بەهاران، کاتێ شنەیەک هەڵدەکات بەزەریای ئیژەدا سەفەربکا. من هەرگیز نەمتوانیوە چ جیاوازییەک لەنێوان ئەوە و بەهەشتا بدۆزمەوە. چ لەزەتێکی ئاسمانییتر یا زەمینییتر دەتوانێ ئاوها لە هاوئاهەنگیی تەواودا بێ لەگەڵ جەستە و ڕۆحی بونیادەمدا؟ ئەم لەزەتە تا سنووری سەرمەستبوون دەچێ. بەڵام سوپاس بۆ خودا لەوە تێناپەڕێ و بەم پێیە دونیای ئازیز و بینراو مەحف نابێ. بەپێچەوانەوە، نادیار وەدیاردەکەوێ، ئەوەی ناومانناوە خواوەند و ئەبەدییەت و جوانی، لەبەلەمەکەدا دادەنیشن و لەگەڵماندا سەفەردەکەن. لەساتەوەختی ترسناکی مەرگدا، چاوانت لێکنێ، ئەگەر سانتۆرین و ناکسۆس و پارۆس و میکۆنۆست بینی ئەوا بێ ئەوەی بچیتە ناو گۆڕەوە یەکسەر خۆت بەبەهەشتا کردووە. باوەشی ئیبراهیم و بەهەشتی ناماددیی مەسیحییەت چییە لەچاو ئەم ئەبەدییەتە گریکییەی کە لە ئاو و گردۆڵکە و بای دلڕفێنی باکوور خولقاوە؟

خەنی بووم بەوەی ئینسانم، ئینسان و گریکستانی. بەو پێیە دەمتوانی زەریای ئیژە بەهی خۆم بزانم. میراتی باوانم و- بەشێوەیەکی غەریزی و بەبێ دەستێوەردانی شێوێنەرانە لەلایەن فیکری ئەبستراکتەوە- دەمتوانی لەنێوان دوورگەکاندا لە بەختەوەرییەکەوە بچم بۆ بەختەوەرییەکی تر بەبێ ئەوەی لەسنوورداریییەکانی ڕۆحم ئەولاوەتر بچم. ئەم دوورگە مەلەکوتییانە وەک تووکی نەرمی سینگی کەوێک پرشنگیان دەدا، لەژێر سێبەر و هەتاودا هەر ساتێک و بەڕەنگێک وەدیاردەکەوتن، گا بەڕەنگی قاوەییەکی تۆخ و گا درەوشاوە بەتەپۆلکێکی ئاڵتوونی کە کازیوان لەگەڵ گوڵی سوور و نیوەڕوان سۆسەنی پاک و دەمەو مەغریبانیش لەگەڵ وەنەوشەی گەرمدا ڕوێنرابوو.

ئەم سەفەری مانگی هەنگوینی ئاسایە دوو هەفتە درێژەیکێشا. کاتێ گەڕامەوە خانووە چکۆڵەکەی کەنار زەریا، ئیدی زەینم گەڕابۆوە شوێنی خۆی و دڵیشم بەئارامی لێی دەدا. مەسیح و بوزا و لینین، ئەو سێ چەتە زەریاییە مەزن و ئازیزەی ژیانم بزر نەببوون، بەڵکو لە بووڵاڵی یادەوەریدا وەک هیرۆگلیفیایەکی زیننەتی دەدرەوشانەوە.

لەتەواوی ماوەی سەفەردا، چکۆڵەترین مەشغەڵەتی زەینی ئەقڵمی شلوێ نەکرد. چ خەونێکیشم نەبینی تا وەبیرم بێنێتەوە کە گرفتی داهێنانم هەیە و دەبا یەکلایی بکەمەوە، بەڵام نەمتوانیبوو. دونیام ساکار دەبینی و دەمژنەفت و بۆنم دەکرد. وەک بڵێی ڕۆحیشم بووبێتە جەستە و ئەویشم لەدۆخێکی تەندروستدا دەبینی و دەژنەفت و بۆن دەکرد.

ئەو دوو نیگارکێشەی سەردەمانی دێرین کێ بوون کە لەسەر ئەوەی کامیان دەتوانێ وردتر وێنەی دونیای بینراو بکێشی، کێ بەرکێی یەکتریان دەکرد؟ یەکەمیان وێنەی پەردەیەکی پیشانی ئەوی تر دا کە کێشابووی و گوتی: "ئەلعان پێت دەسەلمێنم من باشترم؟" دووەمیان گوتی: "باشە، پەردەکە لابەرە تا وێنەکە ببینم!" هونەرمەندی یەکەم بەپێکەنینەوە وەڵامی دایەوە: "پەردەکە خودی وێنەکەیە!"

لەماوەی سەفەرەکەمدا بەزەریای ئیژەدا، بەقووڵی هەستم دەکرد کە لەڕاستیدا پەردەکە وێنەکەیە. چەندە بەستەزمانە ئەو کەسەی بۆ بینینی وێنەکە، پەردەکە لادەبا، ئاخر جگە لە فەوزا چ شتێکی تر نابینێ.

چەند ڕۆژێکی تریش غەرق لە بێدەنگیی گۆشەگیریدا مامەوە. وەرز وەرزی بەهار بوو، لەژێر دارلیمۆیەکی شکۆفەکردوودا دانیشتم و ئەو شیعرەم لەبەرخۆمەوە گوتەوە کە لەچیای ئاتووس بیستبووم:
دار بایەم خوشکێ، لەبارەی خواوەندەوە بۆم بدوێ! کە وام گوت، داربادام شکۆفەی کرد و گوڵی گرت!

هەر بەڕاستی پەردەکە بەشکۆفە و مەل و ئینسانەوە چنرابوو - دەبێ ئەمەش خواوەند بێ. ئەم دونیایە، بەو جۆرەی سەردەمانێک پێم وابوو پۆشاکی خواوەند نییە، بەڵکو خودی خواوەندە، شێوە و ناوەڕۆکیان یەکێکە، لە حەجە ئیژەییەکەم گەڕامەوە و ئەم یەقینە، ئەم غەنیمەتە گرانبەهایەم پێبوو. زۆربا ئەمەی دەزانی بەڵام نەیدەتوانی بیڵێ، بەڵکو ئەوەی بەسەما دەگوت. بەخۆم گوت: "چ دەبوو گەر بمتوانیبا ئەم سەمایەم بکردایەتە وشە!"

کوتوپڕ زەینم کرایەوە، بۆم دەرکەوت تەواوی ئەو ساڵانە لە دووی خواوەند بووم، کەچی سەرنجم نەداوە کە ڕێک و ڕاست لە بەردەممدا بووە، تەواوێک وەک دەسگیرانێک کە پێی وایە ئەڵقەی دەسگیرانیی بزرکردووە و بەدردۆنگی هەموو شوێنێکی لەدوو دەگەڕێ، کەچی ئەڵقەکە وا لە پەنجەی خۆیدا. گۆشەگیریی و بێدەنگیی و زەریای ئیژە بەنهێنی و بەمیهرەبانی هاریکارییان دەکردم، زەمەنیش کە یەکێکیتر لە هاوکارانم بوو بەژوور سەرمدا تێدەپەڕیی و تۆوەکەی لە ناخمدا دەترووکاند. شانبەشانی مەلان و ئەستێران خۆم بەپێچکەی ئەبەدییەتەوە گرێداو و هەنووکە پێم وایە بۆ یەکەم جار لەژیانمدا هەستم کردبێ ئازادیی ڕاستەقینە چییە: ئازادیی ڕاستەقینە بریتییە لە تەوقی خواوەند لە گەردنکردن - بەواتایەکی تر تەوقی هاوئاهەنگی لەملکردن.

داهێنان وەک ئەڤین گەڕانێکی ئەفسوونگەرانەیە، لێواولێو لەبێ یەقینی و خورپەی کۆتری دڵ. بەیانیی هەر ڕۆژێک کە بۆ ئەم گەڕانە عیرفانییە دەچوومە دەر، دڵم لەتاو شپرزەیی و کونجکاویی دەکەوتە خورپە لەگەڵ لەخۆبایبوونێکی ئەهریمەنانەی سەیر (کە نازانم چۆن و بۆچی) لەخۆنەویستییەکی قووڵ و لە وەسفنەهاتوو دەچوو، چونکە بێ ئەوەی پێشتر ئەوەم لەزەیندا هەبێ، هەر لەیەکەم ڕۆژەوە بەترسەوە پەیم بەوە برد کە لە دووی ڕاوکردنی کام مەلی نادیار - دەشێ نەبوو - بووم.

چیاکان پڕ لە کەو بوون و ڕێگەوبانەکانیش پڕ لە قومری و زەریاچەکانیش پڕ لە مراوی کێوی، بەڵام من بەلای ئەم هەموو گۆشتە بەتامەدا تێدەپەڕیم و هێڵنجم دەدا، ئاخر ئەز لەدووی ڕاوی مەلێک بووم کە نەدەگیرا و جارناجار لەقووڵایی دڵمدا دەنگی بەیەکدادانی باڵەکانیم دەژنەفت، مەلێک کە تەنها لە باڵ دروست ببوو، هەوڵم دەدا جەستە بدەمە ئەم مەلە تا بەشکەم بتوانم ڕاوی کەم.

سەرەتا نەمدەتوانی ناوێک لەم مەلە بنێم، دەشێ خۆم نەمویستبێ، چونکە باش دەمزانی ناو زیندانی ڕۆحە. ڕۆح هێندە دەگوشێ تا لەوشەدا جێگەی کاتەوە، ناچاری دەکا تا تەواوی تایبەتمەندییە گرانبەها و لەگوزارشت نەهاتووەکان کە ناتوانرێ ئاڵتەرناتیڤێکیان بۆ بدۆزرێتەوە، بباتە دەرەوەی سنووری ئەم ناوەوە.

بەڵام زوو بەزوو پەیم بەوەبرد کە ئەم بێ ناوییە، پرۆسەی ڕاوەکە دژوار و دژوارتر دەکا. نەمدەتوانی شوێنگەی نێچیرەکەم بدۆزمەوە و داوێکی بۆ بنێمەوە. ئامادەیی نادیار لەهەموو شوێنێک پیاسەی دەکرد. ئینسان ناتوانێ پشتیوانی ئازادیی ڕەها بێ، ئاخر ئاوها ئازادییەک بەرەو ئاژاوە ڕێنوێنی دەکا. گەر بۆ ئینسان ڕەخسیبا بەئازادیی ڕەهاوە لەدایکبا، ئەوا گەر ویستبای کەڵکێکی لەسەر ئەرز هەبێ، یەکەمین ئەرکی بریتی دەبوو لەسنووردارکردنی ئەو ئازادییە. ئینسان دەتوانێ تەنها لە گۆڕەپانێکی دیاریکراو و سنووردارردا هەڵسووڕێ. لە کاتێکدا کە من لەخوازیارانی تێپەڕاندنی بێتوانایی ئینسان بووم، ئەوا دەبوو تەسلیمی ئەو بێتواناییییە بام. بەم پێیە و بەپەیبردنێکی تەواو و تاڵ بەوەی سنوورەکانی ئارەزووم بەرتەسک دەکەمەوە، ئەوا پێویست بوو ناوێک لەو مەلە نهێنییە بنێم کە نیازی ڕاوکردنیم هەبوو: ناوێکی بەپێی توانا خاوەن سنووری نەرم، بەپێی توانا خاوەن چوارچێوەی تەنک، بەشێوەیەک کە بتوانم گەر بەتەرزێکی نائاشکراش بێ، هەموو ڕووداوەکانی دواوە و دەوروبەری ببینم.

ئەم خواستە شەو و ڕۆژ بەنهێنی لەناخمدا هەڵدەسووڕا، خۆشبەختانە زەینم ئاگای لەوە نەبوو، هەموو ئەوانە بەبێ ئاگاداری وی ڕوویان دەدا. بەیانییەکیان وەئاگا بوومەوە و ناوی مەلی پێشبینی نەکراو و خەتەرناک لە فەزادا درەوشایەوە. مەل نەبوو، بەڵکو هاوارێک بوو لە زارگەلی بێ شومارەوە. یەکەندەردوو ناسیمەوە، ئەم هاوارە هەمان ئەو شتە بوو کە لە دووی ڕاوکردنی بووم - هاواری ئایندە، ئەو هاوارەی لە پێناویدا خۆم ئازار دەدا و شەڕم لە پێناویدا هەڵدەگیرساند، هاوارێک کە لەپێناویدا لەدایک ببووم. ئیدی شتەکانی تر- خەم و شادومانییەکانم، سەفەرەکانم، چاکەخوازی و خەراپییەکانم، شتێک نەبوون جگە لەپێشڕەویم بەرەو ئەو هاوارە. مەسیح و بوزا و لینین وێستگە بوون و دەبوو پێیاندا تێپەڕم، ئەوان بوون دەسنیشانی تێپەڕینی مەلی نهێنییان دەکرد و لە ڕۆڵی تەپڵ لێدەردا، مەلی هاواریان لەحەشارگەکەی هەڵدەفڕاند.

کەواتە چ شتێک بەهەدەر نەچووبوو؟ پێدەچوو شپرزەییییە فیکرییەکانم و لەم دەرگا و لەو دەرگادانەکانم هەریەکەیان بەجیا، کات بەفیڕۆدان بووبن: ئاکامێکی ئەقڵیی پەرت. بەڵام هەنووکە دەمبینی کە هەمووی پێکەوە هێڵێکی ڕێک و ڕاستیان پێک هێنابوو، ڕاستەهێڵێک کە تەنها بەلەم دەرگا و لەو دەرگادانەکان دەیتوانی لەسەر ئەم ئەرزە فانییە بچێتە پێش. خیانەتەکانم بەرامبەر فیکرە مەزنەکان دەستیان نابووە دەستی یەکدی و باوەڕێکی تۆکمەیان پێک هێنابوو- ئاخر دەسبەرداری فیکرە گەورەکان ببووم دوای ئەوەی پێیان ئەفسوون ببووم و بەتاڵ ببوونەوە لە ئیهام- پێدەچوو شانس (ناوی چی لێ بنێین؟ شانس نا، بەڵکو چارەنووس) خاوەنی دوو چاو و خاوەنی میهرەبانی بێ، دەستی گرتبووم و ڕانومایی دەکردم، هەنووکە دەزانم بەرەو کوێ ڕانومایی کردووم و چی لێ چاوەڕێ کردووم. هەڵبەت چاوەڕێی ئەوە بووە لێم کە هاواری ئایندە ببیەم، تەواوی هەوڵەکان بەکاربهێنم تا پێشبینیی ئەوە بکەم کە هاوارەکە چی لێم دەوێ و بۆچی بانگم دەکا و بەرەو کوێ بانگێشتمان دەکا بڕۆین. خوێن هوروژمی بۆ سەرم هێنا و لەخۆشییاندا قوڵتە قوڵتی بوو. قەڵەمم هەڵگرت و لەسەری لاپەڕەکەوە هەوێنی خۆشنوودانەی دوایەمین کارێکم تۆمار کرد کە کەوتبوومە نووسینی:

"سلاو ئەی ئینسان! ئەی کەڵەبابی چکۆڵەی قاچوقوڵ ڕووت. ڕاستە - گوێ مەدەرە ئەوەی خەڵکانی تر دەیڵێن - تا تۆ نەقوقێنی خۆری کازیوان هەڵنایەت!"

***

بڵێسەیەکی فێنک و بزێو لەسەر تەوقی سەرم هێلانەی چێ کردبوو، هەستم دەکرد وەک پەڕێکی سوور لەفەزادا دەلەرییەوە، مەلێکی نهێنی و نەغمەخوێن بوو، کڵاوە ئاسنینێکی ئاگرین بوو بەگوڕێکی ئەفسانەییەوە تا تووڕەیی و ئومێدی جەنگاوەر زیاترکات. دڵم بێ ئارامانە لێی دەدا و لەچڕکردنەوەی هێزی خۆیدا بوو، بەڵام بەبینینی گەرداوی (گەرداو یان خواوەند؟) بەرامبەر، ترسی لێ نیشت، جەستەی بەستەزمان چ ئامادەییەکی بۆ سەرکێشی نەبوو، لەو خانووە چکۆڵە و ئارامەدا، لەگەڵ دار لیمۆ و زەریا و کێلۆنی قورسدا، بەئاسوودەیی پاڵی لێ دابۆوە و یەکبینە دەکشایە دواوە و لە ترسا گرمۆڵە دەبوو. بەڵام خاوەن شکۆی نادیار باڵاتر و ڕاستەقینەتر لەجەستەم، بەژوور سەرمەوە وەدیاردەکەوت و فەرمانی پێ دەدام، ببوومە کەشتی و ئامادە دەبووم تاسینگی زەریا شەق کەم، بووکی زەریا لەپێشی کەشتییەکەدا بزمارکوت ببوو، دەستێکی لەسەر مەمکی و دەستەکەی تریشی بەشێوەیەکی فەرماندەرانە: "بۆ پێشەوە!" دانابوو. ئەو نایک(*)ێک نەبوو، بەڵکو هاوار ی مەزن بوو، لەنێوان ئاسمان و زەریادا ڕێگەی پیشان دەدام.

تەواوی وشەو مەسەل و ئەو نوکتانەی دەمزانین هاتنەوە ناو کەشتییەکە، ئازیزترین هاوڕێکانم و ناهاوڕەنگترین جەنگاوەرگەلێکی ئازا کە لە ئەندێشەمدا هەبوون. هەروا ئازووقەو بەرمیلە شەرابێکی زۆرم بردە ناو کەشتییەکەوە، ژمارەیەکی باش لە خواوەندانی دێرینم لەگەڵ خۆدا برد کە ناشییانە لەسەر تەختە هەڵکۆڵرابوون تا لە بەسەربردنی کاتدا یارمەتیم بدەن، چارۆکەکان پڕبوون لەهەوا و بەرەو زەریا دەرچووین.

بەکام ئاراستەدا ڕۆیشتباین؟ چ شتێکم لە زەیندا نەبوو، لاجانگەکانم لەسەر پشت و (با) لە هەر چوارلاوە بەگوڕێکی یەکسان بەسەرمدا هەڵی کرد، تۆپەڵە قوڕێکی ڕەق - ئایندە-م لەنێوان پەنجەکانمدا گرتبوو، دەمشێلایەوە و شێوەی جیاجیام لێ دەردەهێنا- ئینسان، شەیتان- پاشان تێکم دەدانەوە و سەرلەنوێ دروستم دەکردنەوە. شێوەکان لەسەر پەنجەکانم دەخلیسکان و بۆ ساتێک لە هەوادا ڕەق دەبوون و پاشان دەگەڕانەوە عەدەم. پێت وانەبێ گەمەم دەکرد، بەڵکو تێدەکۆشام- ئاخر هەوڵم دەدا ڕوخساری ڕۆحم بەو قوڕە ببەخشم.

بەوەی کە نەمدەزانی ڕوخساری ڕۆحم کامەیە و شێوەی چۆنە، بۆیە تێکۆشانەکەم سەخت و نائومێدانە بوو. بەشێلانی قوڕەکە هەوڵم دەدا ئەو ڕوخسارە بدۆزمەوە. چ متمانەیەکم بەئەقڵ نەبوو، چونکە جگە لەجەستە و هێڵە سەرەتاییەکانی جەستە چ شتێکیتر ناناسێتەوە، ئەو بڵێسەیە نابینێ کە بەدووی جەستەدا پرشنگ دەدا و لە سەردا لرفە دەکا و وەک ئاڵا لە هەوادا دەشەکێتەوە. ڕۆحیش تەواوێک

(*) خواوەندی سەرکەوتن لای گریک.

ئاوهایە، هەربۆیە تەنها ڕوخسەتم بەهێزە عیرفانییەکان دا تا پەنجەکانم ڕانومایی بکەن.

سێ ڕۆژی لەسەر یەک، بێ دەنگ و بێ جووڵە وەک گەدایەکی هیندوستانی دانیشتم و سەرلەنوێ ژیامەوە، چ شتێک لەبەین نەچووبوو، تەنانەت ناچیزەترینیان. دارهەنارێکی شکۆفەکردوو لەنزیک (کالاماتا)، کاڵەکێکی بۆنخۆشی سانتۆرینی کە هێند گەورە بوو نەمدەتوانی لەبن هەنگڵی نێم، کیژۆڵەیەکی چکۆڵەی گەنمڕەنگ کە لەناپۆلی یاسەمینی دەفرۆشت، تەقەتەقی قاپقاپی بێوەژنێک کە لەحەوشی ماڵەکەیدا و لەزەماوەندێکدا سەمای دەکرد، برۆی کەوانیی ژنێکی چەرکەسی لەمۆسکۆ، هەموو ئەوانە لەدەرکی یادەوەریمەوە دەهاتنەدەرێ و تژییان دەکردم لەبەختەوەری. شەوانە کە دەچوومە نێو نوێنەکەمەوە، لە خەونەکانمدا دەکەتمە دووی سەفەرەکانم، بەو جیاوازییەوە کە هەمان ئەو سەفەرانە لەهەوادا پیاسەیان دەکرد. لەڕاستیدا سووکەڵەتر دەبوون و جەستەیەکی ڕۆح سووکتر و گرانبەهاتریان پێک دەهێنا.

چما چ شتێکی ڕاستەقینەتر لەحەقیقەت بوونی هەیە؟ بەڵێ هەیە. ئەفسانە. ئەفسانەیە کە مانایەکی ئەزەلیی دەبەخشێتە حەقیقەتی ڕاگوزەر. هەنووکە تەواوی گەڕانەکانم پێکەوە گرێ دەدران و هاواهەنگ دەبوون و لەقاڵبی سەفەرێکی بەهادارا وەدیاردەکەوتن. سەفەرێک کەنگێ دەستی پێ کردووە و بۆچی و بەرەو کوێ کەوتۆتە ڕێ. هەر خاڵێکی ڕاوەستان، زادەی هەوەسێکی بێ مانای شانس نەبوو، بەڵکو وەجێهێنانی نەخشەی قەدەر بوو. هەموو سەفەرەکانم ببوونە هێڵێکی سوور کە بەئینسان دەستیان پێ دەکرد و بۆ گەیشتن بەترۆپکی بەرزی هومێد - هەڵدەگژان.

ڕۆژی چوارەم، هەروا کە دەجەنگیم تا ببینم ئەو هێڵە سوورەی پیشاندەری هەڵگژانم بوو گەییوەتە کوێ، کوتوپڕ سەرسامییەکی پیرۆز سەراپای بوونمی لەخۆیەوە پێچا. ئەم هێڵە سوورە بەخوێنی من نەکێشرابوو، ئاخر کەسێکی تر هەڵدەگژا، کەسێکی تر خوێن لەبرینەکانییەوە دەچۆڕا و نیشانەی سووری لەسەر عەرد و زەریا جێ دەهێشت- کەسێکی باڵاتر لەمن، باپیرانی کەتە و زل، جەنگاوەرانی زەریا و چیانشین. من شتێک نەبووم جگە لە سێبەری وی، سێبەرێکی وەفادار کە وەدووی دەکەوتم، نەمدەتوانی بیناسمەوە، بەڵکو تەنها ناو بەناو دەنگی هەناسەدانی یاخود قاقای پێکەنینە گرمە ئاساکەیم دەژنەفت، لە دەوروبەری خۆم دەنۆڕی و کەسم نەدەبینی، بەڵام هەستم دەکرد هەناسەی مەزنی ویم بەژوور سەرەوەیە.

بەچاوانێکی لێوڕێژ لە ئامادەیی ئەو- چاوانی قوڕین نا، بەڵکو چاوانێکی تر- بەسەر پەڕە قاقزەکانمدا چەمیمەوە، بەڵام ئەلعان ئیدی قاقزی سپی وەکی جاران ئاوێنەیەک نەبوو کە ڕوخسارم پێچەوانە بکاتەوە. بۆ یەکەمین جار ڕوخسارێکی ترم بینی، ڕوخساری هاوسەفەری مەزن و یەکەندەردوو ناسیمەوە. کڵاوێکی ناخودایی بەسەرەوە، خاوەن سەرنجی تیژی هەڵۆ ئاسا و ڕیشێکی کورت و لوول، چاوانی ورد و تیژ و فریودەر وەک چاوی مار، جووتێک برۆی گرێ گرێ وەک بڵێیی بەسەرنج مەڕێک کێشانە بکا کە دەکارێ بیدزێ، یان لەهەورێک ڕامابێ لێوڕێژبێ لە (با) و کوتوپڕ لە زەریاوە هاتبێتە دەرێ، یاخود هێزی خۆی بەقەد هێزی نەمران بگرێ بەرلەوەی بڕیاربدا کە چما کامەیان لە قازانجییەتی: ئازایەتی یان فرتوفێڵ!

قودرەت لەڕوخساریدا چاوەڕێ بوو. بێ دەنگ و بێ جووڵە و ئامادەی دەرپەڕین. ئاخر وی پاڵەوانێکە ڕێزی مەرگ دەگرێ و بەپەرێز و مەهارەتەوە و بێ هاوار و جنێو، زۆرانی لەگەڵدا دەگرێ و ڕێک لەچاوانی دەنۆڕێ. چتاقیان بەزەیت چەورکراون و ڕووتوقووت لەڕووناکیدا کەوتوونەتە زۆران و یاسا ناسکەکانی زۆرانبازی پەیڕەو دەکەن. گەرچی هاوسەفەری مەزن دەزانێ حەریفەکەی کێیە، کەچی ناکەوێتە بۆسەی ترسەوە، بەڵکو سەری هەڵدەبڕێ و لەڕوخساری مەرگ دەنۆڕێ کە شەپۆلان دەدا و هەرجارەی ڕوخسارێکی جیاواز لەخۆدەگرێ، گا ڕوخساری ژنێک لە کەنارێکی لمین کە مەمکی خۆی گرتووە و گۆرانی دەچڕێ، گا ڕوخساری خواوەندەک کە تۆفان بەرپا دەکا و دەیەوێ ئەم غەرق کا. جارێکی تر لەشێوەی ستوونێکی بەرزی دووکەڵدا، لەسەر سەربانی ماڵەکەی- لێوی دەلێسێتەوە و لەزەت لەهەموو ڕوخسارەکانی مەرگ دەبا و زۆران لەگەڵ هەموویاندا دەگرێ و بەپەرۆشەوە هەر هەمووشیان لە ئامێز دەگرێ.

تۆ بوویت... تۆ! چما چ چارەیەکی تر هەبوو جگە لەوەی کە دەبوو یەکسەر بتناسمەوە ئەی ناخودای گریکستان، ئەی باپیرەی ئازیز! تۆ بەو کڵاوە ناخودایەتییەتەوە و بەو زەینە هەمیشە سەرکێش و برسییەتەوە کە ئەفسانەکان دەخوڵقێنی و درۆ دەکەیتە کاری هونەری، ئەی مێبازی سەرسەخت، ئەی تێکەڵەیەک لەحەزمی ئینسانی و حەماقەتی مەلەکوتی، ئەی ئەوەی کە بەغروورەوە لەکەشتیی گریکستاندا ڕێک و پتەو ڕاوەستاویت و هەزارەها ساڵە کڵاوە ئاسنینەکەت دانەگرتووە و هەزارەها ساڵی تریش دایناگریت! لە هەموو لایەکەوە دەتبینم و سەرم لە گێژەوە دەچێ. گا لە باوکێکی تەمەن سەد ساڵە دەچیت و گا لە جەنگاوەرێکی بەهێز و باڵابەرز و قژلوول و شینی شەلاڵ بەخوێی زەریا، گایش لە منالێک دەچیت کە هەردوو مەمکی ئاسمان و عەردی گرتووە و دەیانمژێ. لە هەموو لایەکەوە دەتبینم و هەوڵ دەدەم لەقالبی وشەیەکدا جێگەت کەمەوە تا ڕوخسارت بەدەستەوە بگرم و ڕایگەیەنم: تۆم گرت، ئیدی ناتوانی لەدەستم هەڵبێیت! بەڵام تۆ وشەکە دەشکێنیت، ئاخر چۆن دەتوانیت لەناویدا جێگە بەخۆت بگریت؟ لە دەستم هەڵدێیت و گوێم لێتە لە فەزای ژوور سەرمدا پێدەکەنیت.

بۆسەی چ ناوگەلێکم بۆ نەنایتەوە تا بتگرم! تۆم بەم ناوانە بانگ دەکرد: خواوەندی فێڵباز، خودای جەنگاوەر، خودای جادووگەر، خودای فریوکار، حەوت ڕۆح، چەند زەین، ئەقڵ ڕێوی، ئەقڵ چەند پەلک، ئەقڵ چەند ترۆپک، ئەقڵ ڕاست-چەپ، فریودەری دڵ، جەنگاوەری دڵ، ڕێنوێنی دڵ، ماڵ وێرانکەر، ڕۆح فریودەر، ڕابەری ڕۆح، جیهانگەڕ، کەوان زەین، قەڵاساز، قەڵاوێرانکەر، جەنگاوەری زەریا، سینە ئۆقیانووس، دۆلفین، ئادەمی پێنج ئەقڵ، ئیرادە پۆڵایین، پێشەوا، تەنها، ڕاوچی، بەلەمی سێ ستوونی ئومێد!

جارێکیان لەو سەرەتایانەدا کە نەمدەناسیت، بۆ ئەوەی نەهێڵم دوور کەوییەوە، بۆسەیەکم لەسەر ڕێگەت بۆ نایتەوە و پێم وابوو زیرەکانەترین داو (ئیساکا)بێ نرابێتەوە، بەڵام تۆ داتە قاقای پێکەنین، هەناسەیەکی قووڵت دا و ئیساکا بووە هەزار پارچەوە، ئەوکات تێگەیشتم - بەلوتفی تۆ بوو - ئەی ڕزگارکەری نیشتیمان تێگەیشتم ئیساکا بوونی نییە، تەنها شتێ هەبێ زەریایە و بەلەمێک بەچکۆڵەیی

جەستەی ئینسان کە بەلەمەوانەکەی ئەقڵە. ئەم بەلەمەوانە لە ژوورە ئێسقانییەکەی خۆیدا ڕادەوەستێ، وی کە هەم نێرە و هەم مێ، هەم تۆو دەوەشێنێ و هەم دەزێنێ: هەم غەم دەزێنێ و هەم شادی، هەم جوانی دەزێنی و هەم چاکەخوازی و سەرچڵییەکانی و هەموو تارماییە خوێناوی و ئازیزەکانی دەزێنێ. وی بێ جووڵە ڕادەوەستێ و چاوانی لە قەڵبەزەی مەرگ دەبڕێ کە بەلەمە چکۆڵەکەی بەرەو لای خۆی ڕادەکێشێ و برسییانە هەر پێنج هەستەوەرە برسییەکانی بەسەر ئەرز و زەریادا ڕادەخا، بێ جووڵە لەجێگەی خۆی ڕادەوەستێ، هاوار دەکا: "کوڕینە وەرن بۆ هەر شتێک کە دەرفەتمان بۆ وەچنگهێنانی هەبێ، جامێ ئاوی سارد، شنەیەک کە بەسەر لاجانگەکانماندا هەڵبکا، هەناسەیەکی گەرمی ژن، فیکر، هەرچییەک لەسەر ڕێگەماندا بێ، با دەستوبرد کەین، ئاخر ناتوانین بدۆڕێین!"

عومرێک هەوڵم دابوو کەوانی ئەقڵم تا سنووری شکان ڕاکێشم، بۆ ئەوەی فیکرێکی مەزن بخوڵقێنم بتوانێ مانایەکی نوێ ببەخشێتە ژیان، مانایەکی نوێ ببەخشێتە مەرگ و تەسەللایەکی ئینسان بداتەوە. هەنووکەش بنۆڕە! بەکۆمەکی کات و گۆشەگیری و دار لیمۆی بەشکۆفە ئەو فیکرە ببووە حەکایەت. وای چ خۆشییەک! ساتەوەختی پیرۆز هاتبوو، ئید کرمەکە ببووە پەپوولە.

حاخامێک -حاخام نوعمان- لەڕۆژگاری دێریندا ساڵانێک لەوەوبەر فێری کردبووم کەنگێ کاتی ئەوەیە لێو هەڵبێنمەوە و بدوێم و کەنگێ کاتی ئەوەیە قەڵەم هەڵگرم و بنووسم. وی کەسێکی خاکی و خۆش مەشرەب و ئیماندار بوو، قوتابییەکانیشی فێرکردبوو چۆن دەتوانن خاکی و خۆش مەشرەب و ئیمانداربن. بەڵام ڕۆژێکیان قوتابییەکانی کەوتن بەسەر پێیدا و بەگلەییەوە پێیان گوت: (حاخامی ئازیز، ئەرێ بۆچی تۆیش وەک حاخام سادق نادوێیت، بۆچی ناکەوێتە خستنە ڕووی فیکری مەزن و دۆزینەوەی تیۆرەی گەورە تا خەڵکی بەگوێڕادێران بۆ قسەکانت سەرسام بن؟ چما جگە لە قسەکردن بەزوبانێکی ساکار و حەکایەت گێڕانەوە وەک داپیران، چ شتێکی ترت لە دەس نایەت؟)

حاخامی میهرەبان زەردەخەنەیەکی هاتێ، ماوەیەکی درێژ وەڵامی نەدایەوە، دواجار زاری هەڵێنایەوە و گوتی: (ڕۆژێکیان گەزنەگەل لە پنچکە گوڵێکی سووریان پرسی: خانم! دەتوانیت نهێنیی خۆتمان پێ بڵێیت بزانین چۆن گوڵ دروست دەکەیت؟ پنچکە گوڵەکە وەڵامی دانەوە: خوشکینە، نهێنیی من زۆر ساکارە، من بەدرێژایی زستان بەحەوسەڵەو باوەڕ و ئەڤینەوە لە خاکدا کاردەکەم و تەنێ یەک شتم لەزەیندایە ئەویش: گوڵی سوورە. باران بەر قامچیم دەدا، (با) گەڵاکانم دەژاکێنێ، بەفرم لەسەر کەڵەکە دەبێ، بەڵام من تەنێ خەیاڵم لای یەک شتە، ئەویش گوڵی سوور! خوشکینە دەی نهێنیی من ئەوەیە!)

موریدەکانی حاخام گوتیان: (مامۆستا، حاڵی نەبووین!)

حاخام پێکەنیی و گوتی: (خۆیشم بەتەواویی حاڵی نەبووم!)

- (باشە مامۆستا مەبەستت چییە؟)

- (پێم وایە دەمویست بڵێم: کاتێک فیکرێک باڵیم بەسەردا دەکێشێ، ماوەیەکی درێژ بەحەوسەڵە و باوەڕ و ئەڤینەوە کاری تێدادەکەم. کاتێ زارم هەڵدەهێنمەوە- کوڕەکانم ئەمە چ نهێنییەکە!- کاتێ زارم هەڵدێنمەوە فیکرەکە لەشێوەی حەکایەتدا دێتە دەرێ!)

هەمدیس پێکەنیی و گوتی: (ئێمەی بونیادەم ئەوەمان ناوناوە حەکایەت و پنچکە گوڵیش ناوی ناوە گوڵی سوور!).

***

هەرگیز هەستم نەکردووە بابم لەگەڵمدا میهرەبان بووبێ. ترسێک کە وی تیامدا دەی وروژاند هێند گەورە بوو کە هەموو شتەکانی تر- خۆشەویستی و ڕێز و هۆگری- لەناو دەبرد، قسەکانی ڕەق بوون و بێدەنگییەکەشی ڕەقتر، بەدەگمەن دەدوا، کاتێکیش زاری هەڵدەهێنایەوە، ئەوا قسەکانی هاوسەنگ و بەوردی حیسابی بۆ یەکە بەیەکەیان دەکرد، ئیدی چ پاساوێکت بۆ سەرپێچیکردنی شک نەدەبرد. هەمیشە ئەو لەسەر حەق بوو، هەر ئەمەش وای لێ کردبوو هەڵوێستی مەحکەم بێ. زۆرجاران بەخۆم دەگوت: "چ دەبوو گەر بۆ تەنها جارێکیش هەڵەیەکی کردبا، دەشیا ئەوکات ئازایەتیم بدایە بەرخۆم و ڕەخنەم لێ گرتبا، بەڵام ئەو هەرگیز دەرفەتێکی لەو جۆرەی نەداوە پێم، ئەمەش شتێکە کە هەرگیز بونیادەم ناتوانێ لەودا بیبوورێ، داربەڕوویەک بوو بەقەدێکی پتەوەوە، گەڵای پتەو، میوەی تاڵ و بێ گوڵ، تەواوی هێزەکانی دەوروبەری لووش دەدا و هەموو درەختێک لە سێبەری ویدا دەژاکان، منیش لە سێبەری ویدا ژاکام، نەمدەویست لەنێو مەداری هەناسەی ویدا بژیم. کە جحێڵ بووم، ئاڵای یاخیبوونم لەناوەوەمرا بەرزکردەوە، ئامادەبووم خۆم بدەم لە سەرکێشیی گەلی خەتەرناک، بەڵام هەرکاتێ بابم دەکەوتەوە یاد، ئیدی ترسم لێ دەنیشت. هەر لەبەر ئەمەیە، لەترسی بابم ناچاربووم لەبری ئەوەی لەبواری کردەییدا ببمە تێکۆشەرێکی مەزن، لەبری ئەوە بکەومە نووسینی هەموو ئەو شتانەی کە حەزم دەکرد بیانکەم. ئاخر ئەوە بوو خوێنی کردمە مەرەکەب.

***

دوای سێ ڕۆژ، کاتێ بۆ ماڵە چکۆڵەکەی کەنار زەریا گەڕامەوە، ئارامییەک دایگرتم. قورسایی سێبەرێک لە شانم داگیرابوو، ئەو پەتە نهێنی و نادیارە پسابوو کە بەملکەچی و ترسەوە گرێی دابووم. هەنووکە دەمتوانی بئاخڤم و بنووسم و هەرچ شتێکم بوێ بیکەم، ئیدی ناچار نەبووم حیسابی کەس بدەم. ئیدی پاسەوان ڕۆیشتبوو، ئەو چاوە نووقابوو کە دەیبینی و نەدەبوورا، پەیماننامەی کۆیلایەتی ببووە دوو کەرتەوە، هەنووکە ئازاد و ڕەها بووم.

بەمەیشەوە کات زۆر درەنگ بوو. ڕێگەیەکم گرتبووە بەر خۆم هەڵم نەبژاردبوو، بەڵکو ئەوە ڕێگەکە بوو کە منی هەڵبژاردبوو، ئاخر هەموو ڕێگەکانی دواوە و پێشەوەم داخرابوون. لە هەرێمی دابونەرێتی چەسپاو و هاوسۆزی و ڕقی چەسپاودا جێگیر بووم، ئیدی هەنووکە کاتی ئەوە بەسەرچوو بوو گۆڕانکاریی خێرا و ئاڵوگۆڕ لەشەڕگەکاندا بکرێ. ئەو ڕێگەیەی گرتبوومەبەر دەبوو بیگەیەنمە کۆتایی، ئەمە و چ شتێکی تر نا. بەڵام هەنووکە دەرفەتێکی مەزنم هەبوو، سووکەڵە ببووم، دواجار دەمتوانی بەئارامی و بەو شێوەیەی خۆم دەمویست بەگۆرانی گوتنەوە، بەپێکەنینەوە، بەڕاوەستان و گەمە کردنەوە هەنگاو هەڵێنم، ئیدی لەبەرامبەر هیچ کەسێکدا هەستم بەشەرم یاخود ترس نەدەکرد، لە ژیانمدا تەنێ لە یەک

کەس ترسابووم: ئەویش لە بابم. ئیدی هەنووکە کێ هەبوو لێی بترسێم؟ کە مناڵ بووم کاتێ سەیریم دەکرد وەک غۆلێک دەمبینی، کە گەورەتر بووم هەموو شتێکی دەوروبەرم، بەئینسان و خانوو و درەختەکانەوە چکۆڵەتر بوونەوە، تەنێ بابم بوو بەو شێوەیە مایەوە کە بەمناڵی بینیبووم: یەک غۆل لە بەرامبەرمدا قەدی ڕاست دەکردەوە و بەشی خۆمی لە هەتاو دەبرد. بێ هوودە هەوڵم دەدا لەماڵە باب نەمێنمەوە، گەرچی ئاوارەییم کردە پیشە و سەفەرم کرد و خۆم هەڵدایە نێو سەرکێشیگەلی سەختی ئەقڵییەوە، کەچی سێبەری وی هەمیشە لەنێوان من و ڕووناکیدا لەجێگەی خۆی مایەوە، بۆیە بەردەوام لەخۆرگیرانێکی هەمیشەییدا سەفەرم کردووە.

برێکی زۆر تاریکی، بڕێکی زۆر لە بابم لەمندا هەن، بەدرێژایی ژیانم هەوڵم داوە ئەم تاریکاییە بکەمە ڕووناکی، هەوڵێکی سەخت و بێڕوحمانە بووە، گەر بۆ تاقە ساتێک ماندووبام و ڕێگەم دابا دەرفەتێکی چکۆڵە بکەوتایە دوژمنایەتییەکەوە ئەوا تیادەچووم. گەر هەندێ جاریش براوەبام، ئەوا ئەو براوەییە چ ئازار و چ برینگەلێکی لێ دەکەوتەوە! ئاخر من پاکژ لەدایک نەبووم، کەوتمە جەنگەوە تا پاکژ بم، لای من چاکەخوازی بەری سروشتم نەبووە، بەڵکو بەری جەنگەکانم بووە، خواوەند ئەوەی پێ نەبەخشیوم، بەڵکو دەبوو هەوڵم دابا بەزەبری شمشێر لێم سەندبا، لای من خاکی چاکەخوازی تەپۆڵکەیەک شیاکەیە کە شکڵ و شێوەی خۆی گۆڕیوە.

هەرگیز ئەم جەنگە نەبڕایەوە، تا ئێستا نە دۆڕاوم و نە بەتەواویش بردوومەتەوە، هەمیشە لەجەنگدام، دەشێ لەهەر لەحزەیەکدا بێ بەتەواوی تیاچم و دەشێ لە هەر لەحزەیەکیشدا بێ بەتەواوی ڕزگارم بێ. ئاخر من هێشتا بەبەرزەخدا تێدەپەڕم کە بەباریکیی موو بەژوور هەڵدێرەوە دەلەرێتەوە.

***

خۆم ڕووت کردەوە، خۆم دایە زەریا و مەلەم کرد. ئەو ڕۆژە هەستم بەنهێنیی پیرۆزی فەریزەی غوسڵ لەساکارییە نەمرەکەیدا کرد، تێگەیشتم بۆچی زۆر لە ئایینەکان ئاو و حەمام، بەمانایەکی دی غوسڵ، بەمەرجێکی پێشینە و حەقی ئەو سرووتانە دادەنێن کە کەسی هیدایەتکراو ژیانی نوێی پێ دەس پێ دەکات. فێنکایی ئاو تا مۆخی ئێسکەکانی ڕۆدەچێ، بەڕۆح دەگا و ڕۆح بەبینینی ئاو وەک مەلێکی چکۆڵەی زەریا شادومانانە باڵەکانی لێک دەدا، خۆی دەشوا و خەنی دەبێ و دەبووژێتەوە. ئاوها ئاوی سادەی ڕۆژانە دەبێتە ئاوی نەمری ژیان و لەدایکبوونێکی نوێ دەبەخشێتە ئینسان. کاتێ کەسی هیدایەتکراو لە ئاو دێتە دەرێ، دونیا لەبەر چاوانیدا گۆڕاوە، دونیا نەگۆڕاوە، دونیا هەمیشە سەرسوڕهێن و ترسناک، گوناهبار و پڕ لەجوانییە، بەڵام هەنووکە، دوای غوسڵ، ئەو چاوانە گۆڕاون کە دونیا دەبینن.

کە لەزەریا هاتمە دەرەوە، خۆر لەئاوابووندا بوو، دوو دوورگەی چۆڵ لەبەرامبەرمدا گوڵڕەنگ ببوون، وەک بلێی ڕۆژ هەڵاتبێ، شەپۆلە دلڕفێنەکان بەسەر چەوە سپییەکەدا بەئارامی چپەچپیان بوو، تەواوی کەنارە دێرینەکە بەدڵنیایی زەردەخەنەی دەهاتێ، بەلەمێکی ماسیگرتن بەسەوڵە بریقەدارەکانییەوە

تێپەڕی. سەوڵەکان کە لەئاوەکەیان دەدا و برینداریان دەکرد، ئاسەوارێکیان لەتەلاّی تواوە لەشوێنی خۆیاندا جێ دەهێشت. لەناو بەلەمەکەدا، ماسیگر بەتوندی ئاهی هەڵدەکێشا و دەنگی هەناسەی لە سکوتی ئێوارەدا لێوڕێژ بوو لەشکۆ و سۆزی شەهوانی. وی کە جحێڵ و بێ هاودەم بوو، بەجوانی زەریای هێند بەرگە نەگیراو دەبینی، کە ئیدی تەنێ ئاهەکانی دەیانتوانی ئەو جوانییە لە خۆیاندا جێگە بکەنەوە.

هەنووکە دوورگە چکۆڵەکان بەڕەنگی وەنەوشە بوون و زەریا تاریک تر دەبوو. مەلانی شەو بەدەم هەستکردن بەفێنکایی شەوەوە پێڵووەکانیان کردنەوە، برسی بوون. دوو شەمشەمەکوێرە بەدەمی کراوەوە بەژوور سەرمەوە بەبێدەنگی باڵیان لێک دەدا و بەدووی نێچیردا دەگەڕان، ئەوانە ڕۆژانێک مشک بوون -پسپۆڕان ئەمە نازانن بەڵکو جوتیاران دەیزانن- بەڵام خۆیان کردووە بەکڵێسادا، لەجەستەی مەسیحیان لەنانی پیرۆزدا کرۆژتووە و ئیدی باڵیان لێ ڕواوە. لەبوولێڵدا جەستە مشک ئاساکانیانم تەماشا دەکرد و هەمدیس هاوئاهەنگی پەنهانی دونیا لێوڕێژی کردم لە سەرسامی. بونیادەم و ئاژەڵان بەهەمان یاسای ساکار بەڕێوەدەبرێن، سەرکێشییەکانی ڕۆحی ئینسان و خوشکە شەمشەمە کوێرە یەکێکن، ڕۆحی ئینسانیش ڕۆژانێک مشک بووە، لە جەستەی مەسیحی خواردووە، لەشێوی ڕەببانیدا بەشداریی خودای کردووە و ئیدی باڵی لێ ڕواوە.

چ ئاژەڵێک شک نابەم قێزەوەنتر لەمشک و چ مەلێک شک نابەم نەفرەتاوی تر لەشەمشەمەکوێرە و چ قلاّفەتێکی خولّقاویش لە گۆشت و تووک و ئێسک شک نابەم ترسێنەرتر بێ لەجەستەی ئینسان، بەڵام بنۆڕە لە چۆنێتیی گۆڕانی ئەو هەموو پیسییە کاتێ خواوەند تیایاندا جێگیر دەبێ - تۆوێک کە دەبێتە باڵ-

گەڕامەوە ماڵ. بەدرێژایی شەو ئەم ئەندێشەیە سەبووری دامەوە. لای سپێدە بابم هاتە خەونم، ڕوخسارە بێجووڵەکەی پرشنگی دەدا و تژیی بوو لەمیهرەبانی. لەنێو چیمەنێکی سەوزدا بەرامبەرم ڕاوەستا، زۆر بالاّبەرز و زۆر تەنک وەک ئەوەی لەهەور خولّقابێ. هەروا کە دیقەتیم دەدا و بەخۆشحاڵی خەریک بوو دەمم دەکردەوە تا ئەو وشە شیرینەی پێ بڵێم کە تا لە ژیاندا بوو پێم نەگوتبوو، ئیدی شنەیەکی فێنک هەڵی کرد- چما ئەوە شنە بوو یاخود هەناسەی خۆم؟- هەورەکە جوولاّ و تەنکتر بۆوە و شێوە ئینسانییەکەی پێشووی بزرکرد و وەک شەونمی بەرەبەیان بەهەموو لایەکدا، بەسەر گژوگیاکەدا پرژا.

کاتێ وەئاگا بوومەوە، هەتاو هاتبووە ژوورەکەمەوە و ڕووی تەختەنوێنەکەی داپۆشیبوو، خۆم بەباسکمەوە گرت تا لەپەنجەرەکەوە لەدەرەوە بنۆڕم، زەریا پێدەکەنی و مەمکە چکۆڵەکانی وەدیارخستبوو تا تیشکی گەرم بتوانێ نەوازشیان کات، ئەمە ڕۆژێکی جوانی خواوەندییانەی تر بوو، هەموو بەیانییەک دونیا سەرلەنوێ پاکیژەیی خۆی کەشف دەکا. پێدەچوو لەهەمان لەحزەدا گەرموگوڕ لەنێو دەستی خواوەندوە هاتبێتەدەر. وی خاوەن چ یادەوەرییەک نییە، هەر بۆیە هەرگیز چرچ و لۆچی لەسەر ڕوخساری دەرناکەوێ، نە بیری دێ ڕۆژی پێشوو چی کردووە و چ نیگەرانیش نییە لەوەی چما دەبێ سبەینێ چ بکات. بەڵکو لەگەڵ ساتەوەختی ئێستادا مامڵە دەکا وەک ئەوەی ئەبەدبێ، چ لەحزەیەکی دی بوونی نییە، پێش و پاشی ئەم لەحزەیە (هیچ)ە.

لەبەردەم پەنجەرەکەدا دانیشتم تا هەتاو ڕاستەوخۆ لە سینەم بدا و بەسەر پەڕە قاقزی سپیدا نەویمەوە. پەڕە قاقزی سپی نەبوو، بەڵکو ئاوێنەیەک بوو کە تیایدا ڕوخساری خۆم دەبینی، دەمزانی ئەوەی دەینووسم ددان پیانانێکە، ساتەوەختی یەکلاکەرەوەی ڕۆژی قیامەت بوو، لەبەردەم دادوەری نادیاردا ڕادەوەستیت و دڵت بەبێ شەرم دەکەوێتە ڕاگەیاندنی گوناهەکانی: دزیم کردووە، خەڵکم کوشتووە، درۆم کردووە، زینام لەگەڵ ژنی دراوسێدا کردووە، سوپایەکی تەواوم لەخواوەندان پێک هێناوە، سوژدەم بۆ بردوون، تێکوپێکم داونەتەوە، خواوەندانی ترم ڕۆناون، جورئەتی ئەوەم هەبووە حەز بکەم لە ئینسان تێپەڕێنم و ئەو شتە بکەم کە تۆ نەتتوانیوە یاخود نەتویستووە بیکەیت، دەستم لەگەڵ تەواوی هێزە ڕووناک و تاریکەکاندا تێکەڵاو کردووە تا تۆ لە عەرشەکەت بهێنمە خوارەوە، ئەوسا خۆمی لەسەر دانیشم و یاسایەکی نوێ لەدونیادا بەرقەرارکەم- یاسایەک کە زوڵم و زۆر و برسێتی تێدا کەمتربێ، چاکەخوازی تێدا زیاتر و ئەڤینی تێکۆشەرانەی تێدا فرەتر.

هەستم کرد دڵم لەناخمدا هاوار دەکات، گلەیی و گازەندەی زۆر بوو، سەرپێچی خواوەندی دەکرد و کاتی ئەوە هاتبوو ڕاپۆرتێک ئامادەکا و لەبارەی تووڕەی و عەزابەکانییەوە ئاگاداری کا. گالیسکەی عومر بۆ پێشەوە خلۆر دەبۆوە و منیش لەگەڵیدا بۆ پێشەوە خلۆر دەبوومەوە. دەبوو بئاخڤم و ئەوجا خاک زارم داخا، ئاخر هەر ئینسانێک هاوارێکی هەیە، هاواری خۆی، دەیەوێ بەر لەمردن ئەو هاوارە بکێشێ. بۆیە پێویستە لەسەرمان، کات بەهەدەر نەدەین، نەبا ئەجەل بوارمان نەدات. ڕاستە ئەم هاوارە بێهوودە لەفەزادا پەرش دەبێ و دەشێ چ گوێیەک نەبێ چ لە ئاسمان و چ لەسەر عەرد بیژنەڤێ. بەڵام قەیدی ناکا، خۆ تۆ مەڕ نیت، بەڵکو تۆ ئینسانیت. ئینسانبوونیش واتە ئارام نەگرتن و هاوارکردن. کەواتە دەی هاوارکە!

بەخۆم گوت: مەترسە.. مادامەکی تۆ ئاژەڵێکی فانیت، ئەوا دالّغەی ئەوە لێت نەدا کە ناتوانیت دەس وەردەیتە بەڕێوەبردنی گەردوونەوە. حەیفێک کە بەقودرەتی خۆت هۆشیار نیت، گەر هۆشیار بایت، ئەوا تا هەنووکە لە سنووردارییەکانی مرۆڤایەتیت تێپەڕاندبوو!

***

بەهار هات و من هێشتا دەجەنگیم و هەوڵم دەدا تا ئەو ماینە سەرکێشانە - وشەکان - ڕام کەم. گەرچی هەزارەها و ملوێنەها ساڵ لە پەیدابوونی یەکەمین ئینسان تێپەڕیوە، کەچی شێوازی لەبۆسەنانی (نادیار) و یاساگەلی ڕاوەدوونانی هەر وەک خۆیەتی. هێشتا هەمان فێڵ بەکاردەهێنین، هەمان نوێژ دەکەین کە بەرژەوەندییەکی شەخسی لە پشتەوەیە، دەپاڕێینەوە، هەڕەشە دەکەین، بەهەمان فێڵەوە بۆسە بۆ نادیار دەنێینەوە، چونکە ڕۆح ناتوانێ لەژێر باری قورسی جەستەدا باڵ لەیەک دا. ناچارە شوێنپێی جەستە هەڵگرێ.

مرۆڤی سەرەتایی لە ئەشکەوتەکاندا هەوڵی دەدا وێنەی ئەو ئاژەڵە دڕندانە بکێشێ کە دەیویست ڕاویان کا. ئەو بۆ ئەوە ئەم کارەی دەکرد چونکە برسی بوو، چ مەبەستێکیان نەبوو لە بەرهەمهێنانی

هونەر یان جوانی دەگمەن. ئەو هێڵکارییانەی دڕندەکە، کە بەڕەنگ یاخود هێڵ لەسەر بەرد دەیانکێشا، بۆ ئەوان جادوو بوو، تەڵەیەکی سیحراوی بوو کە ئاژەڵە دڕندەکەی بۆ لای خۆی ڕادەکێشا و پێوەی دەبوو. بەم پێیە زۆر پێویست بوو وێنەکە بەپێی توانا لەئۆرگینالەکە بچێ تا بەهاسانی بتوانرێ ئاژەڵەکە فریودرێ.

منیش بەهەمان شێوە وشەکانم وەکو تەڵە، بەتەواوی فێڵێکەوە کە بەڵەد بووم دەنایەوە تا ئەو هاوارە سرکە ڕام کەم کە یەکبینە بەبەردەممدا تێدەپەڕی.

کوتوپڕ دیواری درزتێبووی کەشف و هەوڵ بەبێ سرتە ڕما، ڕێک وەک ئەو وەحشییانەی بەدۆزینەوەی ناوی خواوەند یان ئەو شەیتانەی عەزابییان دەدا، دەتوانن لغاوی کەن و سواری بن و قامچی لێدەن و بۆ هەر جێگەیەکیان دەوێ بیبەن. منیش هەروا بەناونانی پاڵەوانەکەم هەستمکرد هێزی ئەوم تێ دێ و لاسارانە دەچمە پێش، تەواوێک وەک ئەوەی کە هێزی ئەسپ دزە دەکاتە سوارەکەی سەر پشتییەوە و هێز و گوڕی ئەوی تێ دێ.

پەردەی هەموو شتێک لەپێش چاوانمدا هەڵدرایەوە – سێبەرگەلی خاڵی کە لەحەسرەتی ئەوەدا بوون خوێنی خۆمیان بدەمێ تا بتوانن ببنە جەستە، سەفەر و سەرکێشییەکانی قارەمان، جەنگەکان، قەتڵوعامەکان، سووتانەکان، ئەڤین و ئەڤینداریەکان، ڕووبەڕووبوونەوەی نهێنییانە لەگەڵ ڕۆحگەلی مەزن، دواجاریش لەکۆتایی سەفەردا بەلەمێکی درێژکۆڵە و باریکی وەک تابووت و لەنێو بەلەمەکەشدا دوو بەلەمەوانی پیر، دوو جەنگاوەری پیر، ئیزراییل و پاڵەوانەکەم. شەپۆڵەکانی نێوەندی زەریای کریتی کە یەک بەدوای یەکدا دەهاتن و لەبەر هەتاودا پرشنگیان دەدا و پێدەکەنین و بەچرپە سەریان دەکێشا بەخرە بەردی کەناردا. ئەم شەپۆلانە بوونە بەیتی هەشت تەفعیلەیی و قەڵەشی بەهەتاو شۆڕاوی زەینم لەخۆی گرتن و ئەمیش وەک کەناری کریت کەوتە پێکەنین.

بەتێپەڕینی ڕۆژەکان و هەفتەکان، یەکبینە نیگەرانی هاتنی سپێدە بووم تا سەرلەنوێ سەر بەسەر پەڕە قاقزی سپیدا شۆڕکەمەوە و بزانم ئەوڕۆکە پاڵەوانەکەم چ دەکات، گەرەکییەتی بۆ کوێ بڕوا، چۆن لەگەڵ ئەو هێزە رووناک و تاریکانەدا زۆران دەگرێ کە لە ئاسۆوە هەڵدەکەن و هەوا دەکەنە چارۆکەکەیەوە. خۆیشم نەمدەزانی چ ڕوودەدات، چاوەڕێ بووم، ئەفسانەم لەناوەوەمڕا دەکردەوە تا فێر بم، بێ چ نەخشەیەکی ئەقڵی دەمنووسی. ئاخر هێزی تر حوکمیان دەکردم، هێزگەلێک کە لەسەردا کۆنەببوونەوە، بەڵکو لە دەوروبەری کەلەکەدا. دەستمیان ڕێنوێنی دەکرد و زەینیان ناچار دەکرد بەردەوام بێ و یاسا بەرقەرارکات.

هەرگیز لەوەوبەر ئازار و ئارامی کپی کرمی ئاوریشمم بەوەها هەستی لێکچوونەوە تەجرووبە نەکردبوو. کاتێ تەواوی ئەو گەڵا تووانە هەرس دەکات کە خواردوونی و دەیانکاتە ئاوریشم، ئیدی قۆناغی داهێنان دەست پێدەکات، سەری بەملاولادا ڕادەوەشێنێ، هەناوی بەلەرزێکی گرژ بووەوە بۆ دەرەوە دەڕژێنێ، ئاوریشمەکە ڕست ڕست ڕادەکێشێ و بەتاقەت و حیکمەتێکی عاریفانەوە کفنی خۆی – سپی، ئاڵتوونی، هەر هەمووی لە ماتریاڵی گرانبەها – دەچنێ.

پێم وایە چ ئازارێکی شیرینتر و چ ئەرکێکی بەپەلەتر نییە لەوەی کە کرم ببێتە ئاوریشم و جەستە ببێتە ڕۆح. چ بەرپرسیارییەکی تر نییە تا ئەم ڕادەیە هاوگونجاو بێ لەگەڵ یاسا باوەکانی کارگەکەی خواوەندا.

نیگای کریتییانە

لە تەواوی ئەو وەختەدا کە ئینسان سەرگەرمی داهێنانە، نەخۆشی بەیانیانی ژنێک باڵی بەسەردا دەکێشێ کە کوڕەکەی بەهەناوی خۆی خۆراک دەدا، من لەو ساتانەدا دیداری خەڵکیم پێ مەحاڵە، چکۆڵەترین دەنگ تەواوی جەستەم لەرز لێ دێنێ، وەک بلێیی ئاپۆلۆ بەر قامچی دابێتم و دەمارە دەرپەڕیوەکانم بەهۆی بەرکەوتنیان بەهەوا زامدار بووبێتن.

شیعرە هەشت بەیتییەکان بەهاتوباتەوە، بەیت لە دوای بەیت هەڵدەقوڵێن و وەک زەریا لەسەر پەڕە قاقزەکە پەرش دەبوونەوە، بێ جووڵە لەسەر کورسییەکە دانیشتبووم و نەبەرد و میحنەتەکانی ئۆدیسەم تەجروبە دەکرد، بۆ سەفەرێکی بێ گەڕانەوە لەنگەری گرتبوو، هەنووکە دوورگە چکۆڵەکەی، ژنە چکۆڵە و ناچیزەکەی، کوڕە سافیلکە و دڵسافەکەی زۆر بۆی پەرۆش بوون، بەبێزارییەوە سەفەری کرد، لە (ئەسپارتا) ڕاوەستا و (هیلین)ی ڕفاند، ئاخر هیلینیش سیوای لە ژیانی ئاسوودە ببۆوە، چوو بۆ کریت و بەپەیوەندیکردن بەبەربەرەکانەوە کۆشکی گەندەڵبووی سووتاند، بەڵام خەریک بوو دەخنکا، تەنانەت ئەم دوورگەیەش دووچاری هەناسەتەنگی دەکرد و هەمدیس ڕێی باشووری گرتەبەر. من خۆم لە کەشتییەکەی ویدا دانیشتبووم و لەگەڵیدا سەفەرم دەکرد، پەیکەرێکی بووکی زەریا لە پێشی کەشتییەکەدا بوو، زەینم ببووە کەونێکی تەواو، زەینم ببووە گۆی عەرد و بەمەرەکەبی سوور ئەو بەندەرانەم لەسەری دیاری دەکرد کە دەیانگەیشتینێ و ئەوانەش کە هێشتا پێیان نەگەیشتبووین– تا کۆتایی ئەرز– نیشانەم دەکێشا. هەموو شتێکم دەزانی، هەموو شتێکم دەبینی و ڕێگەم گرتبووەبەر، ڕێگەی خەتەرناک لە ناوەوەمڕا بەئاشکراییەکی تەواو دەدرەوشایەوە. بەڵام چەند زەحمەتە داخستنی تەواوی ئەو خەونە بەوشە، بێ ئەوەی تەنها قەترەیەک بڕژێتە دەرێ.

هونەرمەند لەگەڵ ماددەیەکی ڕەق و نەبینراودا دەکەوێتە زۆران، ماددەیەکی زۆر باڵاتر لەخۆی، تەنانەت گەورەترین براوەش لەو زۆرانەدا بەدۆڕاوی دێتەدەرێ. چونکە قووڵترین نهێنییەکانمان، تاقە نهێنییەک کە شیاوی دەربڕینە، هەمیشە بەبەیاننەکراوی دەمێنێتەوە، ئەم نهێنییە هەرگیز تەسلیمی چوارچێوەی ماتریالیی هونەر نابێ، ئاخر لەنێو هەر وشەیەکدا دەخنکێین، بەبینینی درەختێکی چرۆکردوو یان پاڵەوانێک یان ژنێک یاخود ئەستێرەی بەیان هاوار دەکەین: (ئاه!) بێ لەوانە چ شتێکی تر لەگەڵ شاگەشکەییماندا نایەتەوە. کاتێ دەکەوینە شیکارکردنی ئەم (ئاه)ە، دەخوازین بیکەینە فیکر و هونەر و بیبەخشینە ئینسان و لەفەنابوون قوتاری کەین. چەند ناچیزە خۆ دەنوێنێ و وشەکان برۆنزی و بەباق و بریق دەبن و تژیی دەبن لە هەوا و لە خەیاڵ!

بەڵام ئەفسووس چ ڕێگەیەکی تر نییە بۆ گواستنەوەی ئەم (ئاه)ە – تاقە بەشی نەمریی لە ئێمەدا– بۆ

ئینسان. وشەکان! ئەفسووس کە بۆ من چ ڕێگەیەکی تر نەبوو. جگە لە بیست و شەش سەربازی دلێر– بیست و شەش پیتی ئەلفوبێ– دەسەڵاتم بەسەر چ شتێکی تردا نەبوو. گوتم: (نەفیرێکی گشتی ڕادەگەیەنم و سوپایەک پێکەوە دەنێم و دژی مەرگ دەجەنگم!)

چاک دەزانم مەرگ لە تێشکان نەهاتووە، بەڵام بەهای ئینسان لەسەرکەوتندا نییە، بەڵکە لەبەرخۆدانیدایە لەپێناوی سەرکەوتندا، ئەمەش دەزانم کە لەوەی تر سەختترە، بەهای ئینسان تەنانەت لەبەرخۆدان لە پێناوی سەرکەوتنیشدا نییە، بەڵکە بەهای ئینسان تەنها لەیەک شتدایە، ئەویش ئازایانە ژیان و مردن و سەرنەوی نەکردنە بۆ هیچ جۆرە سزایەک. ئەم بنەمای سێیەمەش دەزانم کە ئەمیش لەوانی تر سەختترە: دڵنیابوون لە نەبوونی سزا نابێ زەندەقمان بەرێ، بەڵکو دەبێ لێوڕێژمان کا لە شادومانی و شکۆ و جوامێری.

هەروا کە دەمنووسی، دەمبینی هەمیشە دوو وشە وەدیار دەکەوتن و نەیاندەویست دوورکەونەوە، گەرچی من بۆ خۆم ئەوەم نەدەویست و لەڕاستیدا هەوڵم دەدا خۆمیان لێ بەدوور بگرم. ئەو دوو وشەیە خواوەند و هەڵگڕان بوون. خواوەند چییە؟ هێزی مەزنە یان ئومێدی مەزن یاخود یەقینی مەزن؟ یان دەشێ گومانی مەزن بێ؟ گەرچی ساڵەها بوو تێدەکۆشام، کەچی هێشتا نەمدەتوانی وەڵامێکی ئاشکرا بۆ ئەم پرسیارە تراژیدییە بدۆزمەوە. ئاخر وەڵامەکە لەناوەوەمڕا بەپێی ئازایەتی یان بڕوا یاخود ئەو ترسە دەگۆڕا کە ڕۆحم لەمیانەی ڕامانەکانیدا لەخواوەند هەستی پێ دەکرد. هەرگیز تەواو دڵنیا نەبووم کە چما دەبێ لەپاڵ کام یەک لەم سێ سایرینەوە: هێز، ئومێد، یەقین – ڕاوەستم و ڕۆحمی پێ بسپێرم. ئاخر هەر سێ سترانەکە وەک یەک ئەفسوونیان دەکردم و هەرچەندێک زیاتر گوێم بۆ یەکێکیان ڕادێرابا، ئیدی ئارەزووم بۆ پێشڕەویکردن کەم دەبۆوە، بەڵام لە تەواوی تەمەنمدا لە یەک شت دڵنیابووم، ئەویش ئەوە بووە کە تەنهاو تەنها ڕێگەیەک بەخواوەند کۆتایی دێ ئەویش هەڵگڕانە نەک دابەزین، نەک ڕێگەی ئاسۆیی، بەڵکو تەنها هەڵگڕان. بێ توانایییم لەجیاکردنەوەی ئاشکرای واتاکانی وشەی خواوەند– وشەیەک کە بەهۆی زۆر بەکارهێنانییەوە چ بەهایەکی نەماوە– چەندین جار دووچاری دڵەڕاوکێی کردووم. بەڵام سەبارەت بەو ڕێگەیەی بەخواوەند، یان بەمانایەکی تر بەترۆپکی بەرزی ئارەزووی ئینسان کۆتایی دێ، هەرگیز دوودڵی لەخۆوەی نەپێچاوم.

ئەمەش بڵێم، کە هەمیشە سێ مەخلوقی خواوەند ئەفسوونیان کردووم، کرم کە دەبێتە پەپوولە، تەیرە ماسی کە لە ئاودا باز دەدا تا بەشکم لە سروشتی خۆی تێپەڕێنێ، کرمی ئاوریشمیش کە هەناوی خۆی دەکاتە ئاوریشم. ئاخر لەگەڵ ئەو سێ بوونەوەرەدا، هەمیشە هەستم بەیەکانگیرییەکی عاریفانە کردووە، لەبەرئەوەی هەمیشە لەلای من سومبوڵ بوون بۆ ڕێگەی ڕۆحم. مەحاڵە بتوانم ئەو شاگەشکە بوونە گوزارشت لێ بکەم کە بۆ یەکەم جار بەبینینی هەڵکۆڵراوی قۆزاخە و پەپوولەیەک لەسەر دوو تای تەرازوویەکی ئاڵتوونی لەقەبرسانی شاری (میس) دایگرتم. چێژێک کە بەبینینی ئەو هەڵکۆڵراوە تیامدا وروژا، لەوەسفکردن نایەت. پەرۆشی قۆزاخە بۆ بەپەپوولە بوون، هەمیشە ڕەمزی بەپەلەترین و لەهەمان کاتدا ڕەواترین ئەرکی ئەو –ئینسان– بووە، خواوەند لەشێوەی کرمدا دەمانخولقێنێ، ئەوە ئەرکی ئێمەیە

کە دەبێ هەوڵ بدەین ببینە پەپوولە.

کاتێ تەیرە ماسیم بەسەر تابلۆ گەچییەکانی (کنۆسۆس)ەوە بینی، هەمان خۆشی و شاگەشکەبوون دایگرتم، بەو باڵانەی بۆ خۆی دروستی کردبوون، بەسەر زەریادا دەسووڕایەوە. هەستم دەکرد لە باپیرە هێجگار دوورەکانم دەچم، هەنووکە دوای هەزاران ساڵ شوێنپێیانم هەڵدەگرت: ئاخر منیش سەرزەمینی کریتم دەکردە باڵ.

ڕۆژێکیشیان لەگوندێکی چکۆڵەی یەکێ لەدوورگەکانی گریکستاندا، ئەیکۆنی پاکیژەم بینی– بینیم؟ دەشێ لە خەوندا بینیبێتم– کە ئیمانداران لە چوارچێوەیەکی دڕکیان نابوو، گەرای کرمی ئاوریشمیان بەسەر چوارچێوەکەدا پەرش کردبوو، گەراکان ترووکابوون و کرمگەلی موجیزە نوێن ڕۆژانە گەڵا توویان خواردبوو. ڕۆژێکیان کە ئەیکۆنەکەم بینی، کرمەکان ئەرکی سەرشانیان بەجێ هێنابوو، گەڵا تووەکانیان هەرس کردبوو، کردبوویانە ئاوریشم، پاکیژەش بەقۆزاخەی سپی لەچوارچێوە گیرابوو. بەخۆم گوت: (چ دەبوو گەر بمتوانیبا تا بەهارێ لەبەردەم پاکیژەدا بمامایەتەوە و کردنەوەی قۆزاخەکان و پەپوولە لوولخوواردووە سپییەکان – بەقەولی جوتیاران ڕۆحگەلم – ببینیبا کە بەچاوانی درەوشاوە و زۆر وردیان دایکی خواوەند لە ئامێز دەگرن.)

مەسیحییەکی ئیماندار پێم دەڵێ: (ئەوەی بینیوتە خەون نەبووە، ئاخر تۆ کرمت نەبینیوە، بەڵکو ئێمەی مرۆڤت بینیوە. کاتێ ئەرکی خۆمان لەسەر ئەرز بەجێ دەهێنین و دەچینە گۆڕەوە، لەوێشەوە لەشێوەی ڕۆحدا دێینە دەرێ و تا ئەبەد بەدەوری دایکی خواوەنددا باڵ لێک دەدەین. خواوەند چاوی پێ بەخشیوین تا بەو چاوانە و بەبینینی کرمی ئاوریشم ڕێنوێنیمان کا. ڕەمزی پیرۆز و پێغەمبەرانە بۆ ساتێک دڵمان دەخرۆشێنێ، بەڵام زات ناکەین هەنگاوی تر هەڵێنین: باوەڕهێنان و گۆڕینی ئومێد بەیەقین!)

***

بۆ بەیانی دونیا ڕووناک و هەڵمی لێ هەڵدەسا. شەو زریانێکی توند هەڵی کردبوو، خاکی تینوو ئاوی ئاسمانی خواردبۆوە و بووژابۆوە. کە چوومە لای پەنجەرەکە، بۆنی خۆشی ئەرز و زەریا گەیییە کەپووم، ئاسمان تازە خۆشتوو، لە تیشکی هەتاودا بەسپێتیی ئەڵماس دەدرەوشایەوە. سینگی منیش وەک پارچە عەردێک تێر ئاو و بووژابۆوە، ئاخر ئەویش وەکی خاکی تینوو، تەواوی زریانەکەی شەوی لەئامێزگرتبوو، ئەو چێژەی هەستم پێ دەکرد هێند گەورە بوو کە پێم مەحاڵ بوو چەمینەوە بەسەر پەڕە قاقزدا و گۆڕینی دونیا بۆ بتگەلی هەشت تەفعیلەیی، هەربۆیە دەرگاکەم کردەوە و چوومە دەرێ.

مانگی ئاب بوو، سەخیترین و خۆشەویستترین مانگ، وەک سەرگەورەی خێزانێک، کە بەباوەشێک میوەی ئاودارەوە، بەبێستانەکانی کاڵەک و بەرەزەکاندا دەگەڕێ و دەموچاو و جلکەکانی شەراباوی بووە، ساتیرێکی پیرۆز بەدوو غەبغەبە و سێ ورگ و کلکێکی ستوونییەوە نەمرانە لەڕەزەکاندا –گریکستان– ترێ ڕنی دەکات.

ئەوانە چوار خواوەندی خۆمانەن، خودایانی ڕاستەقینە و نەمر. ئاخر لەژێر هەتاوێکی ئاوهادا و بەرامبەر زەریایەکی ئاوها و لەنێوان ئاوها نەمرییەکدا، چۆن خواوەندیانی تر - بەبێ ورگ، بێ شادی، بێ گەلامێو بەلاجانگەکانیانەوە، دەیانتوانی بێنە دونیاوە، چۆن دەیانتوانی بەختەوەر بن؟ کوڕان و کیژانی گریکستان چۆن دەیانتوانی باوەڕ بەبەهەشتێکی جیاواز لەم بەهەشتە ئەرزییە بهێنن؟

چووبوومە نێو ڕەزەکانەوە، کیژۆڵانی چکۆڵە ترێیان دەڕنی، توند ڕوخساریان بەسەرپۆشی سپی پێچابوو تا خۆیان لەتیشکی سووتێنەری هەتاو بپارێزن. کاتێ ڕێبوارێک بەلایاندا تێدەپەڕی، سەریان هەڵدەبڕی. جگە لەدوو چاوی ورد و ڕەش چ شتێکی تر نابینی، دوو چاوی ورد و ڕەش کە لە ڕوناکی خۆردا پرشنگ دەدەن و تژیین لە سێبەری پیاو.

لێگەڕام جەستەم هەر ڕێگەیەکی پێخۆشە ئەویان بگرێتەبەر. لەزەتێکی زۆرم دەبرد لەوەی جەستەم ڕێنوێنیم دەکا نەک خۆم. متمانەم پێی بوو، ئاخر کاتێ جەستە بەنووری گریکستان شۆردرابێ، ئەوا ئیدی ماددەیەکی کەڕو لاڵ و بێگیان نییە، بەڵکو لێوڕێژە لەرۆحێک کە نوورانی کردووە. خۆ گەر لێگەڕێیت سەربەستیی خۆی وەرگرێ، ئەوا دەتوانێ بڕیاری خۆی بدا و بەبێ دەستێوەردانی ئەقڵ ڕێگەی ڕاست بدۆزێتەوە. بەپێچەوانەوە، ڕۆح تارماییەکی غەیبی نییە، لە دڵنیایی و گەرمای جەستە بەهرەمەند بووە و چێژێکی شەهوانی لە دونیا وەردەگرێ، وەک بڵێی دەم و لووت و دەستی هەبێ و دونیایان پێ نەوازش کا. زۆر جاران ئینسان خاوەن ئارامی نییە بۆ پارێزگاریکردن لە تەواوی ئینسانییەتی خۆی، ئیدی خۆی هەتک دەکا، گا ئارەزوو دەکا لە ڕۆحی ڕزگاریی بێ و گا لە جەستەی، پێدەچێ بەهرەمەند بوون بەهەردووکیان سزایەکی توند بێ. بەڵام لێرە، لە گریکستان، ئەم دوو پیرۆز و نەمرە دەتوانن وەک ئاوی سارد و گەرم تێکەڵاو بکرێن و ڕۆح شتێک لەجەستە وەربگرێ و جەستەش شتێک لە ڕۆح، ئیدی ئەو دووە دەبنە هاوڕێ و بەم شێوەیە ئینسان دەتوانێ ساخ و هەتک نەکراو و بێ ژیی سەفەرکات.

لە ڕێگە مەرکانە ئاوێکم بینی و ڕاوەستام، بەزنجیرێکی باریک جامێکی مسینی پێوەکرابوو. تینووم بوو، ئاو تا قولەپێ بووژانمییەوە و کرتەی لەئێسکم هەستاند. تاوێک لەژێر دار زەیتوونێکدا ڕاوەستام، سیسرکەکان زگیان نووساندبوو بەقەدی درەختەکەوە و دەیانزیکاند، کوتوپڕ بێدەنگ بوون، بەبینینی ئەم سیسرکە زلە ترسیان لێ نیشت، دوو جوتیار بەلامدا تێپەڕین، بارە ترێ بەسەر گوێدرێژە چکۆڵەکانیانەوە بوو، بەدانانی دەستیان لەسەر سینگ سڵاویان لێ کردم، لاسکی بۆڵەترێ بەڕیشیاندا هاتبووە خوارێ، ڕێگەکە هەر هەمووی بۆنی شیلەی ترێی گرتبوو، لەبەرامبەرمدا درەختی سەروو و خاچگەلی ڕەشم بینی لەودیو دیواری سەومەعەیەکەوە هەڵکشابوون، ئەوێ شوێنی مردووان و بابیشم لەنێوانیاندا بوو، گەڵا زەیتوونێکم لێکردەوە و لەنێوان ددانما دامنا، زارم پڕ بوو لە تاڵی و تفتی.

لەژێر سێبەری دار زەیتوونەکە هاتمەدەرێ و هەمدیس کەوتمەوە ڕێ. ئەوکات تێگەیشتم کە جەستەم بۆ کوێم دەبا بۆ لای باپیرە دێرینەکان بەچاوانی ورد و بایامییانەوە، بەلچولێوی ئەستوور و هەوەسباز و نێوقەدی باریک و ئەنگوستیلەییانەوە، باپیرانێک کە هەزاران ساڵ لەمەوبەر ئازایانە لەگەڵ خواوەندی قودرەتمەند، لەگەڵ گادا گەمەیان کردبوو.

پێم وایە ئینسان هەرگیز ناتوانێ ترسێکی قووڵتر و ڕیشەییتر لەو ترسە دایگرێ کاتێ بەسەر ئەو ئەرزەدا دەڕوا کە باپیرانی - ڕەگ و ڕیشەکانی- لەژێریدا ڕاکشاون. لەپێوپلتەوە ڕەگەکان درێژ بوونەتەوە و بۆ قوڵایی ئەرز ڕۆچوون و دەگەڕێن تا ئاوێتەی ڕەگ و ڕیشەی مەزن و نەمری مردووان بن. بۆنی تێری خاک و بەیبوون ناخت تژی دەکا لەئارامی و ئارەزوو بۆ تەسلیمبوونێکی ئازایانە بەیاساکانی ئەبەدییەت. گەر هێشتا میوەی شیرینی مەرگ لەناوەوەتڕا نەگەییبێ، ئەوا تووڕە دەبیت و ئاڵای یاخیبوون هەڵدەبڕیت، یاخیبوون لە مەحرووم‌بوون لەڕووناکی، لەبەرخۆدان، لەگرفتە مەزنەکانی ژیان. لەم حاڵەتەدا بەخێرایییەکی تەواو بەسەر ئەم خاکەدا تێدەپەڕیت کە لە ئێسک و مۆخی باپیران پێکهاتووە و دەرفەت نادەیتە پێوپلت ڕەگ بەخاکدا ڕۆبەرێ، ئیدی هەمدیس بۆ دەرەوە هەڵدەفڕیت و پێ دەنێیتەوە ڕووناکی.

خرۆشانێک کە بەسەر خاکی دێرینی کنۆسۆسدا هەستمپێکرد، هێند چڕو تژیی بوو لە مەرگ و ژیان کە نەمتوانی ئاشکرا ڕاڤەیکەم و تێیبگەم.

لەبری خەم و مەرگ، لە بری ئارامیی، لە زارگەلی بەخاکبووەوە فەرمانی سەخت دەهاتەدەر، هەستم دەکرد مردووان وەک دەنکە تەزبیح بەپێوپلمدا شۆڕبوونەتەوە، نەک بۆ ئەوەی دابەزمە تاریکاییە ساردەکەیانەوە، بەڵکو بەو مەبەستەی بتوانن دەست بەشتێکەوە بگرن و لەگەڵمدا بێنە ڕوناکییەوە تاشەڕەکە هەڵێیسێتەوە. شادومانیی و تینوێتییەکی هەرگیز نەشکاو، هاوکات گای زل کە لە چیمەنزارەکانی دونیای سەرووەدا دەیانبۆڕاند، هەروەها خوێی زەریاو بۆنی گژوگیا، هەر هەموو ئەوانە هەزاران ساڵە لەتوێی عەردەوە ڕۆچوونەتە خوارێ و ناهێڵن مردووان بمرن.

لەو زۆرانبازییەی (گا)م نۆڕی کە لەسەر دیوارەکان وێنەکێشرابوو: چوست و چالاکی و دڵڕفێنیی ژن، هێزی بێ سنووری پیاو، شێوازی گەمەکردنیان لەگەڵ گای تووڕە و بەرەنگاربوونەوەی بەڕوانینی ئازایانە، هەروەک ئەوەی لە ئایینە خۆرهەڵاتییەکاندا هەیە، گاکەیان لە ڕووی ئەڤینەوە نەدەکوشت تا لەگەڵیدا یەکانگیربن، لەرووی ترس و جورئەتی سەیرکردنیشییەوە ئەم کارەیان نەدەکرد، لەبری ئەوە بەسەرسەختی و ڕێز و بەبێ ڕق و کینە، تەنانەت دەشێ بەشوکرانەبژێریشەوە گەمەیان لەگەڵ کردبێ، چونکە ئەم شەڕە پیرۆزە لەگەڵ گا دا، هێزی کریتی تیژ دەکردەوە، چاپووکی و جوانی جەستە، نازکیی جوڵەی ئاگرین و هاوکات خوێنساردانە، دیسپلینی ئیرادە و ئازایەتی لەودا دەچاند، تا بێ ئەوەی ترس کۆنترۆڵی کا، هێزی خۆی بەهێزی ترسناکی گا پێوانەکا. بەم جۆرە کریتییەکان ترسیان گۆڕی و کردیانە گەمەیەکی خرۆشێنەر کە تیایدا چاکەخوازیی ئینسان بەبەرکەوتنی ڕاستەوخۆی بەقودرەتی نائەقڵێنیی دەورووژا و گەمەکەی دەبردەوە، بردنەوەی بەبەهای نابووتبوونی گا بەدەست نەدەهێنا چونکە ئەوی بەدوژمنی خۆی نەدەژمارد، بەڵکو وەکی هاوکارێک حیسابی بۆ دەکرد. ئاخر جەستە بەبێ گا نەیدەتوانی هێند پتەو و بەهێز بێ و ڕۆحیش نەیدەتوانی هێند ئازا بێ.

گەر ئینسان بیەوێ جورئەتی بینینی ئەم گایە و توانای ئاوها گەمەیەکی خەتەرناکی لەگەڵیدا هەبێ، ئەوا بێگومان پێویستی بەڕاهێنانێکی زۆری جەستە و ڕۆحی هەیە. بەڵام هەر کە لەڕاهێنان دەبێتەوە و فێری هونەری گەمەکە دەبێ، ئیدی هەر جووڵەیەک لەجووڵەکانی ساکار و دڵنیا و سووکەڵە دەبێ،

ئازایانە چاو لە چاوانی ترس دەبڕێ.

هەروا کە لە شەڕی هەڵکۆڵراوی سەر دیوارەکانم دەنۆڕی، بەدەم تەماشاکردنی ئەو شەڕە دێرینەی نێوان ئینسان و گاوە کە ئەورۆ ناومان ناوە خواوەند، بەخۆم گوت: (ئاوها بووە ڕوانینی کریتییانە!)

لەناکاوێکڕا وەڵام باڵی بەسەر زەینمدا کێشا، نەک بەتەنێ زەینم، بەڵکو دڵ و هەناویشم. ئاخر من بەدوای ئەوەدا دەگەڕام و ئەوەم دەویست، دەبوو چاوانی ئۆدیسەییم تژی کەم لەم ڕوانینە کریتییە. سەردەمی ئێمە سەردەمێکی توورە بوو. گا (هێزە ژێر زەمینییە تاریکەکان) بەلەسە ببوو، توێکڵی عەرد دەقڵیشا، ڕێز، هاوگونجان، هاوسەنگی، بەختەوەری، شیرینیی ژیان، ئەمانە هەموو چاکەخوازی و شادیی گەلێک بوون کە دەبوو ئازایەتی ئەوە لەخۆدا ڕاببینین خوداحافیزییان لێ بکەین. ئەوانە هی سەردەمانی تر، هی ڕابردوو هی ئایندە بوون، ئاخر هەموو سەردەمێک خاوەن ڕوخساری تایبەتیی خۆیەتی، ڕوخساری سەردەمەکەی ئێمە توورە و ڕۆحە ناسکەکان جورئەتی ئەوەیان نییە ڕاستەوخۆ چاو لە چاوانی ببڕن.

ئۆدیسەش، ئەوەی کە بەسەر شیعرەکانی منەوە چارۆکەی هەڵدابوو، ئەو کاتەی کە لەخۆباییانە بەلێواری هەڵدێرەوە گیرسابۆوە - بەبێ ترس و ئومێد و هەروەها بەبێ سەرچڵییش- دەبوو بەئاوها ڕوانینێکی کریتییانەوە هەڵدێری تەماشا کردبا، لەو ڕۆژەوەی ئەوەم ناونا ڕۆژی ڕوانینی کریتی، ئیدی ژیانم گۆڕا، ڕۆحم لەوە گەیشت کە دەبێ لە کوێدا ڕاوەستێ و چۆناوچۆنی بنۆڕێ. مەسەلەگەلێکی ترسناک کەگینگڵیان پێ دەدام، هێور بوونەوە و زەردەخەنەیان دەهاتێ. وەک بڵێی بەهار هاتبێ و لاولاوە کێوییەکان وەک دڕک و داڵی بەهاران تژیی بووبێتن لەگوڵ. ئەوە گەڕانەوە بوو بۆ جحێڵییەکی پێشبینی نەکراو، وەک حەکیمێکی چینیی دەورانی کۆن، پێدەچوو وەک پیرەمێردێکی کەفتەکار و بەڕیشی سپیی چون بەفرەوە هاتبمە دونیا. بەتێپەڕینی سالان، ڕەنگی ڕیشەکە گۆڕابێ و بووبێتە بۆر و پاشان هێور هێور ڕەش بووبێتەوە و دواتر ڕووتابێتەوە. ئاخر لە سالانی پیریشمدا گەندە موویەک لە ڕوخسارم ڕوا.

جحێڵیم جگە لە دڵەڕاوکە و مۆتەکە و پرسیار چ شتێکی تر نەبووە، سالانی باڵقبوونیشم جگە لەوەلامی پەرت چ شتێکی تر نەبوون، لەئەستێرە و ئینسان و فیکرگەلەکانم دەنۆڕی، چ بێ سەروبەرییەکە شوێنپێ هەڵگرتنی خواوەند! چ عەزابێکە بوونی ئەو مەلە شینە بەچنگاڵە سوورەکەیەوە لەنێوانیاندا! ڕێگەیەکم دەگرتەبەر، دەگەییمە کۆتاییەکەی- هەڵدێر-. زەندەقچووانە دەگەڕامەوە و ڕێگەیەکی ترم دەگرتەبەر، لەکۆتایی ڕێگەکەدا جارێکیتریش هەڵدێر، ئەوجا سەرلەنوێ پاشەکشێ، سەفەرێکی نوێ و کوتوپڕ هەمان هەڵدێر دەمی لەبەردەممدا دادەپچڕی، تەواوی ڕێگەکانی ئەقڵ بەهەڵدێر کۆتاییان دەهات، جحێڵیی و باڵقبوونم لە فەزادا بەدەوری هەردوو تەوەری ترس و ئومێددا سووڕابۆوە. بەڵام هەنووکە لە تافی پیرییدا بەئارامی و بەبێ ترس لەبەرامبەر هەڵدێردا ڕاوەستام، ئیدی ڕام نەکرد، ئیدی خۆم زەلیل نەکرد، نا، من نا، بەڵکو ئۆدیسەیەک کە خۆم دروستم کردبوو، ویم خولقاندبوو تا بەئارامی ڕووبەڕووی هەڵدێر بێتەوە، لەکاتی خولقاندنیدا هەولم دەدا لەو بچم، ئاخر ئەوە خۆم بووم کە دەخولقام، قورسایی هەر هەموو پەرۆشییەکانم خستە سەرشانی ئەم ئۆدیسەیە، قالبێک بوو دامدەڕشت تا ئینسانی ئایندەی تێ بڕژێ. هەموو ئەوەی خواستبووم و دەستم پێی گەیبوو، ئەو دەستی پێی دەگەیشت، سیحرێک بوو هەموو هێزە تاریک و ڕووناکەکانی خولقێنەری ئایندەی بەداوەوە دەکرد. باوەڕ چیاکان دەلەرزێنێ،

متمانەت پێی هەبێ و دێ. ئەدی کێ دێ؟ ئۆدیسەیەک کە خولقاندبووم. وی ئارکیتیپ(*) (نموونەی ئەزەلیی) بوو.

خولقێنەر بەرپرسیارییەکی مەزنی لەسەرشانە، ڕێگەیەک دەکاتەوە کە دەکرێ ئایندە هان بدا و ناچاری بکا بڕیاری خۆی بدات.

لەزەریای کریتم دەنۆڕی، لەو شەپۆلانەی بەشکۆوە هەڵدەگڕان. بۆ ساتێک لەژێر هەتاودا دەدرەوشانەوە و پەلەیان بوو تا بەرژانیان بەسەر چەوی کەناردا، بەپێکەنینەوە ڕۆحیان تەسلیمی خولقێنەر بکەنەوە. هەستم دەکرد خوێنم بەهاتنەدەرەوەی لەدڵ و بلاوبوونەوەی بەسەری پەنجە و ڕەگەکانی موودا، شوێنپێی نەغمەی شەپۆلەکان هەڵدەگرێ. دەبوومە زەریا، دەبوومە سەفەرێکی بێ کۆتایی و تژیی لەسەرکێشیی دوور، دەبوومە قەسیدەیەکی لەخۆبایی و نائومێد کە بەچارۆکەی ڕەش و سوورەوە، بەژوور هەڵدێرەوە سەولی لێدەدا. بەترۆپکی قەسیدەکەوە، کلاوی ناخودایی و لەژێر کلاوەکەشدا، نێوچەوانێکی گرژ و بەهەتاو سووتاو، دوو چاوی ڕەش و دەمێکی سپیی بەخوێ، خوارتریش دوو دەستی زل و غۆلئاسا کە سووکانەکەیان گرتبوو.

ئیدی ئەو نەیدەتوانی- ئێمە نەماندەتوانی- لەوە زیاتر لەزێدی تەنگ و تروسکا هەڵکا. سرکترین ڕۆحگەلی دوورگەکەمان هەڵبژارد و ئەوەی بتوانین لە ماڵەکانمان هەڵی گرین، هەڵمانگرت و سواری کەشتی بووین و ڕۆیشتین. بۆ کوێ؟ با هەڵدەکاو ڕێگەمان پیشان دەدا، بۆ باشوور، بەرەو لای هیلین کە لە هەردوو بەری ئیرۆتاسەوە، کەوتبووە نێو مەینەتی و عەزابەوە و وەکی ئێمە لەژیانی دڵنیاو ئیسراحەت دڵی گوشرابوو. بەرەو دوورگەی کریت کە دەژاکا، چونکە قودرەت لە فەرمانڕەواکانیدا بارگەوبنەی پێچابۆوە، لەناوەڕاستی زەریادا دەستی بەرزکردبۆوە و بەربەرەکانی بانگ دەکرد تا بەشکم منالی لێیان ببێ. بەرەو ئەفریقا، بەرەو کۆتایی عەرد، بەرەو بەفرە نەمرەکان، بەرەو مەرگ.

سەرەتا مەلە شینەکە بەچنگالە سوورەکانییەوە لە پێشەوە دەڕۆیشت، بەڵام بەزوویی شەکەت بوو، جێمان هێشت و بەبێ مەلی ڕێنوێن لە هەوای خالیدا بەئازادی ماینەوە. جار ناجار ڕۆحگەلی گەورەو نەمر چنگیان لە گوریسی کەشتییەکە گیر دەکرد و دەکەوتنە چڕینی گۆرانیی تا بەشکم بۆ لای خۆیانمان ڕاکێشن، بەڵام ئێمە دەماندا لە قاقای پێکەنین و ئەوانیش دەترسان و دەڕۆیشتن، هەندێجار هاوارێکی ترسناکمان دەژنەفت کە لەبنی زەریاوە دەهاتەدەرێ: (ڕاوەستن! کوێوە دەچن؟ بەسە!) وایاندەگوت و ئێمەیش پاڵمان بەلێواری کەشتییەکەوە دەدایەوە و هاوارمان دەکرد: (نا، بەس نییە، بێدەنگ بن!) ئیدی ئێوارەیەکیان مەرگ هات و لەسەر عەرشی کەشتییەکە کرووشکەی کرد، ئەویش وەک ئێمە پێستە ڕێوی لەبەردا و کلاوێکی شینی بەگوڵینکەی سوورەوە لەسەردا، ڕیشی وەک بەفر سپی و ڕوخسار و سینگ و باسک و ڕانی پۆشراو لەزامی دێرین، بەمیهرەبانییەوە زەردەخەنەی بۆ کردین، تێگەیشتین، دواجار ئیدی لە کۆتایی سەفەرەکەمان نزیک ببووینەوە.

لەسەر پشت لەسەر عەرشی کەشتییەکە ڕاکشاین، چاوانمان لێکنا و بینیمان بەژوور ئەو کیشوەر و

(*) Archetype

زەریایانەوە کە پیایاندا تێپەڕیبووین، بەژوور ئەو ئینسانانەوە کە ڕووبەڕوویان ببووینەوە، بەژوور ئەو ژنانەوە کە ماچمان کردبوون، بەژوور عەرد و ئاو و ئاگر و جەستەوە، سەفەرێکی تر هەبوو، لەم سەفەرەدا کەشتییەکە لەهەور دروست کرابوو، کیشوەر و زەریا و خەڵکیش تاڵە دەزووی ئاوریشمین بوون و لەهەناومانەوە هاتبوونەدەر. سەرووتر، لە ئاستێکی بەرزتر لەهەموو ئەوانەوە، کەشتییە هەورەکەمان ڕەوییەوەو تاڵە دەزووە ئاوریشمییەکانیش پچڕان، تارماییەکانی دونیا بزر بوون و جگە لەخۆرێکی لاڵ و کوێرو بێ جووڵە، خۆرێکی ڕەشتر لەڕەشایی، چ شتێکی تر نەما. بەخۆمان گوت: (ڕەنگە خواوەند بێ، کێ چوزانێ، ڕەنگە خواوەند بێ!) هەوڵمان دا دەستی سڵاوی بۆ هەڵبڕین، بەڵام نەمانتوانی!

***

کاتێ لە کەناری کریتەکەمدا خەریکی نووسینی ئەم ئۆدیسەیە بووم، هێزە دۆزەخییەکان دووەمین شەڕی جیهانییان هەڵایساند. (با)ی شێتی بەسەر ڕەگەزی مرۆڤایەتیدا دەیگڤاند، بناغەکانی عەرد لەرزین و قڵیشان. منیش بەسەر پەڕە قاقزدا چەمیبوومەوە و گوێم بۆ هاتوباتی شەپۆلەکان و ئینسان و هێزە دۆزەخییەکان ڕادێرابوو، دەستەو دامێنی ڕۆحم ببووم تا لە دەسەڵاتی ترس قوتارم بێ. هەموو هەوڵم بۆ ئەوەبوو تا ئەو ئینسانەی لەودیو کوشتار و فرمێسکەکانەوەیە، لەودیو ئینسانی مەیمونی ئەمڕۆوەیە، بەوشەی هاوسەنگ و هاوئاهەنگ بەرەو لای خۆم ڕاکێشم. گەرچی بەشێوەی تارماییەک لەنێوەندی هەوادا هەڵواسرابوو، هەستم دەکرد خوێنی خۆمی دەدەمێ، من بەتاڵ دەبوومەوە و وی پڕ دەبوو. هێورهێور جەستەی دەکەوتە جووڵە و شێوەی وەردەگرت.

ڕۆچوومە خەونێکی قووڵەوە، قووڵترین ئاستەکانی حەقیقەت مەحف ببوون. هەمان ئەو ئاستە مەحکەمەی کە لەبەرامبەر عەردا بوو، بەرزترین ئاستی حەقیقەت، ڕۆحی ئینسان، وەک ئاگرێک کە بایەکی توند بەسەریدا هەڵی کردبێ لە هەوادا کڵپەی سەندبوو.

بەدرێژایی ڕۆژ دەمنووسی و بەدرێژایی شەویش دەنوستم، هەرگیز لە ژیانمدا نەمتوانیوە شەوانە کار بکەم، لە کاتژمێرێک دەچم بەخۆر ئیش بکات، بەبێ هەتاو بێدەنگ دەبم، شەو بەخەون و بێدەنگییەکانی خۆیەوە، بەو دەرگا تاریکانەوە کە لەسەر ناخم دەیانخاتە سەر پشت، کاری ڕۆژی داهاتووم بۆ ئامادە دەکات.

سوودی باڵا لەم مەسەلەیەدا کاتە. کە خەڵکی دەبینم دەچن بۆ سەیران، یان بێ مەبەست پیاسە دەکەن، یاخود بەوتووێژی بێ کەڵک کاتی خۆیان بەفیڕۆ دەدەن، قەستمە بچمە گۆشەیەکی شەقام و وەک سواڵکەرێک دەست پان کەمەوە و بەپاڕانەوەوە بڵێم:" ئەی مەسیحییە میهرەبانەکان، خێرێکم پێ بکەن، نەختێک لەو کاتەی خۆتانم بدەنێ کە بەهەدەری دەدەن. سەعاتێک، دوو سەعات، هەرچەندێک خۆتان پێتان خۆشە بمدەنێ!"

***

دواجار خۆر بەرەو ئاوابوون دەچوو، باسکم خاچ ئاسا لەسەر یەک دانا و سەرم لەدواوە بەدیوارەکەوە نا و کەوتمە تەماشاکردنی خۆراوابوون. هەستم بەشادومانی، خەم و شەکەتی نەدەکرد. ئارامییەک دایگرتبووم و وەک بڵێی هەناوم بەتاڵ بوو بێتەوە، وەک بڵێی هەموو خوێنی جەستەم ڕژابێ، وەک بڵێی توێکڵێکی تۆکمە و تەنک بووبم و سیسرکێک لەکاتی هێلکە دانانا لەسەر قەدی دار زەیتوونێک جێی هێشتبم. بەلەمێکی چکۆڵە بەچارۆکەی سوورەوە لە ڕاوە ماسی دەگەڕایەوە، دەمتوانی ماسییە بریقەدارەکان لەسەر عەردی بەلەمەکە ببینم، دوورگەیەکی چکۆڵە لە بەرامبەرمدا پڕ ببوو لە وەنەوشە، نوێژخانەیەکی لەخاچدانی چۆڵ و چکۆڵە وەک هێلکەی مریشک بەترۆپکی چیاکەوە بەسپێتیی ئەڵماس دەدرەوشایەوە. ڕووناکی بەدیوارە بەبۆرەک سواغدراوەکانییەوە نووساو و حەزی نەدەکرد ئەوێ جێ بێڵێ.

لەلای ڕاستمەوە گوێم لەدەنگی بەریەککەوتنی چەو بوو، کەسێک بەپەلە هەنگاوی بەسەر چەوەکەدا دەنا و نزیک دەبۆوە. ئاوڕم دایەوە، کڵاوێکی ناخودایی لەو تاریکاییە ئەرخەوانیی ڕەنگەکەدا درەوشایەوە و بۆنی تیژی ئارەقەی ئینسان لەهەوادا بڵاوبۆوە. لەسەر ئەو سەکۆ بەردینەی لەسەری دانیشتبووم جێگەیم کردەوە تا لەپاڵمدا دانیشێ. گوتم: (خۆش هاتیت، چاوەڕێت بووم!)

دانەوێوە و بڕێک گژوگیای زەریایی هەڵگرت کە شەپۆلەکان لەگەڵ خۆدا هێنابوویان. گژوکیاکەی نایە سەر لێوی.

گوتی: "بەدیدارت خۆشحاڵم."

شەوێکی شین و تەنک لە ئاسمانەوە دەهاتە خوارێ و لە زەریاوە بەرز دەبۆوە. لە پشتمانەوە، لەسەر وشکایی، مەلانی شەو لەم دار زەیتوونەوە دەفڕینە سەر ئەو دارزەیتوون. دوو هاواری مەزن و نەمری ئەڤین و برسێتی لەو بێدەنگییە ڕەشەدا دەنگیان دایەوە، ئاژەڵە چکۆڵەکانیش لەنێو تەلانەکاندا خۆیان حەشاردابوو، ئەوانیش هەر برسییان بوو، ئەوانیش هەر گەرەکیان بەئەڤین بوو، نەغمەیەکی خەمین لەعەردەوە هەستا.

بێدەنگ ماینەوە، هەر کاممان ترپەی دڵی ئەوی ترمان دەژنەفت، پێدەچوو تەواوی ئەو پەرۆشییە شاراوەیەی شەوانە، تەواوی ئەو دەنگە دژبەیەکانە، بەتێپەڕبوونیان بەهەناوماندا هاوئاهەنگ بووبن.

خۆشحاڵی و خەنی بوون هێند مەزن بوو کە کوتوپڕ کوڵی گریانم بەربوو. وشەگەلی دێرین و عیرفانی لەناخمەوە هەڵقوڵین و لەسەر زارم نەخشین:

جگەرگۆشەکانم، مردن و ژیان وەک یەکن
غەم و شادی هەروەک یەکن
لەنگەرگرتن و چارۆکە بەرزکردنەوە
سڵاو و خواحافیزیش وەکی یەکن!

لام بۆ هاوڕێ بێدەنگەکەی لای ڕاستم کردەوە و لێیم پرسی: "ناخودا ئۆدیسە، ئەرێ حەرەکەت دەکەین؟ چما گەیشتین؟ پێدەچێ زەمەن ڕاوەستابێ و بووبێتە ئەبەدییەت. فەزا لە لەپی دەستمدا وەک تۆمارێکی کۆن وایە کە وێنەی زەریا و وشکاییەکانی لەسەر کێشرابێ. ڕەهایی- ئەوەی ناومان ناوە

ڕەهایی و نائومێدانە دەست بۆ ئاسمان هەڵدەبڕین تا پێی بگەین - بۆتە چڵە ڕێحانەیەکی لاگوێم. چما بۆنی لە هەوادا ناکەیت؟"

هاوڕێکەم هەناسەیەکی قووڵی هەڵکێشا، زەردەخەنەیەکی هاتێ و گوتی:" لە ڕەهاییدا بەڕەهایی گەیشتوویت! -دەنگی بەبای زەریا گڕ ببوو- لە ڕەهاییدا بەڕەهایی گەیشتوویت، ئەمەش باڵاترین نەبەردی ئینسانە، خزمەتی تۆ لە حزووری ترس و ئومێددا تەواوبووە، بەسەر هەڵدێرا چەماویتەوە، لنگەوقووچ بوونی تارمایی دونیات بینیوە و زەندەقت نەچووە. هاوڕێی ئازیزم، هەردووکمان بەسەر هەڵدێردا داهاتووینەتەوە و زەندەقیشمان نەچووە. بیرت دێ؟"

سەفەری ترسناک بازی دایە زەینمەوە، زەریا لەم لاجانگەمەوە بۆ ئەو لاجانگەم کەوتە شەپۆلان، یادەوەریم کشا و ڕوانیم، هەمدیس ڕوانیم، سەرلەنوێ لەزەتم برد لەوەی کە چۆناوچۆنیی خۆمان لەکوڕ و ژن و زێدی باوان و ژیانی ئیسراحەت دابڕی و چاکەخوازی و حەقیقەتمان لە دوای خۆمانەوە جێ هێشت، چۆناوچۆنی بەنێوان سیسلاو کاربید(*)ی خواوەنددا تێپەڕین بێ ئەوەی کەشتییەکەمان لەدەست بدەین و بەچارۆکەی فوودراوەوە ڕوومان کردە زەریای ئازاد و ئازایانە ڕێگەمان بەرەو هەڵدێر شەق کرد.

دەستم بەئەژنۆی هاوڕێکەمدا هێنا و گوتم: "سەفەرێکی جوان بوو، وا هەنووکە گەیشتین!"

بەسەرسوڕمانەوە پرسی: "گەیشتین؟ مەبەستت چییە!"

– "دەزانم، مەبەستم لەوەیە کە هەنووکە حەرەکەت دەکەین!"

– "بەڵێ، هەنووکە حەرەکەت دەکەین. بێ بەلەم، بێ زەریا، بێ جەستە!"

– "ئازاد!"

– "نا، ئازاد لە ئازادی. ئەودیو!"

– "ئەودیو؟ کوێ؟ لەمە ناگەم!"

– "ئەودیو ئازادی، هاوڕێم ئازایەتی بدەرە بەر خۆت!"

– "دەترسم لەدوای تۆوە بێم، توانام هەر هێندە بوو، ناتوانم لەمەندە زیاتر بڕۆم!"

– "باوکە گرنگ نییە، تۆ ئەرکی خۆت بەئەنجام گەیاند، کوڕێکی باشترت لەخۆت خستەوە، تۆ لێرەدا وەک بەلەمی فریاکەوتن بمێنەوە، من دوورتر دەڕۆم!"

لەجێگەکەی هەستا، توند پشتێنەکەی بەست و لە تاریکاییەکەی دواوەی ڕوانی، ئەستێرەیەک وەک فرمێسک بەگۆنای شەودا ڕژا، بایەک لە عەردەوە هەڵی کرد، شەپۆڵەکان لە بێدەنگیدا وەک ئەسپ بێدار

(*) سیسلاو کاربید، گاشەبەرد و تەپۆڵکەی ئاویی لەتەنگە مسینای نێوان ئیتاڵیا و دورگەی سیسل کە لەزەمانی زوودا زەریاوانانی ڕووبەڕووی مەترسیی کردۆتەوە. لە ئەفسانەدا سیسلا ژنێک بوو کە لەبەشی خوارەوەی جەستەیدا شەش سەگ هەبوون و هەر کەسێک لە نزیکیانەوە تێپەڕیبا هەلاهەلایان دەکرد. کاربید کیژی عەرد و پۆسیدیۆن، ڕۆژی سێ جار لە ئاوی زەریای دەنۆشیی و هەر هەموو کەشتییەکانی کەناری هەڵدەوشی.

ببوونەوە و دەیانحیلاند. دەستی بۆ ڕایەڵ کردم.

وەک بڵێی ڕۆحم جێم بێڵێ، هاوارم کرد: "دەڕۆیت؟"

دانەوێوە، شانی ڕاستم و پاشان چەپ و دواتر هەرتک چاوی ماچ کردم، لێوی تەڕ تەڕ بوو بەخوێی زەریا، زەردەخەنەیەکی هاتێ و دەنگی میهرەبان و بزێو لە زاری هاتەدەر:

– "ئەو زاهیدە کێ بوو کە چل ساڵ بەدووی خواوەنددا گەڕا و نەیدۆزییەوە؟ شتێکی تاریک کەوتبووە بەینەوە و نەیدەهێشت، بەڵام بەیانییەکیان بینی ئەوەی نەیهێشتووە خواوەند بدۆزێتەوە، جلکێکی فەروو بووە کە زۆری خۆشدەویست و نەیدەتوانی دەسبەرداری بێ. جلکەکەی فڕێدا و یەکسەر خواوەندی لەبەردەمی خۆیدا بینی. تۆیش ئەی هاوڕێی ئازیز، جلکە فەرووە کۆنەکەی منیت. ماڵئاوا!"

زەندەقم چوو، پێدەچوو ئەم وشانەی دوایی لەدوورەوە، لەکەنارێکی ترەوە بێ. قنجەپێ هەستام و لە تاریکیدا کەوتمە گەڕان.

کەس لەو ناوەدا نەبوو!

کۆتایی

باپیرە(*)ی ئازیزم، دەستەکانت ماچ دەکەم. شانی ڕاست و شانی چەپت ماچ دەکەم. ددان پیانانەکانم تەواو، ئیدی هەنووکە خۆت حوکم دە، وردەکارییەکانی ژیانی ڕۆژانەم نەگێڕاوەتەوە، ئاخر ئەوانە لە تلپە زیاتر چ شتێکی تر نەبوون. تۆ هەموو ئەوانەت ڕۆکردە خۆڵەعەمەلەی هەڵدێرەوە و دەی منیش هەر وام کرد. ژیان بەغەمە چکۆڵە و گەورەکانییەوە، بەشادومانییە چکۆڵە و گەورەکانییەوە، گا بریندارییان کردووم و گا نەوازش. ئەو کاروبارە ئاساییانەی کە ڕۆژانە دەسبەردارمان بوون و ئێمەیش دەسبەردارییان بووین، ئاخر شایانی ئەوە نەبوون زەحمەتی ئەوە بەخۆمان بدەین تا لەهەڵدێرەوە بۆ سەرەوەیان هەڵکێشین. دونیا هیچ لە دەست نادا گەر ئەو خەڵکانەی ناسیومن لە فەرامۆشیدا بمێننەوە. ئاشنابوونم بەهاوسەردەمەکانم زۆر کاریگەرییان لەسەر ژیانم نەبووە، خەڵکانێکی زۆرم خۆش نەویستوون، ئەمەش لەبەرئەوە بووە کە یان نەمتوانیوە تێیان بگەم، یاخود لەبەر ئەوە بووە کە بەحەقارەتەوە تەماشام کردوون، دەشێ لەبەر ئەوەش بووبێ بەخەڵکانێکی زۆر ئاشنا نەبووم شایستەی خۆشویستن بووبن. لەگەڵ ئەوەشدا ڕقم لەکەس نەبووە، بێ ئەوەی خۆم ویستبێتم چەند کەسێکیشم ئازارداوە، ئاخر ئەوانە چۆلەکە بوون و ویستوومە بیانکەمە هەڵۆ، هەوڵم داوە لەشتی ڕۆژانە قوتاریان کەم، بێ ئەوەی توانای بەرگەگرتنیانم کێشانەکردبێ، بەرەو پێشەوە بردوومن و ئیدی ئەوان لەسەر عەرد تێکوپێک شکاون. تەنێ مردووە نەمرەکان ئەفسوونیان کردووم: سایرینە مەزنەکان، مەسیح و بوزا و لینین. هەر لەهەمان ئەوەڵی ژیانمەوە، لەبەر پێیاندا دانیشتم و گوێم بۆ غەزەڵی تژیی لە عیشقیان ڕادێرا. هەموو تەمەنم هەوڵم دا، بێ ئەوەی

(*) لەم فەسڵەوە دیار دەکەوێ کە ئەو باپیرەیەی کازانزاکیس قسانی لەگەڵ دەکا و وەک ڕەمزێک بەکاریدەهێنێ، (ئیلی گریکۆ)ی هونەرمەندی ئیسپانیایی بە ڕەچەڵەک کریتییە. ئەو هونەرمەندە لەساڵی... لەدایکبووە و لە...... دا مردووە.

نکوڵی لەهیچ کام لەم سایرینانە بکەم، خۆمیان لێ ڕەهاکەم. هەوڵم دا تا ئەم سێ دەنگە دژ بەیەکە یەکانگیرکەم و بیانکەمە نەغمەیەکی هارمۆنی.

ژنگەلێکم خۆش ویستوون، بەخت لەگەڵم یار بوو کە بەدرێژایی سەفەر بەژنگەلێک ئاشنابووم. چ پیاوێک هێندەی ئەم ژنانە میهرەبان نەبووە لەگەڵمدا و هێند لە بەرخۆدانەکانمدا کۆمەکی نەکردووم، لەسەرروو هەمووشیانەوە دوایەمین ژن، بەڵام ڕووپۆشێکم دابوو بەسەر ئەم جەستە ئەڤین زەدەیەدا لە هەمان ئەو ڕووپۆشەی کە کوڕانی نوح دابوویان بەسەر عەورەتی باببیاندا. ئەز ئەفسانەی پێشینانمانم سەبارەت ئیرۆس و پسیشە(*) خۆش دەوێ، هەڵبەت باپیرە تۆیش خۆشت ویستووە، ئاخر مایەی شەرمەزاری و خەتەرناکیشە چرایەک هەڵکەیت و تاریکی بڕەوێنیتەوە و دوو جەستەی تێکاڵاو ببینیت. تۆ ئەمەت دەزانی، تۆ کە (جیرۆنیما دیلاس کویڤاس)ی دوڵبەرت لە بوولێڵەی مەلەکوتیی ئەڤیندا حەشاردا، دەی منیش هەمان شتم لەگەڵ جیرۆنیماکەی خۆمدا کرد. هاوخەباتێکی ئازا، کانییەکی سارد لە گۆشەگیرییە نائینسانییەکەماندا، ئارامییەکی مەزن، هەژاری و ڕووت و ڕەجاڵی- بەڵێ، کریتییەکان ڕاست دەبێژن کە دەڵێن بەمەرجێک ژنێکی میهرەبانت هەبێ، ئەوا ڕووت و ڕەجاڵی چ نییە. ئێمە ژنگەلێکی میهرەبانمان هەبوون، ژنەکەی تۆ ناوی جیرۆنیما بوو، ئەوەی منیش ناوی هێلێن. باپیرە، چ بەختێکی یار بوو، کە سەیرمان دەکردن، چەند جار نەمانگوتووە: ڕەحمەت لەو ڕۆژەی تیایدا لەدایک بووین!

بەڵام ئێمە ڕێگەمان بەژنان، تەنانەت ڕێگەمان بەئازیزترینیشیان نەدا گومڕامان کەن، ڕێگە بەگوڵ پۆشراوەکەی ئەوانمان نەگرتەبەر، بەڵکو ئێمە ئەوانمان لەگەڵ خۆماندا برد. نا، لەگەڵ خۆماندا نەمانبردن، بەڵکو ئەو هاوڕێ جەربەزانەمان بەئیرادەی خۆیان شوێنپێی هەڵگژانی ئێمەیان هەڵگرت.

ئێمە بەدرێژایی تەمەن لەدووی شتێک بووین، خەونێکی زبر و دڕندانە و تۆکمە - جەوهەر-. لەپێناوی ئەو خەونەدا چ ژەهرێکمان بەدەستی خواوەندان و ئینسانەکان نەنۆشی و چ فرمێسکگەلێکمان نەڕشت! چ خوێن و چ ئارەقەیەک! بەدرێژایی ژیانمان شەیتانێک (ئەرێ شەیتان یان فریشتە؟) ئارامی لێ زەوت کردبووین. بەسەرماندا دەچەمایەوە و پێمانەوە دەنووسا و بەگوێماندا دەیچرپاند: (بێهوودەیە! بێهوودەیە! بێهوودەیە!) پێی وابوو دەتوانێ کۆڵمان پێ بدا، بەڵام بەسەرتەکاندنێک لەخۆمانمان دوور دەخستەوە، ددانمان جیڕ کردەوە و وەڵامان دایەوە: (کوتومت ئێمەیش هەر ئەمەمان دەوێ، ئاخر ئێمە بۆ پاداشت کارناکەین، داوای کرێی ڕۆژانە ناکەین. لە فەزای خاڵیدا، لەودیو ئومێد و بەهەشتەوە

(*) لەئەفسانەکانی گریکستاندا ئاوها باسی حەکایەتی ئیرۆس و پسیشە دەکرێ: پسیشە بۆی نییە شووەکەی خۆی ببینێ، هەر جۆرە هەوڵێک بۆ ئەو مەبەستە بدا، دەبێتە هۆی ئەوەی کە تا هەتایە وی لەدەسبدا. خوشکەکانی فێری دەکەن کە بەدزییەوە چرایەک لای خۆیەوە دانێ و شەوێ هەر کاتێ شووەکەی خەوی لێکەوت، چراکە بەرزکاتەوە و شووەکەی ببینێ، ئەویش ئەمە دەکا و دەبینێ حجێڵێکی جوان لەپاڵیا خەوی لێکەوتووە. کە ئەوە دەبینێ دەخرۆشێ و لەتاوا دەستی دەلەرزێ و دڵۆپێ زەیت لەچراکە دەڕژێ و بەر جحێڵەکە دەکەوێ. ئیرۆس لەناکاوێکڕا وەئاگادێتەوە و هەڵدێ و ئیدی هەرگیز توخنی ئەو ناوە ناکەوێتەوە.

دەجەنگین!)

ئەم جەوهەرە ناوی زۆری هەبوو. تەواوی ئەو ماوەیەی لە دووی بووین، بەردەوام دەمامکەکەی خۆی دەگۆڕی، هەندێ جار ناومان دەنا ئومێدی باڵاو هەندێ جاری تریش نائومێدیی باڵا. هەندێ جار ناومان دەنا ترۆپکی ڕۆحی ئینسان و هەندێ جاری تریش سەرابی بیابان، هەندێ جار ناومان دەنا مەلی شین و ئازادی و هەندێ جاری تریش لەبازنەیەکی داخراو دەچوو کە دڵی ئینسان چەقەکەی بێ و نەمرییش چوارچێوەکەی، بازنەیەک کە بەویستی خۆمان ناوێکی قورس و لێوڕێژمان لە تەواوی ئومێد و فرمێسکەکانی دونیا لێنا، ئەو ناوەش (خواوەند) بوو.

هەر ئینسانێکی کامڵ، ناوەندێکی نهێنیی ئامێز لە ناخیدا، لەنێو دڵیدا هەیە کە هەموو شتەکانی تر بەدەوریدا دەسووڕێنەوە. ئەم سووڕانەوە نهێنیئامێزە یەکانگیری بەبیر و کردارەکانی دەبەخشێ و یارمەتی دەدا تا هاوئاهەنگیی گەردوونی بدۆزێتەوە یاخود بیخولقێنێ. ئەم ناوەندە لای هەندێ کەس ئەڤینە، لای هەندێکی تر میهرەبانی یان جوانییە، لای ژمارەیەکی تر تینووێتییە بۆ مەعریفە یاخود پەرۆشییە بۆ زێڕ و زیو و دەسەڵات، بەهای ڕێژەیی شتەکانیتر هەڵدەسەنگێنن و دەیخەنە ژێر فەرمانی ئەم خواستە سەنتراڵەوە. هەش بەسەری ئەو کەسەی کە هەست ناکا لەناوەوەیڕا لەلایەن سوڵتانێکی دڵڕەقەوە حوکم دەکرێ، ژیانی مۆلەق و ناهاوسەنگیی (با)ی چوارینە دەیڕەوێننەوە.

باپیرە، ناوەندی ئێمەیش، ناوەندێک کە دونیای بینراوی دەنایە نێو گالیسکەیەکەوە و دەجەنگی تا بەرەو باڵاترین پلەکانی ئازایەتی و بەرپرسیارێتی بەرزی کاتەوە، شەڕکردن بوو لەگەڵ خواوەند. کام خواوەند؟ ترۆپکی سەختی ڕۆحی ئینسان، ترۆپکێک کە یەکبینە لە هەوڵی ئەوەدا بووین بیگەینێ و ئەویش بێ وچان لەهەڵگژاندا و بەرز و بەرزتر دەبۆوە. ڕۆژێکیان چەند ئاشنایەک بەگاڵتەپێکردنەوە لێیان پرسیم: (چما ئینسان لەگەڵ خواوەندا دەجەنگێ؟) هەر بەڕاست، چما لەگەڵ کێی تردا بجەنگێ؟

باپیرە، لەبەر ئەمەبوو کە هەر هەموو ژیانمان هەڵگژان بوو: هەڵگژان، هەڵدێر، گۆشەگیری. لەگەڵ هاوسەنگەرانێکی زۆر و فیکری زۆردا کەوتینە ڕێ، هەروا کە هەڵدەگژاین و ترۆپک شوێنی خۆی دەگواستەوە و دوورتر دەکەوتەوە، هاوسەنگەران، فیکر و ئومێدەکان ماڵئاواییان لێ کردین، بڕستیان لێ بڕا، نە خۆیان دەیانویست و نە گوڕی ئەوەشیان هەبوو لەوە زیاتر سەرکەون. ئیدی ئێمە بەتەنێ ماینەوە و چاوانیشمان لە (جەوهەری بزۆز)، لەترۆپکی گەڕۆک بڕیبوو. نە لەخۆباییبوون و نە یەقینێکی سافیلکانەش خستینییە سەر ئەو باوەڕەی کە ڕۆژێک ترۆپک لەجووڵە دەوەستێ و ئێمەیش دەیگەینێ، نە ئەو باوەڕەشمان لا دروست بوو کە تەنانەت بیشگەینە سەر ترۆپک، لەوێ، لەو بەرزاییانە، بەختەوەری و ڕەهایی و بەهەشت دەدۆزینەوە. ئاخر ئێمە هەڵدەگژاین، خودی هەڵگژان بۆ ئێمە بەختەوەری و ڕەهایی و بەهەشت بوو.

سەرسامم بەڕۆحی ئینسان، چ هێزێک نییە نە لە ئاسمان و نە لەسەر عەرد لەو مەزنتر بێ. بێ ئەوەی بەخۆمان بزانین لە ناخی خۆماندا هەڵگری هێزێکی ڕەهاین، بەڵام ڕۆحمان لەژێر قورسایی گۆشت و بەزدا دەپلیشێنینەوە و دەمرین بێ ئەوەی بزانین ئێمە چین و دەتوانین چ بکەین! کام هێز هەیە لەسەر عەرد

بتوانێ ڕاستەوخۆ لە سەرەتا و کۆتایی دونیا بنۆڕێ و کوێر نەبێ؟ وشە سەرەتا نەبوو (وەک ئەوەی کە ڕۆحگەلی پلیشاوەی ژێر قورسایی گۆشت و بەز وەعزی بۆ دەدەن)، کاریش سەرەتا نەبوو، لە کۆتاییشدا نە نەمری هەیە و نە پاداشت، نە بەهەشت هەیە و نە دۆزەخ، بەڵکو لە کۆتاییدا ئاگر هەیە. باپیرەی ئازیز، ئێمە بەنێوان ئەو دوو ئاگرەدا سەفەرمان کرد، بەگوێڕایەڵی بۆ فەرمانی ئاگر و هاریکاریکردنی، کەوتینە جەنگێن بۆ گۆڕینی جەستە بەبڵێسە، بۆ گۆڕینی فیکر بەبڵێسە، بۆ گۆڕینی ئومێد و نائومێدی و شەرەف و عار و شکۆ بەبڵێسە. تۆ لەپێشەوە دەڕۆیشتی و من شوێنت کەوتبووم. فێرت کردم بڵێسەکەی ناخمان، بەپێچەوانەی سروشتی جەستەوە، لەگەڵ تێپەڕینی ساڵاندا زێدەتر کڵپە دەسەنێ، هەر بەو هۆیەوە بوو - ئەمەم لە تۆدا بینی و هەر لەبەر ئەمەش پێت سەرسام بووم - هەر کە پێت نایە ئاستانەی پیرییەوە، توندوتیژتر بوویت و لەگەڵ نێزیکبوونەوەتدا لەهەڵدێر، ئازاتر. جەستەی قەدیس و فەرمانڕەوایان و قەشەکانت خستە نێو بۆتەی نیگاتەوە و وەکی کانزا توانتنەوە و ژەنگت لێ داماڵین و زێڕی ساخت لێ دەرهێنان. ڕۆحی ئەوان، کام ڕۆح؟ بڵێسە. ئەوەت لەگەڵ ئەو کڵپە سووتێنەرەدا یەکانگیرکرد کە لێی لەدایک بووین و دەیشمانکاتە خۆڵەمێش.

واقیعبینەکان بەوە تاوانباریان دەکردین کە ئێمە باڵە فریشتە ئاساکان گەلێک گەورە پیشان دەدەین و دەخوازین تیر بۆ ئەودیو سنوورەکانی بەشەرییەت بهاوێژین. بەڵام ئێمە کەسانێک نەبووین بمانەوێ تیر بۆ ئەودیو سنوورەکانی بەشەرییەت بهاوێژین. شەیتانێک لە ناخماندا - با ناوی بنێین ئیبلیس، لەبەر ئەوەی وی ڕووناکیی هێنەرە- هانی دەداین، ئەو بوو ئارەزووی لە تێپەڕاندنی سنوورەکان و ڕۆیشتن بوو بۆ جێگەیەک کە نەماندەزانی کوێیە. هەموو ئەوەی دەمانزانی ئەوەبوو، ئەوە ڕۆیشتنە بەرەو سەرووتر. وەکی قەدیس ژیۆرژ کە شازادەیەکی نابووە پاشکۆی ئەسپەکەی تا لە مەترسی ئەژدیها ڕزگاری کات. ئەم شەیتانە هەڵگری ژیان بوو، ژیانێک کە لەناخی هەر مەخلوقێکی زیندوودا لە مەترسیدا بوو. لەپێناوی ڕزگارکردنی گیانی خۆیدا ئامادەی هەڵاتن بوو. هەڵبەت مەیموونەکان بەهەمان شێوە هێزی گەردوونییان لەناخی خۆیاندا هەست پێ کردبوو، هێزێک کە هانی دەدان لەسەر دوو پێ ڕاوەستن گەرچی لەحەیوەت ئازاریش دەیانقریشکاند. دوو پارچە داریان بەیەکدا مالّی تا پریشکە ئاگری لێ کەوتەوە، گەرچی مەیموونەکانی تر گاڵتەیان پێ کردن. ئاوها بوو کە ئینسانە مەیموون - ئینسان - لەدایک بوو. باپیرە گەورە، ئاوها بوو کە هێزی نەمر و بێ ڕوحمیش لەسینگماندا کەوتە لنگەفرتێ تا خۆی لە ئینسان ڕەها کا و بۆ ئەودیو ئینسان سەفەرکا. ئەدی تۆ پێت وایە بۆچی ئێمە لەنێو خەڵکیدا گینگڵمان دەدا و عەزابمان دەچەشت؟ ئاخر ئەوانە هاواریان دەکرد: (ئێمە لەوەندە زیاتر ناڕۆین، دەی باڵەکانتان جووت کەن و هێندە تیر مەگرنە ئەم قەدەرەی سەرێ. ئەنگۆ لە خواوەند ناترسن و گوێ بۆ دەنگی ئەقڵ ڕانادێرن. دەی لەجێی خۆتان داسەکنێن!) بەڵام ئێمە هیچمان نەگوت، بەڵکو کارمان کرد، لەسەر باڵەکانمان کارمان کرد و کەوانەکەی خۆمان ڕاکێشا، ناخمان کردەوە تا شەیتانی لێوە بێتە دەرێ.

ڕۆژێکیان پشکنەری گشتی لە (تۆلیدۆ) سەرزەنشتی کردیت و پێی گوتیت:" نە خۆشیم لەو فریشتانە دێ کە وێنەیان دەکێشیت و نە لە قەدیسەکان. ئاخر لەبری ئەوەی خەڵکی بۆ عیبادەت هان بدەن،

سەرسامیان دەکەن، ئیدی جوانی وەک لەمپەرێک دەکەوێتە نێوان ڕۆح و خوداوە."

تۆ پێکەنیت و لە دڵی خۆتا گوتت: "من ناخوازم وا لە خەڵکی بکەم عیبادەت کەن، ئاخر کێ گوتوویەتی من دەمەوێ خەڵک بۆ عیبادەت هان بدەم؟"

بەڵام چ قسەیەکت بەزارا نەهات.

جارێکی تر، نیگارکێشێکی هاوڕێی خۆت، بەبینینی (تۆلیدۆ لە تۆفان) سەری بادا و گوتی: "تۆ یاساکانت ژێر پێ ناوە. ئەمە هونەر نییە. تۆ لەسنوورەکانی ئەقڵت تێپەڕاندووە و چوویتەتە نێو مەملەکەتی دێوانەییەوە!"

زەردەخەنەیەکت هاتێ (ئەرێ چۆن لە تووڕەییدا نەترەکیت؟) و وەڵامت دایەوە: "کێ پێی گوتوویت من هونەر بەرهەم دەهێنم؟ من هونەر بەرهەم ناهێنم و جوانیشم چ پێ گرنگ نییە، ئەقڵ و یاساکان جێگەیان لەمندا نابێتەوە، ئاخر من وەک تەیرەماسی لەئاوە هێمنەکانەوە بۆ دەرەوە تاو دەدەمە خۆم و دەچمە فەزایەکی ئەسیریی ترەوە کە تژییە لە دێوانەیی!"

بۆ ساتێک بێدەنگ بوویت و لە تۆلیدۆت ڕوانی کە وێنەت کێشابوو: تۆلیدۆی پێچراو لەهەوری ڕەشەوە، قلێشبردوو بەهەورە گرمە، بەبورج و کلێسا و کۆشکەکانییەوە کە لەجەستە بەردینەکانی خۆی ڕزگارکردووە تا وەک تارمایی پۆشراو بەشکۆیەکی نائارام لەقوڵایی ڕەشاییەوە بێتە دەرێ. لەوانەت نۆڕی و پەڕەکانی کەپووت کەوتنە لەرە، ئاخر بۆنی گۆگردت کردبوو. دوای ئەوەی بۆ ساتێک لەبێدەنگیدا لەفیکرەوە چوویت، چنگت لەسینگت گیرکرد و لەحەیوەت ئازاری سەرت هاوارت کرد: (کام شەیتان لە ناخمدایە؟ کێ ئاگری لە تۆلیدۆ بەردا؟ من هەوایەک هەڵدەمژم تژییە لە دێوانەیی و مەرگ، مەبەستم لەوەیە تژییە لە ئازادی!)

تاقە کەسێک کە توانی لەو دێوانەییە مەلەکوتییە بگا شاعیرێک بوو (گرنگ نییە ڕاهیبیش بووبێ)، ئەویش باوکە (هۆرتینزیۆ فیلیکس پاراڤیسینۆ) بوو. ئەو بوو تاریکایی ترسناکی بینی، هەورەگرمەی کێوی، باڵگەلی مەزن و قەدیسانی بینی کە جەستەیان توابۆوە و ببوونە مۆمی هەڵایساو. ڕۆژێکیان دەستە بۆیاوییەکانی گرتیت و ماچی کرد. گوتی: "تۆ بەفریش دەکەیتە بڵێسە، تۆ لە سروشت ئەولاوەتر چوویت و ڕۆح خانەگومان بووە لەوەی کە چما دەبێ کامیان لەم دووە - مەخلوقی خودا یاخود مەخلوقی تۆ- شایستەی ژیان بێ!" کە قسانی دەکرد، دەنگی دەلەرزی.

ئارام و بەزەردەخەنەوە گوێت بۆ سووکایەتی پێکردن و بەشان و باڵ هەڵدانەکاندا ڕادەدێرا. گەر جار ناجار وا خۆت پیشان دابێ کە تووڕە بوویت، ئەوا ئەوکات تووڕەیی لە ڕوخسارتا تۆفانێکی ڕووکەش بووە و قوڵایی بوونت بێ جووڵە بووە. چونکە تۆ لە نهێنیی مەزن ئاگاداربوویت، نە ترس و ئومێدت هەبوون و نە خۆفریودان. ئینسانەکان لەگەڵ خێرو شەڕ، لەگەڵ ئەو دوو تارماییە گەورەیەدا لە زۆراندان. (کێ چوزانێ، دەشێ ڕوخساری دووانەی خواوەند بن!) سافیلکەکان دەڵێن خێر و شەڕ دوژمنی یەکن، هەندێکیتر پلەیەک لەوە زیاتر هەڵدەکشێن و دەڵێن: خێر و شەڕ هاوڕێن، هەندێکی تریش بەڕوانینێکی شەهێن ئاساوە لە گەمەی ژیان و مەرگ لەسەر ئەم تۆپکڵی عەردە دەنۆڕن و خۆشحاڵ لە هاوئاهەنگی

دەبێژن: خێر و شەڕ یەکێکن!

باپیرە، بەڵام ئێمە لەو نهێنییە بەئاگاین، ئێمە ئاشکرای دەکەین و چ خەم کە کەس باوەڕمان پێنەکا، وا باشترە باوەڕ نەکەن. ئاخر ئینسانی لاواز ئەوەیە کە پێویستی بەتەسەللایە. گەر باوەڕ بهێنێ ئەوا لە ترسا زەندەقی دەچێ. ئەدی کام نهێنی؟ نهێنیی ئەوەی ئەم (یەک)ە چ بوونی نییە!

باپیرە، ڕۆژێکیان چووم بۆ ماڵەکەت لە تۆلیدۆ تا منیش ئەو قەدیس و پێغەمبەر و بەگزادانە ببینم کە وێنەت کێشابوون. لەژێر قورسایی جەستەدا ڕەهات کردبوون و ئیدی ئامادەی ئەوە بوون ببانکەیتە بڵێسە. هەرگیز لەژیانمدا بڵێسەیەکی ئاوها بەلرفەترم نەبینیبوو. بەخۆم گوت: (ئاوها جەستە ژێر دەکەوێ، ئاوهاییە ڕێگەی ڕەهاکردنی جەوهەر لە ڕزین. نە قاچمان و نە دەستمان کە لە قوڕ دروست بوون، نە قژی زەرد یان ڕەشمان، بەڵکو جەوهەری گرانبەها کە لەناو ئەم مەشکەیەدا دەجەنگێ، هەندێ کەس پێی دەڵێن ڕۆح و هەندێ کەسی تر پێی دەڵێن بڵێسە.)

باپیرە، گەر هێشتا لە ژیاندا بایت، ئەوا بڕێک هەنگوین و پرتەقاڵم وەک دیاری لە کریتەوە بۆ دەهێنایت. (هارید هیمۆس) ئەو کەمانچە ژەنە بەتوانایەشم بۆ دەهێنایت کە چڵە ڕێحانەی دەنایە لاگوێی، تا ئەو سێ گۆرانییەت بۆ بچڕێ کە گەلێک حەزت بەژنەفتنیان بوو:

چارۆکەکە بڵندکە، باوەڕت لە ئامێز بگرە
ئیدی هەرچی دەبێ با ببێ
چ خەم، گەر نەخشەیەک بگاتە ئەنجام
یان بمرێ!

***

کارت لە پێشە، لە زەریا مەترسە
جحێڵیت بەبێ قەترە فرمێسکێ
لەبەر پێیدا بڕێژە!

***

من کوڕی برووسکەم و نەوەی هەورەگرمە
بەئارەزووی خۆم
برووسکە لێ دەدەم و دەگرمێنم
بەئارەزووی خۆم
تەرزە دەبارێنم!

***

بەڵام تۆ بوویتە بڵێسە، ئیدی دەتوانم لە کوێ بتدۆزمەوە؟ چۆناوچۆنی دەتوانم بتبینم؟ دەتوانم چ دیارییەکت بۆ بێنم تا کریتت وەبیر بێنێتەوە و لە گۆڕەکەتا هەستیت؟ ئاخر تەنێ بڵێسە دەتوانێ لای تۆ

بەهای هەبێ. ئاخ گەر بمتوانیبا ببوومایەتە بڵێسە و بگەیشتمایەتە لات!

سی و حەوت ساڵ لەم هۆدەیەدا کە ناوی تۆلیدۆیە دانیشتی. هەڵبەت سی و حەوت ساڵ پێت ناوەتە ئەم بانیژەیەی کە هەنووکە منی لێ ڕاوەستاوم. لێرەوە لە ڕووباری (تاگوس)ی لێڵت ڕوانیوە کە بەژێر پردی (ئەلکانتا)دا ڕۆیشتووە، لێی تڕوانیوە کە هەڵدێ و دەچێتە پێش تا بڕژێتە ئۆقیانووسەوە و مەحف بێ. زەینت لەگەڵیدا ڕۆیشتووە و هەروەها ژیانیشت، چووەتە پێش تا بڕژێتە مەرگەوە و دیارنەمێنێ. هاواری تاڵ و یاخیگەرانە لە ناختەوە بەرز بۆتەوە، مشتت هێناوەتەوە یەک و ئاخت هەڵنەکێشاوە، بەڵکو تووڕە بوویت و بەخۆت گوتووە: (تا ئەلعان چ کارێکم نەکردووە، ئاخر ڕۆح دەتوانێ بەڕەنگ و قوماش چی بەرهەم بێنێ؟ شیاوی من نییە کە لەمسەری دونیا دانیشم و ڕەنگەکان تێکەڵاوکەم و بەفڵچە وێنەی قەدیس و مەسیحگەلی لەخاچدراو بکێشم. ئەم وێنە لەبەرگرتنەوانە قورسایی سەرشانم سووک ناکەن. دونیا تەنگە، ژیان تەنگە، خواوەند تەنگە، دەبوو ئاگر بەدەستەوە بگرم - ئاگر و زەریا و با و بەرد - تا دونیا بەو شێوەیە ڕۆبنێم کە دەمەوێ، دونیایەک شیاوی پلە و پایەی خۆم بێ!)

خۆر لە ئاوابووندا بوو، سەربانەکان ئاڵتوونی دەیاننواند، ڕووبار ڕەشداگەڕاو و ئەستێرەی ئێوارە بەژوور چیاکەوە هەڵاتبوو، چراکانی ماڵەکەت داگیرسابوون. (ماریا گومز)ی کارەکەری پیر و وەفادارت خەریکی ئامادەکردنی شێو بوو. جێرونیمای هاودەمی خەون و بێدارییەکانت هاتە هەیوان، تا نەبا بترسێیت، بەئەسپایی دەستی دا لە دەستتەوە و گوتی:" دونیا تاریک داهاتووە، بەدرێژایی ڕۆژ کارت کردووە و دەمت لەزادەوە نەداوە، ئەرێ بەزەییت بەجەستەدا نایەتەوە؟ وەرە!"

بەڵام هەنووکە ئیدی لە خولقاندنی دونیا کەوتبوویت و بەرەو کریت باڵت گرتبوو. بەسەر چیاکانی کریتدا دەڕۆیشتی و ئەو دەنگە میهرەبانەت نەژنەفت و ئەو دەستە سپییەت هەست پێ نەکرد. هێشتا تەمەنت نەگەیبووە بیست ساڵ، هەوا بۆنی شیوەرانی لێ دەهات، بەچڕینی ئەو سێ گۆرانییەی کە حەزت پێیان بوو، دەسەسرێکی ڕیشاڵداری درێژت بەقژە ڕەشەکەتەوە بەست و گوڵێکی هەمیشە بەهاریت نایە لا گوێ و چوویت بۆ دەیری (ڤرۆندیسی) بەناوبانگ تا مەراسیمی (ژنهێنان لە قانا) وێنە بکێشیت کە سەرۆکی دەیرەکە داوای لێ کردبوویت.

زەینت تژیی لە ڕەنگی شین و سوور و سەوز، بووک و زاوا لەسەر دوو کورسی بەرز دانیشتبوون، نەخشی هەڵۆی دوو سەر لەسەر کورسییەکەیان کێشرابوو، خوانی عەروسیی ئامادە و میوانەکان کەوتنە خواردن و خواردنەوە. کەمانچەژەن لەناوەڕاستیاندا دانیشتبوو، کەمانچەی دەژەند و گۆرانی خۆشی بووک و زاوایی دەچڕی، مەسیح هەستا -مەست و لێو سوور هەڵگەڕاو - پارەیەکی زیوینی نایە سەر نێوچەوانی کەمانچەژەن.

کوتوپڕ دەنگی یار، وەک ئەوەی لە دووری دوورەوە بێ، هاتە گوێت. وەڵامیت دایەوە: (وا دێم!) بەزەردەخەنەوە، بەدوای ژنێکدا ڕۆیشتیت کە بەمیهرەبانییەوە تۆی بۆ عەرد دەگەڕاندەوە. بەڵام (ژنهێنان لە قانا) ناوەوەتی دەتەنی، کەمانچەی کریتیی دەیژەنی و لە ناوەوەتڕا دەنگی دەدایەوە، کوتوپڕ ژەمە خواردنی ڕۆژانە وەک خوانی عەروسی لێهات، دوو مۆسیک ژەنت لای خۆت گلدابوونەوە. بەزاوا بانگت

کردن تا لە کاتی خواردندا عود و گیتارت بۆ بژەنن، تا خواردن و شەرابی هەژارانەت ببێتە خوانی عەروسیی قانا، کاتێکیش دەستت لە سفرە کێشایەوە، هەستایت (ئەو وێنەیەیت بیرکەوتەوە کە لەخەیاڵتا کێشابووت) و بەسەخاوەتێکی پادشایانەوە دوو لیرەت نایە سەر نێوچەوانی مۆسیک ژەنەکان.

لەبەرئەوەی وەکی پادشا دەژیایت، ڕقت لە ڕەزیلی و دەسبڵاوانە هەموو ئەو پارانەت خەرج کرد کە بەهونەرەکەت پەیدات دەکرد، دۆست و دوژمن سەرزەنشتیان دەکردیت و دەیانگوت: (خانووی بیست و چوار ژووریت بۆ چییە؟ مۆسیک ژەنت بۆ چییە؟ بۆ وەک خەڵکانی تر پەیکەرەکانت ناکەیتە کۆڵ و بچیت لەکڵێسا و دەیرەکان بیانفرۆشیت؟)

ناویان نابوویت هەوەسباز و لووت بەرز و بوغزن، گەر قسەیەک لەدژی تۆ بەزاردا هاتبا، ئەوا لە تووڕەییدا ئاگرت دەگرت. کاتێ نرخیان بۆ تابلۆکانت دادەنا، تووڕە دەبوویت و دەتگوت: (تابلۆکانی من هی فرۆشتن نین، ئەوانە ناکڕدرێن، کاری هونەریی وەک کارەکانی من نرخیان لەسەر دانانرێ، بەڕەهن لەلاتانی دادەنێم، هەر کاتێ بمەوێ پارەکانتان دەدەمەوەو تابلۆکانی خۆم دەبەمەوە.)

دادوەران لێیان پرسیت: (خەڵکی کوێیت؟ ئەدی بۆچی هاتیت بۆ تۆلیدۆ؟ تۆ کێیت؟) قسەکانیانت پێ بڕین و گوتت: (ناچار نیم وەڵام بدەمەوە و وەڵا منادەمەوە!) بەڵام کاتێ ناچاریان نەدەکردیت، ئەوا بەخەتێکی گەورە ناوی خۆت لەسەر تابلۆکان دەنووسی و بەشانازییەوە لە ژێریشیدا نازناوی (کریتیی)یت بۆ زیاد دەکرد.

کاتێ سوڵتان فیلیپ، ئەو کەپوو مارئاسایە بەبینینی تابلۆی (قەدیس مۆریس) کە بۆ ویت کێشابوو، زەندەقی چوو، ددانت بەخۆتا گرت و سازشت نەکرد بۆ ئەوەی ڕەنگەکانت ڕووناکتر کەیتەوە، لەبری ئەوە پێچراو لەبڵێسە، تووڕەیی و شانازی و هونەری سرکت لەگەڵ خۆت هەڵگرت و بەرەو تۆلیدۆ هەڵهاتیت.

چ ساتەوەختێکی مەزن بوو، ویژدانێکی پاکژ و بێ پەڵە لە تای تەرازوودا و یەک ئیمپراتۆریەتیش لە تاکەی تریدا. ئەوە تۆ بوویت، ویژدانی ئینسان بوو کە تای تەرازووەکەی بەلای خۆیدا خست، ئەم ویژدانە دەتوانێ لە ڕۆژی قیامەتدا لە حزووری خوادا ڕاوەستێ و داوەری نەکرێ، بەڵکو خۆی داوەریی خۆی بکات، لەبەرئەوەی پاکژی و ئازایەتیی ئینسان، تەنانەت خواوەندیش لێوڕێژ دەکا لەترس.

باپیرە بمبوورە ناتوانم ددان بەخۆدا بگرم. ئەو ساتەوەختە پڕ شکۆیەی کە لە ئاستانەی (ئاسکۆراڵ)ەوە تێپەڕیت و سەرفرازانە کۆچت کرد و بەقێزەوە دەسبەرداری بەرژەوەندییە گەورە و چکۆڵەکانی دونیا بوویت و لەدوای خۆتەوە جێت هێشتن، ئەو ساتە پڕ شکۆیە هێندە تژی کردم لەسەرسامی و ستایش کە جورئەتم کرد ئەو ساتەوەختە لە پۆشاکی شیعردا بڕازێنمەوە تا نەهێڵم بەهەدەر بچێ. ئەم لاواندنەوەیە بەمەرەکەبی ڕەش و بەمەرەکەبی سوور دەنووسم و بەفەزادا هەڵی دەواسم:

چەماوە بەسەر سەکۆیەکی بەردین و لەژێر هەتاوێکی
سووتێنەردا
پادشا – کرم – بەڕوانینی بەرینی
لە بەناکان دەنۆڕێ کە تابووتی چوارگۆشەی تەنهایی

بەدەوریدا دروست دەکەن
سەردابێک و کۆشکێک و قەبرێک
خارای کێویی، ڕەق و ڕووت
بەسەر بەردی زڕدا خرۆشا
دەمە کەفاوییەکەی دەقڵیشا و
روخساری مۆم ئاسای سپی و
جەستە چرچ و لۆچەکەی سوڵتانی گوناهبار
هێور هێور دادەڕزا
کە کوتوپڕ لە ترۆپکی چیاوە
هەڵۆیەکی برسی، بەهاوارێکی شادومانانەوە
دابەزی بەسەر ئەو پەیکەرە نیوە گیانەدا
سی ساڵ بەرلەوە، بۆنی ئەو جەستە ڕزیوەی کردبوو
جحێڵی بۆشناخی کریتی، لە زەینی خۆدا
فڕینی ئەو مەلە نێچیرەڤانەی هەست پێ کردبوو
کە دەڕۆیشت تا چەنگاڵ کات بەجەستەی سوڵتانا
لە ئەشکەوتەکانی هەرتک گوێیدا هێشتا
گیڤەی قامچییەک دەنگی دەدایەوە
کە ئەوی لە پەرستگەی خەونەکانییەوە ڕاونابوو:
(سوڵتان تابلۆی سان مۆریسی ناوێ!)
هەوا کەوتە لەرەو بڵێسە لەهەموو لایەکەوە کلێپەی سەند
چەک و فریشتە، سینگەکان لێواولێو لە ئاگر، غەرق لە خواوەند
نێزەکان سۆسەنی شۆڕاو بەخۆر
لەسەر بەردە کلێپە سەندووەکانەوە، گوڵ دەپشکوێن
قەڵغانی لە مینا و زومروود و یاقووت
لەم میانەدا، ڕووناکی وەک شێرێک بۆ نێچیر دەگەڕێ
ئەو هەمووە هەڵدەلووشێ
لە ئاسمان، جەنگاوەرانی دلێر
بەڕیز تێدەپەڕن وەک تارمایی لە تۆفانی ئەووەڵێندا
جحێڵان بەسەرقامکی گرژ و بەهێزیان
لە شیلەی هەڵاڵەی گەرمی کێوانی کریت بارستەیەک

دروست دەکەن
تا ئەبەد ناولەپیان بۆنی عەتر دەگرێ.
کات نیوەڕۆیە، هەتاو لەسەر بەردەکان دەدرەوشێتەوە
مەرجانی نازک مەخلۆقێکی تر دەبینێ
کە لەژێر ڕۆشناییدا، بەپەنهانی پرشنگ دەدا
روخساری ڕووت و ئاسمانی وەدیاردەکەوێ کە زەحمەتە
ببینرێ
وەک باڵی ژاکاو کە بەدەنگێکی بەرز بکرێنەوە
دەکەوێتە لەرە، دەیر لەنێو دیوارەکانیدا وەدیار دەکەوێ
قەڵای سەنگینی ئینسان، جەستەی داڕزیو
بەرووی ئاسماندا دەکرێتەوە پەنجەرەیەکی شین
فریشتەگەلێ لە شێوەی مەلدا تا ناخی ئەقڵ دادەبەزن
تووڕەییە ڕەشەکانی سوڵتان وەکی سێوە لاسوورە دەلەرێنەوە
بەژوور ئاسمانی پاکیژەوە
داڵی ئەقڵ بەبێدەنگی بۆ سەر مۆخی پیاوی کریتی دادەبەزێ
فریشتەی مەزن، بەدەمی تژیی لە ئاگر.
منالآن تێدەپەڕن، وەک پشکۆی دوای بارانی ئێواران
راهیبان و کیژان و لۆردگەل
تێدەپەڕن بەگۆنای داکەوتووەوە،
دایکانێک خۆ قوربانیکەری ڕۆڵەکانیان: خواوەندەکانیان
دەستانی جحێڵ لە سوێی سەرەتادا دەسووتێن
ئارەزووی شاراوە دەس دەنێتە گەرووی
بەزارێکی داپچڕاو و برسییەوە
قوماشی تابلۆ ئەسیرییەکە لە ئاسماندا ئەمدیو و ئەودیو دەکا
لەنێو مۆخیدا، ڕەنگە تیژ و چڕەکان دەڕژێن و
شادومانانە قوڵپ دەدەن، بەرلەوەی دەست بتوانێ بیانڕفێنێ.
فریشتەگەلی بازوو ئەستوور دادەبەزن
ئاپۆرەی نەیزەکەکان لە سەرەکاندا دەتەقنەوە
مەشخەڵ بەدەست، پەیامبەران دەچنە مۆخییەوە
لە گەڕانەوەدا، وەک ئاڵای سەر بەرەو خواری جەنگ

کلیلەکان لە دەستیاندا، ئاگرەکان و ئەو ڕەمزە پیرۆزە
جامێکی گەورەی نەخشی مار لەسەر کێشراو
جحێڵەکە هەست دەکا خواوەندی بەسەردا دانەویوەتەوە
کە وەک بارستەی ئاگر بەسەریدا دێتە خوار
دەزریکێنێ و جەستەشی بەسەر خاچەوە هەڵواسراو
ئەرز قوڵپ دەدا، وەک زوبانی شێر
عەتفی خواوەندیی بەئیشتیهایەکی تەواوەوە بەردە سووتێنەرەکان
دەلێسێتەوە
قەوارەیەکی ئاولەمەیی، لە سەمایەکی چالاک و پڕ پێچاوپێچدا
نێوقەدی جحێڵەکە لەخۆ دەگرێ.
سەرپەنجەکانی پریشک دەدەن و ئەویش یەک یەک
دایاندەگیرسێنێ بەبلێسەی خامۆشی مۆمگەلێک بەرز
دوو بەقەد باڵای ئینسان.
بەپرشنگێکی نادونیایی
وەک هالەی مروارینی مانگ
رووی بەرینی خاک، لەرزە لەرز، تیشکرێژی دەکا:
(ئەم جەستەیە ڕەها دەکەم، لێگەڕێ با بشکێ
خواوەند، موگناتیسی بەرزی نێو هەورەکان
رامدەکێشێ بۆ هۆڵی سەمای ئەسیریی سێینە
بەڵام سوڵتان، ئەو بەرازە ژەهراوییە
لە کولانە مریشکی تەنگ و تاریکی خۆی وەدەرم دەنێ
رووناکی دەبینێ و دەترسێ.
نەفرەتت لێ بێ! ماڵئاوا... بەڵام بزانە ئەی جەستە بێژەنگ
کە هونەر نە دەستەمۆبوونە و نە یاسا
بەڵکو شەیتانێکە قالبەکان تێکوپێک دەدا
من لێدەگەڕێم تا بەوێنەکێشە خەسیوە تووڕەهاتەکانت
تووکە بەری ژنان گسک دەیت!
ئاوها ئاخافت و ڕوو لە خۆر و خەڵووزی بەردین ڕاوەستا
چاوانی، ئەو دوو گەوهەرە تۆکمە گرانبەهایەی بریبە
گاشەبەردەکانی عابیدنشین

هەڵاڵەی بۆن کرد: کریت، مێ پڵنگی ئازیز
هاتە پێشێ و لە تاریکایی چڕی ناخیدا کەوتە پیاسە
خەمی قورس، ئارەزووی گەورە و پیاوانە
لە سینەیدا وەک تەپڵ کەوتبووە زرمە
ئاپۆرەی هەنگان لەنێو گوڵانی شیوەراندا دەفڕین
ڤیرۆندیسی ئازیز دێتە سەرییەوە
پسیلۆریتی کلێپەی سەندووە و هەڵمی لێ هەڵدەسێ
شەختە، سەرچاوەی مەڕمەڕیی دەکا بەژێرەوە
پرد بەرەو سەرەوە قەد ڕاست دەکاتەوە، کەمانچە نەغمەی بە
سۆز دەژەنێ
لێوی تەڕ دەکا بەئاوی سوێری زەریا، هێشتا دەتوانێ لەگوێی
ڕۆحیدا ببییەت:
– ئەی کەنزی شاراوە.
دەنگی مجێوری زاهید لە بەندەری کاسترۆ بەر لە سەفەری
زەریایی و
ئاگادارکردنەوەی یەک لەدوای یەکی مەولا پیرەکەی
کە گوتبووی:
"کریاکۆس تۆ بەبلێسەی پێغەمبەرێتی چەورکراوی
مەکەوە داوی سەروەت و سامان
مەبەرە کاسەلێسی دەرباری پادشایان
ڕێگەیەک بگرەبەر لەوەوبەر کەسی پێدا ڕەت نەبووبێ
وا بکە و بەرەو پێشەوە بڕۆ!"
ئەی دڵی لەخۆبایی و هەوەسباز
کاتێ ئومێدی فریودەر، سەخیی تەبعانە
خەونی شیرین و کۆیلانەی بەدیاری دەدامێ
بۆچی خۆت حەشاردا و
پاژنەی تووڕەی خۆت بەسەردا نەدام
تا وامان لێ بکەیت بڕۆین؟
ئەی دڵ بگەڕێوە، بۆ ماڵەوە بگەڕێوە!
وای دەگوت و ڕۆحی وەکی پڵنگێ هەدادانی نەبوو

گۆشەگیری هەستایە پێ، توندوتۆڵ
خواوەند وەک ئەستێرە بەنێوچەوانییەوە پرشنگی دا
لە دووی دەهات، ئاوڕی دایەوە و گەرەکی بوو ڕاکا
مانتینای جحێڵیی بەخش
تای تەرازووی ئیرادەی قورستر کرد:
(کارت لە پێشە، لە زەریا بدە و مەترسە
جحێڵیتی بکەرە قوربان، بێ ئەوەی فرمێسکێ لە چاوانتەوە
بڕژێتە خوار!)
من و فرمێسک ڕشتن بۆ جحێڵی؟ هەرگیز
ئارامی تەنگەنەفەسم دەکا، حەوسەڵەم نەماوە
من و تۆ ئەی دڵ خولڤاوین بۆ ئەوەی
بەهێزی بازوو باڵە بنەڕەتییەکانی ئازادی وا لێ کەین و
ڕێگە باڵاکان بگرینەبەر.
شمشێرێکمان بەدەستەوەیە لە نوور.
بەرەو ڕووی خۆر بڕۆ، ڕووەو کریت
تا ئازادی بدۆزیتەوە و گۆشەگیریی پیرۆز!
بەپەلە بەلای ڕاستدا دادەگەڕێ
بەرەو ماڵە بابی لە پەناگەی دوور
ترۆپکی سەرفرازی، پسیلۆریتیی.
وەک مەندیلێک بەسەر زەینییەوە دەلەرایەوە
پێدەشتی (میسارا) بەرین و سەوز ڕاکشاو
ئاشنا بەباغەکانی
بەڵام کوتوپڕ لەسەر پێیان ڕاوەستا
دوو دەستی ترسناک دەیگرن
دەنگی باڵەکان، دەنگی تۆفانئاسای باڵەکان دەبیەت و
ئاه ئەی پرشنگی مەزن
چاوانی تژیی لە ئەستێرە دەبن!
بلێسەی تارمایی ئاسا
سەوز و زێڕین، بەخێرایی کاسەی سەری لەخۆوە دەپێچێ و
گۆگۆد، پزیسکێ لەگەڵ ڕەشەبای سووتێنەر

فریشتەی مەزن بەسەریدا باز دەدا
بای گەرمی باشوور، بەباڵی شەلاڵ لە بۆنی هەلاڵە
جحێڵەکە بەسینگی بەرینی خۆیەوە دەگوشێ
پێ بەعەردا دەکێشێ و بەرەو سەرەوە هەڵدەگژێ
جحێڵەکە لە سێلاوی بەهوروژمی نووردا ڕەنگی دەپەڕێ
دەستەسڕە کریتییەکەی توند لە هەنییەی دەبەستێ
بەچاوانی ڕەشی کراوە و لێوی ئەستووری قوچاوەوە
لەو هەتاوە سووتێنەرە دەنۆڕێ،
کە قووڵترین چینەکانی عەردی تواندۆتەوە.
لاشەیەک لە مەزاری پرشنگی خۆردا، مێروولە بیناسازەکان
دەیشۆنەوە
چیاکان دەنەڕێن، ڕێگەکان دەچەمنەوە
سەردەنێتە سەر سینگی فریشتە، ڕووناکی درەو دەکا:
بەرزایی ئارەزوو
بالای نەبینراوی ئەرز ڕادەبێ
هەنووکە سینگی ئەو فریشتەیەی کە لە ناخیدایە
بەسەر ترۆپکە پاکیژەکانییەوەی دادەنێ
بەتاقە هیوای سەربەستی، سەربەستیی کێوی
سەرفەرازترین پەناگەی ئینسان
کریتی بالا، نیشتمانی راز!

بەدرێژایی ڕۆژ بەکۆلانە تەنگەبەرەکانی تۆلیدۆدا گەڕام، بۆنی گۆگردم لە هەوادا هەڵدەمژت، وەک بلێیی برووسکە لێی دابێ، زیاتر لەسێ سەدە دوای تێپەڕینی تۆ، (با) هێشتا بۆنی دڕندەی کێویی لێ دەهات، وەک بلێیی شێرێک بەم ڕێگەیەدا تێپەڕیبێ. چەند ترسناک و خۆشە بڕۆیت و هەست بکەیت ڕۆحێکی مەزن بەژوور سەرتەوە بەتووڕەیی باڵ لێک دەدا.

باپیرە، کاتێ شەوانە دەچوومە جێگەکەمەوە و ناخم تژیی دەبوو بەهەناسەی تۆ، خەو دەهات و بۆ دوور هەڵیدەکرد. خەو بوو یان بەلەمێکی سێ دینگە بەچارۆکەی بەرزەوە؟ سەردەکەوتم، ئەو ساتەی ئاوڕم دەدایەوە تا لە ناخودا بپرسم بۆ کوێ دەچین، ئیدی ئێمە هەر لەو ساتەدا لە میگالۆکاسترۆ لەنگەرمان گرتبوو. بەردە ڕەشە ڤینیسیاییەکە لەژێر هەتاوی ئێوارەدا سوور دەچۆوە. ئالای (قەدیس مارکۆس) بەسەر بورجە مەزنەکەوە دەشەکایەوە، شۆستەکە شەلاڵ بوو بەبۆنی مەی و زەیتی زەیتوون و لیمۆ و پرتەقاڵ، لەپاڵ دەروازەی بەندەرەوە، مەیخانەی جیرۆنیمۆ پڕ بوو لە ڤینیسیایی مەست و لە زەریاوانانی

باشوور و لە ژنانی برۆنزی کە جێژوانیان لەنگەرگاکە بوو. هەردووکمان دانیشتین، لەودیو بەرمیلێکی لارەوە دانیشتین، هێلکە شەیتانۆکە و قرژاڵی سوورەوەکراوی وەک مەزە بۆ هێنایین. جار دوای جار پێکەکانمان بەتاڵ دەکردەوە و سەرلەنوێ پڕمان دەکردەوە، هیچ کاممان نەدەدوایین، هەریەکەمان چاوانی لەچاوی ئەوی ترمان بڕیبوو.

هەردووکمان جحێڵ بووین، تۆ بیست سالان و منیش حەڤدە ساڵ، گەرچی هەردووکمان هەمان کیژمان خۆشدەویست، کەچی بەشەڕ نەهاتین، لەبەرئەوەی ئێمە دوو هاوڕێی گیانی بەگیانیی یەکتربووین، شەوانە هەریەکەمان لەبەر پەنجەرە داخراوەکەیدا ڕادەوەستا و بەگۆرانی چڕین دڵی خۆی هێور دەکردەوە، تۆ عودت دەژەند و منیش گیتار، دەنگمان ئامێتەی یەکدی دەبوو، دەنگی تۆ قووڵ و پیاوانە، دەنگی منیش هێشتا زیقن. پاشان کیژەکەمان سەرپشک کرد کە لەمدیو پەنجەرە داخراوەکەیەوە بەئازادی یەکێکمان هەڵبژێرێ، لای سپێدە لەیەکتر جیا دەبووینەوە. تۆ بەبێ خەو، هەروەک ئاکاری خۆت فلچەکەت هەڵدەگرت و دەکەوتیتە وێنەکێشانی فریشتەگەلی باڵدار کە لە ناخی بلێسەوە دەهاتنەدەر.

منیش شەکەت ڕووم دەکردەوە ماڵەوە، تا بنووم و لە خەوندا ببینم کە پەنجەرەکە دەکرێتەوە و سێوە لاسوورەیەک دەکەوێتە نێو لەپی دەستمەوە.

هەنووکە لە ناوەندی مەیخانەکەدا، هەریەکەمان بێ ئەوەی بئاخڤێ لەوی ترمان دەنۆڕێ، چونکە تۆ سپێدەی ڕۆژی دوایی دەڕۆیت. بۆیە دەکەوینە خواردنەوە تاسوێی لێکجیابوونەوە لەبیرخۆمان بەرینەوە.

نیوەی شەو ڕاشکابوو کە هەستاین مەیخانەکە جێ بێلین، بادەیەکی خەستی مالیڤێزییمان خواردبۆوە و زەینمان کرابۆوە و پەلی هاویشتبوو، تەواوی دونیای تەنیبوو.

پێم گوتیت: "برام مینیگی، دونیا هی خۆمانە، بابڕۆین!"

دەستمان نایە ناوقەدی یەکتر تا خۆمان بگرین و نەکەوین، هەناسەکانتم لەسەر گۆنام هەست پێ کرد. لەخۆم پرسی: "تاکەی؟ تاکەی؟ چەند سەعاتێکی تر سپێدە دێ و ئەم هەناسە ئازیزە جێم دێلێ و ئیدی هەرگیز نایدا لە گۆنام!" بەلام من جحێڵ بووم، بەرگەی ئازارم دەگرت و فرمێسک نەزایە چاوانم.

لە دەروازەی بەندەرەوە تێپەڕین و بەلای چەپدا داگەڕاین و بەدیوارە ڤینیسیاییەکانی دەوری شاردا هەڵگژاین، مانگ چواردە و خەمین بەژوور سەرمانەوە شۆڕببۆوە، تەنێ ئەستێرە گەورەکان دەیانتوانی خۆیان لەبەر تریفەیدا ڕاگرن، لەو ئاسمانە شیرییە بێدەنگەدا دەدرەوشانەوە و زەریای کریتیش لای چەپمانەوە نەعرەتەی دەکێشا.

ئەی هاوڕێی ئازیز، ڕاوەستایت و دەستت ڕایەڵ کرد. پاشان پێت گوتم: "بنۆڕە، لە ئاوەکە بنۆڕە چۆن هوروژم دەبا تا دیوارەکان هەڵلووشێ و ڤینیسیاییەکان وەدەرنێ. ناتوانیت ببینیت؟ باش بنۆڕە، میناگی چکۆڵە ئەمانە شەپۆڵ نین- میناگی چکۆڵە ئەو نازناوە بوو کە بۆ کینایەت لێت نابووم- ئەوانە ئەسپن، گرۆهی سوارەی ترسناکن!"

پێکەنیم و گوتم: "مینیگی، ئەوانە شەپۆلن، ئەسپ نین!"

شانت ڕاوەشاند و گوتت: "ئاخر تۆ بەدوو چاوانی قوڕین دەبینیت، بەلام من بەهیتر دەبینم. تۆ جەستە

دەبینیت، بەڵام من ڕۆح دەبینم!"

– "دەشێ ئەمە دووپاتکەرەوەی ئەوە بێ کە ئێمە دوو هاوڕێی ئازیزین و ناخوازین لێک دابڕێین. چما ڕۆح حەز دەکا جەستە جێ بێڵێ؟"

لێکدابڕانمان بیرکەوتەوە و خەمی لێکدابڕان هەناسەی لەبەر بڕین.

باسکت گوشیم و گوتت: "وەرە، لەبارەی لێکدابڕانەوە مەدوێ!"

چەند ساتێک بەژێر تریفەی مانگدا ڕۆیشتین، بەڵام خەیاڵمان لای لێکدابڕان بوو، هەردووکمان هەوڵمان دەدا ئەوە بیر خۆمان بەرینەوە تا نەبا ببینە نێچیری فرمێسک، شەرممان دەکرد بگرین، ئاخر هەردووکمان ئەفسانەی قەدیسانمان خوێندبۆوە و بەخیلیمان دەبرد بەخۆڕاگریی قەدیسان لەژێر زەبری ئازاری فیراقدا، ئەوانە گەرچی تا ئەبەد لێک دادەبڕان، لەئازیزترین خۆشەویستانیان دادەبڕان، کەچی دڵۆپە فرمێسکێ لەچاوانیانەوە نەدەڕژا. سوێندمان خوارد وەک ئەوان بین.

بۆ ئەوەی بێدەنگییەکە بڕەوێنیتەوە، لێت پرسیم: "بیر لەچی دەکەیتەوە؟"

هەوڵم دا هەستەکانم حەشاردەم. وەڵامم دایتەوە: "لەهیچ! ها، ڕاستە، بیرم لەوە دەکردەوە کە چەند فراوانە ئەم زەریای کریتە. بەڵام حەزدەکەم دابەزمە کەنار و تەنانەت گەر بیشخنکێم لەگەڵ شەپۆلەکاندا بەشەڕبێم!"

وەڵامت دامەوە: "جحێڵی پێی وایە نەمرە، بۆیە بەرەنگاری مردن دەبێتەوە!" وات گوت و دەستت گرتم، دەتویست نەهێڵیت بۆ کەنار دابەزم.

خەنی بووم، دەست گوشینەکەت زۆر ئاشنایانە بوو، گەرچی ئازاری لێکدابڕانت لەلام زێدەتر دەبوو، بەڵام خۆم بێ باک پیشان دا و پێشنیارم کرد قسەکانمان بەلای شتە ڕۆژانەییەکاندا بەرین تا بۆ ساتێک خەمی لێکدابڕانمان لەبیرکەین.

لێم پرسیت: " ئەرێ مینیگی چۆن دەتوانیت لەسەرزەمینە دوورەکاندا بژییت؟ تۆ نە کەس دەناسیت و نە کەس دەتناسێ و هێشتا ئەستێرەی بەختت هەڵنەهاتووە. ئەو پارانەی کە (مانۆسۆس)ی براشت داوێتی پێت پارەیەکی زۆر نییە و منیش هەر خۆم دەزانم تۆ چەند دەسبڵاویت و لەچاوتروکانێکدا تەخشان و پەخشانی دەکەیت. ئەی دوای ئەوە؟ چما ناترسیت؟"

وەڵامت دامەوە: "خەمی منت نەبێ میناگی چکۆڵە. هەر چەندێ کەمم پێبێ بەسە، هەرچەندێ زۆرم پێبێ بەس نییە. تێدەگەیت چ دەڵێم؟"

– "نا!"

وەک منداڵێک پێکەنیت، گوتت: "خۆشم تێناگەم، گرنگ ئەمە مەسەلەکەیە!" بەڵام تۆ سەرنجی نیگەرانییەکەمت دابوو، دەستت نایە سەر شانم تا تەسەللام بدەیتەوە، گوتت: "میناگی چکۆڵە، هیچم بەسەر نایەت. ئاخر ئامانجی مەزن لە زەینمدایە و هێزێکی مەزنیش وا لە دەستمدا. لەوێ، لە ئەوروپا، دەکەومە بەربەرەکانیکردنی ترسناکترین هێز، من دەڕۆم بۆ ئەوێ تا ڕۆحم ناچارکەم یان بیبباتەوە یاخود تیاچێ. دەبینیت، دەبینیت، دەبینیت، بەر لە هەر شتێک، مەسەلەکە لەگەڵ – مەترسە – مەسەلەکە

لەگەڵ مایکل ئەنجیلۆدا یەکلایی دەکەمەوە. چەند ڕۆژێک لەمەوبەر نوسخەیەکی چکۆڵەی (ڕۆژی قیامەت)م بینی کە لەڕۆما وێنەی کێشاوە. بەدڵم نەبوو!"

چاوانت لەبەر تریفەی مانگدا پریشگیان دەدا، دەنگت وشکهەڵاتبوو، داهاتیتەوە و بەردێکت هەڵگرت و گرتتە زەریا، وەک ئەوەی بتەوێ بەبەرد بارانکردنی شەپۆڵەکان هێزی خۆت بنوێنیت.

– "بۆچی ئاوها سەیرم دەکەیت؟ پێتوایە زۆرم خواردۆتەوە و سەرخۆش بووم؟ من سەرخۆش نیم، نا، من حەزناکەم سەرخۆش بم. ئەوە خودایە کە جەستە دەژێنێتەوە و سەرلەنوێ دونیا پڕدەکاتەوە لە جەستە، من هیچیانم پێگرنگ نییە، قیامەتێکی تر وێنە دەکێشم، وا دەکەم، بەدوو ئاستیش دەیکەم. ئاستێکی نزم: گۆڕەکان – کە کراونەتەوە و کرمگەل بەقەبارەی جەستەی ئینسان، نیگەران و بەسەری بەرزەوە، وەک ئەوەی هەوا بۆن کەن، دێنە دەرێ. ئاستێکی بەرزیش: مەسیح– تەواوێک تەنها، دادەنەوێتەوە و فوو بەکرمەکاندا دەکا و ئیدی هەوا لێواولێو دەبێ لە پەپوولە، ئەمە مانای ژیانەوەیە، ئاخر پێویستە کرمەکان ببنە پەپوولە، نەک تەنێ بەرەو لای ئێمە بگەڕێنەوە و ببنە کرمگەلی نەمر!"

سەرم هەڵبڕی و لەبەر تریفەی سیحراویی مانگدا سەیرم کردیت، هەوای ژوور سەرە کڵپە سەندووەکەت سیخناخ بوو لە پەپوولە.

لێوم هەڵێنایەوە تا شتێ بڵێم (ئاخر ئەو ڕۆژی قیامەتەم بێ ئەندازە پێ هەرتەقە بوو) بەڵام تۆ ورووژابوویت و پەرۆش بوویت لە ساتی گونجاودا نهێنییەکانی خۆتم لەلا بدرکێنیت، سپێدە لە دەرکەوتنا بوو، ناچاربووین دوای تاوێکی تر لێک دابڕێین. ئیدی باوەڕم نەدەکرد قسەکانت بۆ من بکەیت، بەڵکو هەنگاوت دەنا و بۆ خۆت دەدوایت.

– "ئەوان وێنەی ڕوحلقودس لەشێوەی کۆتردا دەکێشن کە بەسەر سەری حەوارییەکاندا دادەبەزێ. چ نەنگییەکە! چما هەرگیز هەستیان نەکردووە کە ڕوحلقودس دەیانسووتێنێ؟ ئەو مەلە فەقیرەیان لەکوێ دۆزیوەتەوە کە بۆ خواردن دەشێ؟ چۆن دەتوانن لە شێوەی ڕوحلقودسدا پیشانماندەن؟ نا، ڕوحلقودس کۆتر نییە، بەڵکو ئاگرە، ئاگر کە ئینسان هەڵدەلووشێ، چەنگاڵەکانی لەسەری قەدیس و شەهید و تێکۆشەرە مەزنەکان گیر دەکا و دەیانکاتە خۆڵەمێش. ئەوە ڕۆحە سەرشۆڕەکانن ڕوحلقودس بەکۆتر دادەنێن، پێیان وایە دەتوانن بیکوژن و بیخۆن!"

پاشان پێکەنیت و گوتت: "ڕۆژێک لە ڕۆژان – گەر خودا بخوازێ – وێنەی ڕوحلقودس بەسەر سەری حەوارییەکانەوە دەکێشم. ئەوکات ببینە!"

لەبێدەنگیدا نوقووم بوویت، پاشان بەخێرایی دەستت بۆ سەرەوە و بۆ خوارەوە جوڵاند، وەک ئەوەی وێنەی جێژنی گوڵڕێزانی ئایندە لە هەوادا بکێشی. لێم پرسیت:" دەتوانیت ئاگر بکەیتە ڕووناکی؟" هەر کە وام گوت، دەسوبرد لەو وشانە ژێوان بوومەوە، چونکە ڕوخسارت گرژ بوو، برۆت هێنایەوە یەک و وەڵامت دامەوە: "ئاخ لە تۆ و لە دێوانەیی تۆ بۆ ڕووناکی!" وات لێ کردم کە پێم وابێ توورە بوویت:" پەلەی چیتە؟ ئەمە ئیشی تۆ نییە، ئاخر ئەمە عەردە و هەور نییە، عەردیش لە جەستەی بەگۆشت و بەز و ئێسک دروست بووە، لێگەڕێ بیکەینە بڵێسە، ئەمە ئەوەیە کە دەتوانین بیکەین و ناتوانین بێ لەوە چ

شتێکی تر بکەین. ئەمە بەسە! ئاگر تەنانەت لە ڕەگی درەخت و گەڵاو لە جلکی شاهانە و گرانبەها و ئاوریشمیندا نوستووە، دەنوێ و چاوەڕێیە یەکێ وەئاگای بێنێتەوە. ئاگر بێدارکەوە، ئەمە ئەرکی ئینسانە، بڵێسە ڕۆدەچێتە بەرد و ئینسان و فریشتەکانەوە، ئەم بڵێسەیە ئەو شتەیە کە گەرەکمە وێنەی بکێشم. ئاخر من نامەوێ وێنەی خۆڵەمێش بکێشم. ئای گەر لە ساتی گونجاودا گەیشتبام، من لەوەندە زیاترم ناوێ کە لەساتی گونجاودا بگەم. هەر بۆیە دەبینی هەناسەبڕکێمە و پەلەمە، گەرەکمە بەر لەوەی ببنە خۆڵەمێش بگەم!"

هەستم کرد جەستەت تەنراوە بەبڵێسە. گوتم:

– "هاوڕێم، هێور بەرەوە، من دەترسم!"

– "میناگی چکۆڵە مەترسە، ئاگر دایکی پاکیژەیە، کوڕە نەمرەکەی هەڵگرتووە. کام کوڕ؟ ڕووناکیی ژیان. دونیا بەرزەخە، ئێمەیش دەسووتێین، ئەرکی بەهەشت وەرگرتنی ئەو بڵێسەیەیە کە ئامادەمان کردووە و گۆڕینییەتی بەڕووناکیی. با لێگەڕێین بەهەشت ئەوە بکات!"

هەمدیس بۆ ساتێک بێدەنگ بوویتەوە. گوتت: (دەمەوێ بزانیت ئەم ئینسانە بەم ڕێگەیە هاریکاریی خواوەند دەکات. هەندێ کەس پێم دەڵێن: ڕافیزی. چ دەڵێن با بیڵێن. ئاخر من خاوەنی کتێبی پیرۆزی خۆمم و کتێبەکەشم ئەو شتە دەڵێ کە کتێبەکانی تر بیریان چووە یاخود نەیانوێراوە بیڵێن. دەیکەمەوە و لە سیفری خەلیقەتەوە دەیخوێنمەوە: خودا دونیای خولْقاندو لە حەوتەمین ڕۆژدا حەوایەوە، لەم قۆناغەدا دوا مەخلوقی خۆی – ئینسان–ی بانگ کرد و پێی گوت: کوڕەکەم گەر بەرەکەتی منت مەتڵەبە ئەوا گوێم بۆ ڕادێرە. من دونیام خولْقاند، بەڵام تەواوم نەکرد و بەنیوە ناچڵ بەجێم هێشت، تۆ درێژە بەخولْقاندنی بدە، دونیا بسووتێنە، بیکەرە ئاگر و خۆڵەمێشەکەیم بۆ بێنە تا منیش بیکەمە ڕووناکی!)

لەژێر کاریگەریی هەوای پاکژ و ئەو وتووێژە ترسناکەدا بێداربووینەوە، لەسەر گاشەبەردێک دانیشتین و چاوانمان لە زەریا بڕی، لە ڕێڕەوتی خۆردا، ئاسمان لای ئاسۆوە سپی دەچۆوە، لەژێریشمانەوە زەریا هێشتا تاریک و بەلرفە. مینیگی، کاتێ ڕووم تێ کردیت، وا پێدەچوو لە بڵێسە تەنرابیت.

گوتم:" تۆ ئەشکەنجەدەر و بێ ڕوحمیت، جەستە ئەشکەنجە دەدەیت تا ڕۆح ڕەهاکەیت!"

وەڵامت دامەوە: "تۆ ئەوە ناو دەنێی ڕۆح و منیش ناوی دەنێم بڵێسە!"

– "من جەستەم خۆش دەوێ، پێم وایە جەستە پیرۆزە، ئەویش هەر لە خوداوەیە. تووڕە مەبە گەر شتێکی تریشت پێ بڵێم: لەجەستەدا درەوشانەوەیەکی ڕۆحی هەیە و لە ڕۆحیشدا کولْک و مووی جەستە، ئەوانە وەک دوو کیژۆڵەی هاوڕێ و هاوسێ بەهاوسەنگییەکی هاوگونجاوەوە لەگەڵ یەکتریدا دەژین، تۆ ئەم هاوسەنگییە پیرۆزە تێکوپێک دەدەیت!"

– "هاوسەنگی یەعنی زەلکاو، زەلکاویش یەعنی مەرگ!"

– "بەڵام ژیان لەم بارەدا ڕەتکردنەوەیەکی هەمیشەییە، تۆ شتێ ڕەت دەکەیتەوە کە توانیویەتی خۆی لەبەر تیاچووندا بگرێ و هاوسەنگی پێک بێنێ. تۆ ئەمە تێکوپێک دەشکێنی و بەدوای گوماندا دەگەڕێی."

– "من بەدوای یەقیندا دەگەڕێم، دەمامکەکان دەدڕێنم و چینەکانی جەستە دادەماڵم. بەخۆم دەڵێم: شتێکی نەمر لەژێر گۆشتدا هەیە و ناکرێ جگە لەوە شتێکی تر بێ، ئەمە ئەوەیە کە بەدوایدا دەگەڕێم و ئەوەیە کە وێنەی دەکێشم. ئەوەی دەمێنێتەوە – گۆشت و دەمامک و جوانی– بەشانازییەوە دەیدەمە (تیتیان)(*)ەکان و (تینتۆریتۆ)(**)کان و هیوادارم چێژی لێ وەربگرن.

– "دەتەوێ لە تیتیان و تینتۆریتۆ تێپەڕێنیت؟ ئەو گۆرانییە کریتییەت لەیاد نەچێ کە دەڵێ: گەر هێلانەکەت لەجێگەیەکی بەرزدا دروست کرد، ئەوا پەلکەکەی ژێری دەشکێ!"

سەرت ڕاوەشاند و گوتت: "نا، نامەوێ لەکەس تێپەڕێنم، من تەنیا و گۆشەگیرم!"

– "مینیگی زۆر بەخۆتا دەنازیت، وەک ئیبلیس!"

– "نا، من لەرادەبەدەر تەنهام!"

– "هاوڕێی ئازیز ئاگاداربە، خودا لەخۆباییبوون و گۆشەگیری سزا دەدات!"

بێ ئەوەی وەڵام بدەیتەوە، دوا سەرنجت لەزەریای خرۆشاو دا و ڕووت بەلای شاردا وەرگێڕا کە هێشتا لەشیرینە خەودا بوو، یەکەمین کەڵەباب قووقاندی، هەستایتە سەر پێ و گوتت:" وەرە، ئیدی سپێدەی دا!"

هەمدیس دەستت نایەوە نێوقەدم و کەوتینەوە ڕێ، لەژێر لێوەوە بڵمەبڵمێکت کرد و دەمت دادەخست و دەکردەوە. ئاشکرابوو کە دەتەوێ نهێنییەکم لابدرکێنیت بەڵام دوودڵ بوویت، دواجار نەتتوانی ددان بەخۆتا بگریت و گوتت:" میناگی چکۆڵە، ئەوەی پێت دەڵێم جێی خەفەتە، بمبوورە، وای دانێ سەرخۆشم!"

پێکەنیم و گوتم: "هەنووکە سەرخۆشیت، دەرفەتی تەواوت هەیە هەموو ئەو شتانە بڵێی کە بەهۆشیاری ناتوانیت بیانلێی، ئاخر ئەوە بادەی مالڤیزییە کە دەئاخڤێ نەک تۆ... باشە؟"

لە ڕووناکی بێدەنگی سپێدەدا، دەنگت قووڵ و پڕ لە تاڵی و تفتی هاتە گوێم!

– "شەوێکیان لە خواوەندم پرسی: مەولا، کەنگێ لە ئیبلیس دەبووریت؟"

خواوەند وەڵامی دایەوە: هەر کاتێ کە ئەو لێم ببوورێ! هاوڕێی جحێڵم تێدەگەیت؟ گەر ڕۆژێک لە ڕۆژان لێت بپرسن گەورەترین هاوکاری خواوەند کێیە، ئەوا دەبێ بڵێی ئیبلیس. گەر لێت بپرسن ئەدی خەمینترین مەخلوقی خواوەند کێیە، ئەوا دەبێ بڵێی ئیبلیس. دواجار گەر لێت بپرسن: ئەدی کوڕە گومڕاکە، ئەوەی کە بابی گوێرەکەی دابەستەی بۆ سەربڕی و بەئامێزی کراوەوە چاوەڕێی گەڕانەوەیەتی، کێیە، ئەوا دەبێ بڵێی ئیبلیس!

(*) وێنەکێشێکی ئیتاڵیاییە، لەسەدەی حەڤدەیەمدا ژیاوە. لە کارە شێوەکارییەکانی: ڕۆنیشتنی ڕوحولقودس لە مەریەمی پاکیژەدا، قیامەت، مەسیح بەتاجی دڕکەوە، جێژنی تەبشیر.

(**) وێنەکێشێکی ڤینیسیایی سەدەی حەڤدەیەمە. لەنێو کارە شێوەکارییەکانیدا، هەردوو تابلۆی (هەڵگڕان بەجەلجەتا) و (لەخاچدان) ناوبانگێکی جیهانییان هەیە.

من شاراوەترین نهێنییەکانی خۆمت بۆ ئاشکرا دەکەم، چونکە دەمەوێ بزانیت گەر تاخیر بووم یان نەمتوانی هەموو ئەو شتانە ئەنجامدەم کە دەمەوێ ئەنجامیاندەم، ئەوا دەبێ تۆ درێژە بەبەرخۆدان بدەیت. بەبێ ترس درێژە بەو بەرخۆدانە بدە و ئەو وەسێتە لەبیر مەکە کە کریتییەک بۆ کریتییەکی دەکا: (جحێلێتی بکەرە قوربان، بەبێ ئەوەی دڵۆپە فرمێسکێ لەچاوانتەوە بڕژێتە خوار!) ئەمەیە مانای جوامێری، ئەمەیە مانای ئازایەتی ڕاستەقینە، ئەمەیە ئەوپەڕی ئارەزووی پیرۆز.

سوێند دەخۆیت؟ دەتوانی ئەنجامی دەیت؟ کەمتەرخەمی تێدا ناکەیت؟ ئاوڕ نادەیتەوە بۆ دواوە و بڵێیت: خۆشگوزەرانی شتێکی جوانە، ئامێزی ژن و شانازیش؟ بۆ نادوێیی؟"

– "مینیگی، ئاخر ئەو بەرپرسیارییەی دەیخەیتە سەر شانم قورسە، چما ناکرێ ئەرکی سەرشانی ئینسان کەمێک سووکتر بێ؟"

– "بەڵێ دەکرێ، بەڵام بۆ من و تۆ نا! ئاخر سێ جۆر ڕۆح هەن و سێ جۆر نزا. یەکەم: خواوەندە من کەوانێکم وام لە دەستتا، ڕامکێشە تا نەڕزێم. دووەم: خودایە زۆرم ڕامەکێشە تا نەپچڕێم. سێیەم: زۆرم ڕاکێشە خودایە، دە لێگەڕێ با بپچڕێم!

هەڵبژێرە"!

***

وەئاگا بوومەوە، زەنگەکانی کڵێسای (سانتۆ تۆمێ)ی ئەو نزیکانە، وادەی نوێژی بەیانییان ڕاگەیاند، ڕۆژ ببۆوە، هاوارەکان لە شەقامەوە دەنگیان دەدایەوە، پاژنەی پێڵاوی ژنان بەر وردە زیخی شەقام دەکەوت، بارۆکەیەک بەدەنگێکی زیقن دەیقووقاند. تۆلیدۆ وەئاگا دەبۆوە، خەونەکانم هێشتا بەپێڵووەکانمەوە بوون، هێشتا نەمدەتوانی ئەو دوایین وشە بێ ڕوحمە ببیەم کە تژیی کردم لە ترس و بێداری کردبوومەوە: وشەی (هەڵبژێرە!)

باپیرەی ئازیز، ئەرێ لەو شەوەوە چەند تێپەڕیوە کە لەتۆلیدۆ نووستم و تۆ بەبۆنکردنی هاتنی کریتییەک بۆ هاوسێیەتیت، لەگۆڕەکەت هەستایت و بوویتە خەون و بەدوامدا گەڕایت؟ ساتێک یاخود سێ سەدە؟ ئاخر کێ دەتوانێ لەفەزای ئەڤیندا جیاوازیی لەنێوان ساتێک و ئەبەدییەتێکدا بکا؟ لەو کاتەوە عومرێک تێپەڕیوە، قژی ڕەش سپی بووە، لاجانگەکان داکەوتوون، چاوان تاریک بوون. هەرگیز نەمتوانیوە بزانم چما کەوانەکە بەدەستی کێوە، بەدەستی خواوەندەوە یان شەیتانەوە دنگەی هات، بەڵام خەنی بووم بەهەستکردنم بەوەی کە هێزێکی زۆر گەورەتر و پاکژتر لە هێزی خۆم، هەمیشە بەتیروکەوان چەکدارم دەکا و یارمەتیم لە هاویشتنیدا دەدا. تەواوی تەختەکان لەخاچی ڕاستەقینەن، چونکە دەتوانرێ لەهەموو تەختەیەک خاچ دروست کرێ، بەم جۆرە هەموو جەستەکان پیرۆزن، چونکە دەتوانرێ کەوان لەهەموو جەستەکان دروست کرێ. بەدرێژایی عومرم، کەوانێک بووم لەنێوان دوو دەستی بێ ڕوحم و برسیدا، ئەو دەستە نەبینراوانە، چەندین جار کەوانیان کشاندووە و هەر کشاندووە تا قرچەی شکانیم ژنەفتووە! هەر هەموو جارەکانیش هاوارم کردووە:" با بشکێ!" ئاخر باپیرە، تۆ ئەمرت پێ کردبووم

هەڵبژێرم و دەی منیش ئەوەم هەڵبژاردبوو.

هەڵمبژارد، ئەلعان، بوولێڵی سپێدە، تاریکایی خۆی داوە بەگردۆڵکەکاندا، سێبەرەکان درێژ بوونەتەوە، فەزا تژیی بووە لەمردووان، جەنگ لە تەواوبووندایە. ئەدی چما بردوومەتەوە یان دۆڕاوم؟ تەنها شتێ دەیزانم ئەوەیە: جەستەم سەراپا زامە و کەچی هێشتا هەر بەپێوە ڕاوەستاوم.

پڕم لە برین، هەموویشی وا لە سینەمدا. باپیرە، ئەوەی توانیم کردم، زیاتریش لە توانای خۆم، تەواوێ بەو شێوەیەی کە ئەمرت پێ کردم، نەمویستووە ببمە مایەی شەرمەزاریت. ئەلعانیش کە شەڕ کۆتایی پێ هاتووە، دێم و لە پاڵتا ڕادەکشێم تا لە پاڵتا ببمە خۆڵ، تا هەردووکمان پێکەوە چاوەڕوانی ڕۆژی حەشرکەین.

باپیرە، دەستەکانت ماچ دەکەم، شانی ڕاستت ماچ دەکەم، شانی چەپت ماچ دەکەم.

باپیرە سڵاو!

***

پێڕست

سەرەتا ....

بەر لەپێشەکی 9

پێشەکی 11

باپیران 16

باوک 22

دایک 24

کوڕ 31

قۆناغی خوێندنی سەرەتایی 39

مردنی باپیرەم 48

کریت لەبەرامبەر تورکیادا 52

ئەفسانەی قەدیسان 55

تاسەی هەڵاتن 58

کوشتار 67

ناکسۆس 73

ئازادی 83

گرفتەکانی هەرزەکاری 87

کیژە ئایرەلەندی 102

ئەسینا 106

گەڕانەوە بۆ کریت... کنۆسۆس 113

زیارەتکردنی گریکستان 125

ئیتاڵیا 145

هاوڕێ شاعیرەکەم... کێوی ئاتۆس 154

ئۆرشەلیم 197

بیابان... کێوی سینا 217

کریت 260

پاریس... نیچە شەهیدی مەزن 270

ڤێنا... نەخۆش کەوتنم 291

بەرلین 306

روسیا 338

قەوقاز 365

گەڕانەوەی کوڕە لاسارەکە 375

زۆربا 383

کاتێ نەمامی ئۆدیسە لەناوەوەمڕا چرۆی کرد 396

نیگای کریتییانە 414

کۆتایی 424

سوپاس و تێبینی

* لە تەرجومەی ئەم کتێبەدا، وێڕای دەقە فارسییەکە، سوودیشم لە دەقە عارەبییەکەی (مەمدوح عەدوان) وەرگرتووە و لە زۆر شوێندا بەراوردم کردوون، جگە لەو دێڕ و پەرەگرافانەی کە لە یەکێکیانا هەبوون و لەوی تریانا نەبوون.

* سوپاس بۆ هاریکاریی دڵسۆزانەی کاک خالید ڕەشید پوور.

چاپکراوەکانی دەزگای ئاراس لە ساڵی ٢٠٠٣

١٧٧:١ – بیرەوەرییەکانی سەعید ناکام

١٧٨:٢ – البارزاني. مسرحية للأطفال. تأليف: أحمد إسماعيل إسماعيل

١٧٩:٣ – بارزانی. شانۆگەری بۆ منداڵان. نووسینی: ئەحمەد ئیسماعیل ئیسماعیل. وەرگێڕانی لە عەرەبییەوە: مەهدی خۆشناو.

١٨٠:٤ – کابینەی چوارەم: تەمەنێکی کەم و بەرهەمێکی زۆر. چالاکییەکانی حکوومەتی هەرێمی کوردستان لە ساڵی ٢٠٠٢دا.

١٨١:٥ – من مهاباد الى اراس. ترجمه من الفارسية الى الكردية: شوكت شيخ يزدين. نقله الى العربية: شاخوان كركوكي.

١٨٢:٦ – تەمی سەر خەرەند. ڕۆمان. شێرزاد حەسەن.

١٨٣:٧ – بارگەی یاران. سەرجەمی شیعری هێمن.

١٨٤:٨ – هەواری خاڵی. سەرجەمی نووسینی هێمن.

١٨٥:٩ – زیندەخەو – ڕۆمان. نووسینی: فەتاح ئەمیری.

١٨٦:١٠ – پیاوێکی شەپقە ڕەشی پاڵتۆ ڕەشی پێلاو شین. ڕۆمان: د. فەرهاد پیرباڵ.

١٨٧:١١ – هەیئە. ڕۆمانی: سەلام عەبدوڵڵا.

١٨٨:١٢ – ئاڤێستا – لەمێژینەترین سروودی کورد. کۆکردنەوە و وەرگێڕان و لێکۆڵینەوە: جەلیل عەباسی – ج. قەقنەس.

١٨٩:١٣ – خەنجەرە زێڕینەکەی عومەر قادر. نووسینی: جۆن هنری میولر. وەرگێڕانی لە ئەڵمانییەوە: ناصح ئیبراهیم عەبدوڕەحمان دزەیی. بژارکردن و داڕشتنەوەی: غەریب پشدەری.

١٩٠:١٤ – الجَيْش الأيوُبي في عَهْد صَلاح الدّين (تركيبه. تنظيمه. أسلحَته. بحريَّته. وَ أبَرز المعارك التي خَاضهَا). تأليف: الأستاذ الدكتور مُحسن محَّمد حُسَين.

١٩١:١٥ – کورد و کوردستان– لێکۆڵینەوەیەکە سەبارەت بەباری ڕۆشنبیریی و کۆمەڵایەتی و سیاسی و جوگرافی کوردستان، ساڵی ١٩٢٣ لە فەلەستین بەئینگلیزی چاپ کراوە. نووسینی: کۆمەڵێک لە پسپۆڕان و ئەفسەرانی سیاسیی ئینگلیز. وەرگێڕانی: حسێن عوسمان نێرگسەجاڕی و حسێن ئەحمەد جاف.

١٩٢:١٦ – ئەنفال و ئافرەتی کورد. دانانی: عەدالەت عومەر سالح.

١٩٣:١٧ – کوردستان نیشتمانی یەکەمینی سۆمەرییەکانە. نووسینی: هاوڕێ باخەوان.

١٩٤:١٨ – الإنتفاضات البارزانية. تأليف: كاوس قفطان.

١٩٥:١٩ – گۆرانیبێژە نەمرەکان – بەشی دووەم. دانانی: باکوری.

١٩٦:٢٠ – ظهور الكورد في التأريخ. ج ١ . د. جمال رشيد أحمد.

١٩٧:٢١ – ظهور الكورد في التأريخ. ج ٢ . د. جمال رشيد أحمد.

١٩٨:٢٢ – کۆچڕەو... کۆچڕەو. عەبدوڵڵا سەڕاج.

١٩٩:٢٣ – بەهاری ڕەش. ئەحمەد محەمەد ئیسماعیل.

٢٠٠:٢٤ – بەفر یا ئەشکەوتی مراز. ڕەزا سەیید گوڵ بەرزنجی.

٢٠١:٢٥ – خاتوون T. ڕۆمان: میلان کوندێرا. وەرگێڕانی لە فەرەنسییەوە. د. ئەحمەدی مەلا.

٢٠٢:٢٦ – پەیام بۆ گریکستان. نیکۆس کازانتزاکیس. یادەوەری. وەرگێڕانی لە فارسییەوە: دلاوەر قەرەداغی.

٢٠٣:٢٧ – فرانسیسکۆس قەدیسی من. ڕۆمان. نیکۆس کازانتزاکیس. وەرگێڕانی لە سوێدییەوە: دلاوەر قەرەداغی.